

LIETUVOS RESPUBLIKOS UŽIMTUMO ĮSTATYMO NR. XII-2470 2, 4, 5¹, 16, 17, 20, 24, 25, 30¹, 30², 31, 32, 35, 38, 39³, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 48¹, 50 STRAIPSNIŲ IR IV SKYRIAUS PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO 627, 628, 663 IR 736 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 95, 362¹, 589 STRAIPSNIŲ IR PRIEDO PAKEITIMO BEI 96¹ STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS STATYBOS ĮSTATYMO NR. I-1240 KETVIRTOJO SKIRSNIO PAVADINIMO IR 22¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIŲ ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMO NR. IX-2112 40¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS ĮMONĖS IGNALINOS ATOMINĖS ELEKTRINĖS DARBUOTOJŲ PAPILDOMŲ UŽIMTUMO IR SOCIALINIŲ GARANTIJŲ ĮSTATYMO NR. IX-1541 4 IR 5 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS GARANTIJŲ DARBUOTOJAMS JŲ DARBDAVIUI TAPUS NEMOKIAM IR ILGALAIKIO DARBO IŠMOKŲ ĮSTATYMO NR. XII-2604 1 IR 3¹ STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 9² STRAIPSNIU ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINĖS DARBO INSPEKCIJOS ĮSTATYMO NR. IX-1768 PAPILDYMO 13² STRAIPSNIU ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS NEDARBO SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. IX-1904 7 IR 15 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys. Įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 2, 4, 5¹, 16, 17, 20, 24, 25, 30¹, 30², 31, 32, 35, 38, 39³, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 48¹, 50 straipsnių ir IV skyriaus pakeitimo įstatymo (toliau – Užimtumo įstatymo projektas), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 627, 628, 663 ir 736 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 95, 362¹, 589 straipsnių ir priedo pakeitimo bei 96¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 ketvirtojo skirsnio pavadinimo ir 22¹ straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 40¹ straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymo Nr. IX-1541 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo Nr. XII-2604 1 ir 3¹ straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 9² straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymo Nr. IX-1768 papildymo 13² straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 7 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų (toliau kartu – Įstatymų projektai) tikslai – 1) padidinti legaliai dirbančių asmenų mastą Lietuvoje; 2) padidinti socialinių partnerių įsitraukimą priimant sprendimus dėl aktyvios darbo rinkos politikos priemonių (toliau – ADRP priemonių) finansavimo; 3) užtikrinti racionalesnį šioms priemonėms skirtų lėšų panaudojimą ir Europos Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių taikymą; 4) skatinti įsiskolinusių asmenų grįžimą į darbo rinką ir įsitvirtinimą joje; 5) padidinti skolininkų paskutinio būsto apsaugą.

Uždaviniai:

1. Numatyti veiksmingas ir atgrasančias sankcijas už nelegalų darbą, nedeklaruotą darbą, užsieniečių įdarbinimo ir informavimo apie įdarbintus arba komandiruojamus laikinai dirbti į Lietuvos Respubliką užsieniečius tvarkos pažeidimus ir paskatas subjektams, leidusiems dirbti nelegaliai, deklaruoti darbo santykius ir sumokėti mokesčius.

2. Skatinti nelegaliai dirbusius asmenis pranešti apie nelegalaus darbo faktą.

3. Padidinti Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinės darbo inspekcija) atliekamos nelegalaus darbo kontrolės efektyvumą.

4. Nustatyti, kad darbo rinkoje papildomai remiamais asmenimis būtų laikomi asmenys, kurie atitinka 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamento (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius (toliau – Reglamentas) nuostatas dėl nepalankias sąlygas darbo rinkoje turinčių asmenų. Suderinti su Reglamento nuostatomis darbdaviams mokamų subsidijų dydžius.

5. Sudaryti galimybę socialiniams partneriams (Lietuvos Respublikos trišalei tarybai) priimti sprendimus, iš Garantinio ir Ilgalaikio darbo išmokų fondų lėšų finansuoti ADRP priemones asmenims, kurie dirbo iki įmonė bankrutavo arba dirbo daugiau nei 5 metus toje pačioje įmonėje, o darbo sutartis buvo nutraukta darbdavio iniciatyva be darbuotojo kaltės.

6. Padidinti priemones įgyvendinančių darbdavių skaidrumą, nustatant, kad bus tikrinama ar jo vadovas ar kitas atsakingas asmuo per paskutinius vienus metus iki paraiškų dėl priemonių įgyvendinimo pateikimo dienos neturėjo administracinės nuobaudos, skirtos pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą (toliau – ANK) už finansinių ataskaitų (konsoliduotųjų finansinių ataskaitų), metinės ataskaitos, metinio pranešimo (konsoliduotojo metinio pranešimo), veiklos ataskaitų, auditoriaus išvados, mokėjimų valdžios institucijoms ataskaitos (konsoliduotosios mokėjimų valdžios institucijoms ataskaitos) nepateikimą Juridinių asmenų registro tvarkytojui laiku teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka.

7. Užtikrinti racionalesnį valstybės lėšų panaudojimą, atsisakant stipendijos mokėjimo užimtiems asmenims ir nustatyti sąlygas dėl pakartotinio asmenų dalyvavimo įdarbinimo subsidijuojant priemonėje, ribojant subsidijavimą to paties asmens dirbančio pas tą patį darbdavį bei ribojant subsidijavimo terminą.

8. Sudaryti galimybę darbo rinkai besirengiantiems asmenims organizuoti paramos judumui priemonę ir kompensuoti kelionės į konsultacinius užsiėmimus išlaidas.

9. Sumažinti paramos darbo vietoms steigti ar pritaikyti administracinę naštą subsidijos gavėjams, nereikalaujant, kad apdraudžiant ilgalaikį materialųjį turtą, naudos gavėju būtų nurodoma Užimtumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Užimtumo tarnyba).

10. Nustatyti vadinamąsias „skolininko atostogas“ ir tokius išskaitų dydžius, kurie skatintų skolininkus grįžti į darbo rinką ir įsitvirtinti joje.

11. Užtikrinti didesnę skolininko paskutinio būsto apsaugą, kad daugiau skolininkų išsaugotų paskutinius namus.

12. Viešinti informaciją apie darbdavių (fizinių ir juridinių asmenų) padarytus nelaimingų atsitikimų darbe, darbuotojų saugos ir sveikatos, nelegalaus ir nedeklaruoto darbo bei norminių darbo teisės aktų pažeidimus.

13. Atlikti redakcinio pobūdžio keitimus, siekiant teisinio reguliavimo nuoseklumo ir aiškumo.

Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys:

1. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo (toliau – UĮ) sankcijos darbdaviams – juridiniams asmenims nebėra veiksmingos ir atgrasančios.

Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV–72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (toliau – Vyriausybės programa), 131.7 papunktyje numatoma tobulinti kovos su nelegaliu ir nedeklaruotu darbu priemones.

Nelegalaus darbo ir jo apraiškų kontrolė ir prevencija yra Valstybinės darbo inspekcijos prioritetinė veiklos sritis.

Veiksmingos ir atgrasančios finansinės sankcijos už nelegalų darbą yra svarbios siekiant sumažinti darbdavių paskatas asmenis įdarbinti neteisėtai. Sankcijų taikymas yra veiksmingas ir turi atgrasantį poveikį, kai aptikimo ir sankcijų taikymo rizika nusveria ekonominius neteisėto įdarbinimo privalumus.

Šiuo metu sankcijos nėra atgrasančios.¹ Darbdavys neatgrasomas nuo tolesnių pažeidimų, nes paskirta bauda, palyginti su gauta nauda, yra nereikšminga.

2. Įgyvendinamos pažangos priemonės „Tobulinti kovos su nelegaliu ir nedeklaruotu darbu priemonės“ susijusios su naujų stebėsenos rodiklių pasiekimu.

Įgyvendinant 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įtraukios darbo rinkos plėtros programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. lapkričio 10 d. nutarimu Nr. 929 „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įtraukios darbo rinkos plėtros programos patvirtinimo“, pažangos priemonę Nr. 09-001-02-03-05 „Tobulinti kovos su nelegaliu ir nedeklaruotu darbu priemonės“ (toliau – Pažangos priemonė) nustatyti šie stebėsenos rodikliai: „Elektroninėmis priemonėmis identifikuojamų statybvietėse dirbančiųjų dalis nuo visų dirbančiųjų, procentai“ (siektina rodiklio reikšmė 2025 m. IV ketv. – 80 %) ir „Nelegalaus darbo kontrolės rezultatyvumas, procentai“ (siektina reikšmė 2025 m. – 39 %; 2030 m. – 42 %). Atsižvelgiant į tai, kad rodiklis „Elektroninėmis priemonėmis identifikuojamų statybvietėse dirbančiųjų dalis nuo visų dirbančiųjų, procentai“ yra įtrauktas į Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą „Naujos kartos Lietuva“, papildomai nustatoma, kad statybos sektoriuje iki 2025 m. gruodžio 31 d. bus atlikta kasmet 1400 planinių patikrinimų ir dar 30 % neplaninių patikrinimų. Papildomai vykdant Pažangos priemonės veiklą „Valstybinės darbo inspekcijos pajėgumų didinimas“ Valstybinei darbo inspekcijai 2022 m. skirta 10 pareigybių nelegalaus ir nedeklaruoto darbo, nedeklaruotos savarankiškos veiklos bei užsieniečių įdarbinimo pažeidimų prevenciją veiklai, susijusiai su skaidriai dirbančio asmens identifikavimo kodo (toliau – Kodas) kontrole statybvietėse, 2023 m. – dar 20 pareigybių.

3. Valstybės pagalbos taisyklių taikymas tik paramai darbo vietoms steigti ar pritaikyti.

Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba yra pateikusi nuomonę, kad nauda ūkio subjektui (t. y. atitinkamam darbdaviui) galėtų atsirasti ne tik teikiant paramą darbo vietoms steigti ar pritaikyti, tačiau ir organizuojant pameistrystę, teikiant paramą užimtų asmenų mokymuisi pagal trišales sutartis, įgyvendinant remiamojo įdarbinimo priemones, kai darbdaviui kompensuojama dalis remiamų asmenų darbo užmokesčio arba darbdaviui skiriama subsidija darbo asistento išlaidoms.

4. Nevertinama ar priemonės įgyvendinantys darbdaviai yra laiku pateikę Juridinių asmenų registro tvarkytojui finansines ataskaitas.

Lietuvos Respublikos finansų ministerija, vykdydama Lietuvos Respublikos Seimo Audito komiteto pavedimus, išanalizavo finansinių ataskaitų teikimą Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registru ir nustatė, kad apie 35 % subjektų neteikia Juridinių asmenų registro tvarkytojui finansinių ataskaitų. Todėl neužtikrintas verslo aplinkos skaidrumas. Priemonės įgyvendinančių darbdavių tikrinimas ar neturėjo administracinės nuobaudos už finansinių ataskaitų (konsoliduotųjų finansinių ataskaitų), metinės ataskaitos, metinio pranešimo (konsoliduotojo metinio pranešimo), veiklos ataskaitų, auditoriaus išvados, mokėjimų valdžios institucijoms ataskaitos (konsoliduotosios

¹ 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įtraukios darbo rinkos plėtros programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. lapkričio 10 d. nutarimu Nr. 929 „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įtraukios darbo rinkos plėtros programos patvirtinimo“, nurodoma, kad taikomos administracinės nuobaudos nėra veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios, nepasiekiamas administracinės nuobaudos tikslas.

mokėjimų valdžios institucijoms ataskaitos) nepateikimą Juridinių asmenų registro tvarkytojui laiku, teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka, prisidėtų prie verslo aplinkos skaidrinimo.

5. Nepakankamas socialinių partnerių dalyvavimas planuojant ir skiriant lėšas ADRP priemonėms.

Nėra numatytos galimybės ADRP priemonės finansuoti Garantinio fondo ir Ilgalaikio darbo išmokų fondo lėšomis. Todėl socialiniai partneriai neturi galimybės priimti sprendimus padėti darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam arba ilgiau nei 5 metus pas tą patį darbdavį dirbusiems darbuotojams, ne tik taikant išmokas bet ir finansuojant ADRP priemonės. Užimtumo tarnybos duomenimis apie 68 % nedirbančių asmenų įsidarbina savarankiškai, 32 % iš besikreipusiųjų reikalingos papildomos paslaugos ir priemonės, kadangi dalis jų turi nepaklausias darbo rinkoje profesijas arba yra nekvalifikuoti, ilgą laiką nedirbė ir pradėję reikalingus darbo įgūdžius.

EBPO tyrimo duomenimis (2019 m.) ADRP priemonių efektyvumas yra 2,0–2,6 karto aukštesnis nei socialinės paramos. Asmeniui įsidarbinus po ADRP priemonių: 1) dalis priemonėms įgyvendinti panaudotų išlaidų gražinama per tiesioginius mokesčius asmeniui įsidarbinus; 2) auga asmens šeimos vartojimas bei gyvenimo kokybė ir per netiesioginius mokesčius (pridėtinės vertės mokestį) jis dar gražina dalį išlaidų; 3) auga asmens socialinis aktyvumas; 4) mažėja socialinių rizikų (nusikalstamumo, priklausomybių ir pan.) tikimybė. Apie 60 % ADRP priemonėse dalyvavusių asmenų teigia, kad be šių priemonių jų galimybės įsitvirtinti darbo rinkoje labai mažos.

Užimtumo tarnybos skaičiavimu, ADRP priemonėms skiriant 20 mln. Eur, ekonominė ir socialinė nauda būtų: 23,1 mln. Eur grynoji ekonominė nauda, 13,5 mln. Eur papildomai sukuriamą pridėtinę vertę (išreikšta vidutine 6 mėn. sumokėtų mokesčių suma) ir išmokų sutaupymas – 1 mln. Eur socialinių pašalpų ir 3,8 mln. Eur nedarbo socialinio draudimo išmokų.

6. Neracionaliai panaudojamos paramos mokymuisi lėšos, kai sudarius galimybę derinti darbo ir mokymosi laiką, užimtiems asmenims mokama mokymo stipendija, nors jie tuo pačiu laikotarpiu mokydami ir dirbdami gauna darbo užmokestį.

Atsižvelgiant į tai, kad užimtiems asmenims gali būti sudaryta galimybė derinti mokymosi ir darbo laiką (mokymasis nuotoliniu būdu, po kelias valandas per dieną ir pan.), jie mokydami ir dirbdami gauna darbo užmokestį. Todėl aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimui skiriamos lėšos galėtų būti panaudojamos tikslingiau, jas skiriant mokymo paslaugų, o ne užimtų asmenų mokymo stipendijų mokėjimui.

7. Nekompensuojamos darbo rinkai besirengiančių asmenų kelionės į konsultacinius užsiėmimus išlaidos

Užimtumo tarnybos duomenimis, teikiant darbo rinkai besirengiantiems asmenims reikalingas paslaugas vidutiniškai kas trečias iš jų dalyvauja konsultaciniuose užsiėmimuose (vidutiniškai po 3 užsiėmimus). Dažnai konsultaciniai užsiėmimai vyksta ne jų gyvenamojoje vietoje, o kelionės išlaidų kompensavimas (paramos judumui priemonė) jiems nėra numatytas, nors tai labiausiai socialiai ir finansiškai pažeidžiami asmenys.

8. Subsidijos gavėjui kyla administracinė našta.

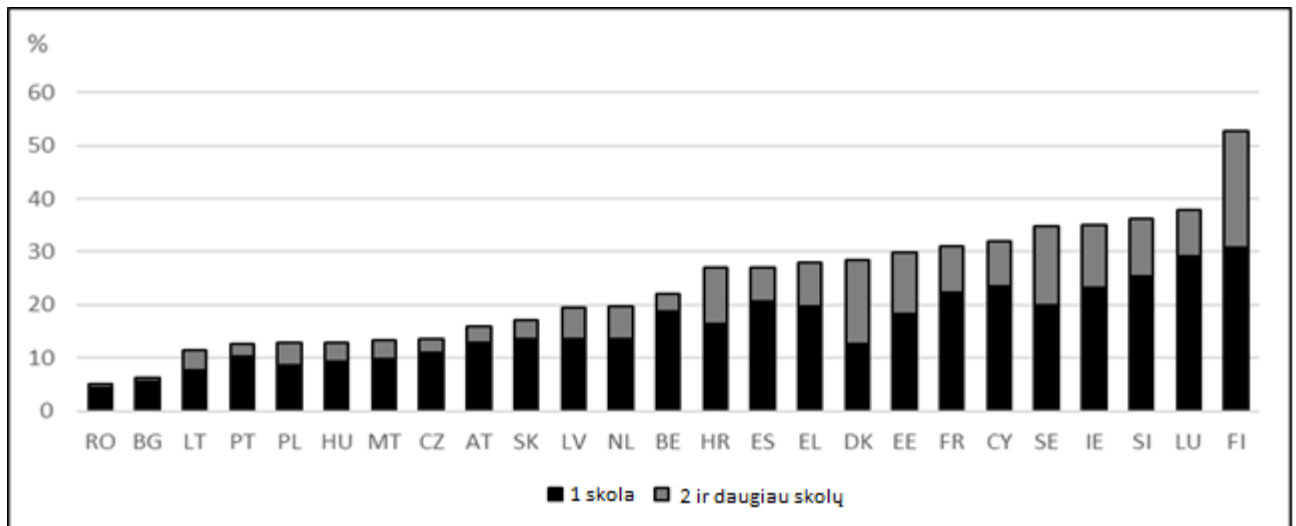
Paramos darbo vietoms steigti ar pritaikyti subsidijos gavėjui kyla administracinė našta, nes yra numatytas reikalavimas apdraudžiant ilgalaikį materialųjį turtą, kuriam įsigyti steigiant darbo vietą ar ją pritaikant buvo naudota subsidija, naudos gavėju nurodyti Užimtumo tarnybą.

9. Išskaitos iš darbo užmokesčio, kurios skatintų, o ne atgrasytų nuo grįžimo į darbo rinką bei „skolų atostogų“ poreikis – paskata sugrįžus darbo rinkoje įsitvirtinti.

Aukšti išskaitų dydžiai drastiškai kelia finansinių įsipareigojimų naštą. Todėl, kai nėra pakankamai gerai apmokamų darbo vietų, kyla šalies nedarbo lygis. Tyrimai taip pat parodė, jog skolų naštos mažinimas gali didinti užimtumą ekonominės recesijos metu dėl geresnių galimybių kaupti santaupas². Daroma išvada, jog mažinant išskaitų dydį – mažėtų finansinių įsipareigojimų našta. Dėl to, bedarbystę patiriantys ir skolų turintys asmenys turėtų didesnę ekonominę ir psichologinę paskatą grįžti į darbo rinką, dirbti legaliai ir maksimizuoti formalias pajamas.

Lietuva – viena mažiausiai įsiskolinusių, tačiau daugiausiai problemų dėl skolų turinti šalis. Pagal paskolų turinčių namų ūkių dalį Lietuva yra 3 nuo galo Europoje, tačiau pirmauja pagal dalį namų ūkių kurie yra skurdo rizikoje dėl įsiskolinimų.³

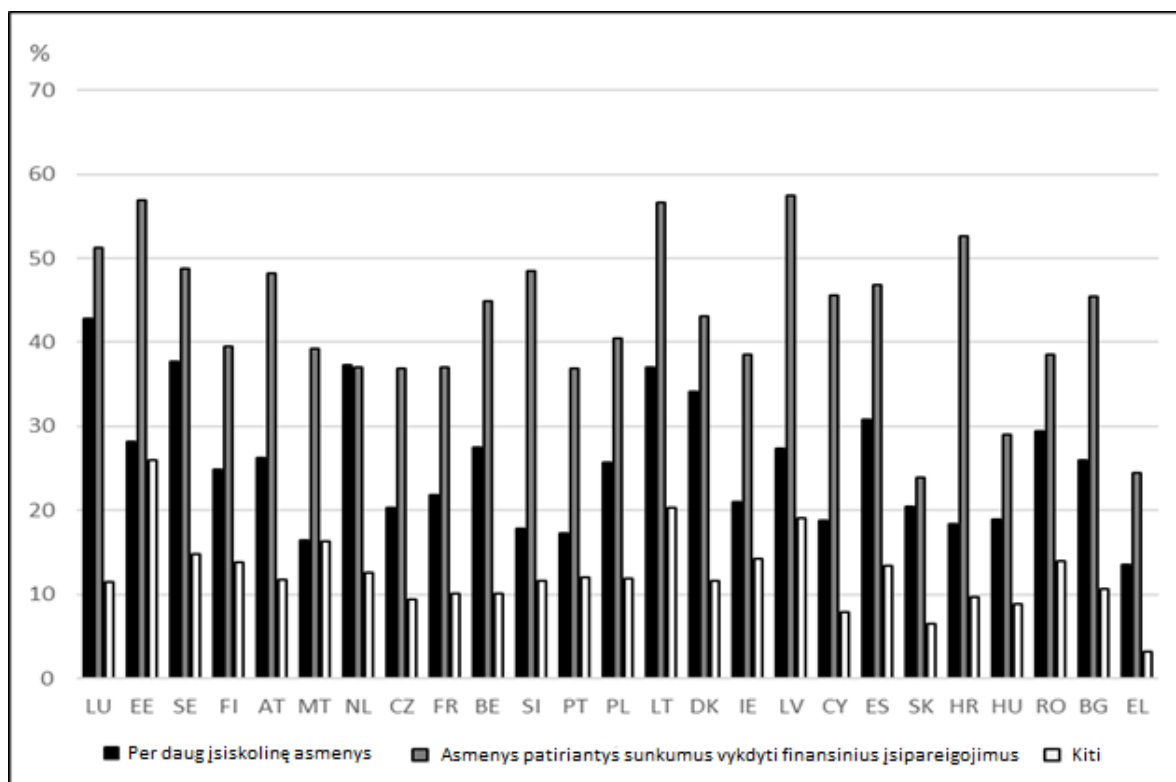
1 grafikas. Europos namų ūkių su paskolomis dalys.

² A. Auclert, W. Dobbie, P. Goldsmith-Pinkham (2019) 'Macroeconomic Effects of Debt Relief: Consumer Bankruptcy Protections in the Great Recession', National Bureau of Economic Research, Cambridge. https://paulgp.github.io/papers/Macroeconomic_Effects_of_Debt_Relief_Posting_342019.pdf

³ M. Mysikova (2023) Beyond income poverty: Subjective poverty and indebtedness. European Commission. Social Situation Monitor.

2 grafikas. Europos namų ūkių dalys pagal skurdo riziką (angl. k. AROP) dėl subjektyvių įsiskolinimų.

Beveik kas dešimtas asmuo nuo 18 metų turi skolų. 2023 m. balandžio 20 d. Valstybės duomenų agentūros analizuotais duomenimis⁴ Antstolių informacinėje sistemoje buvo ~200 tūkst. unikalių skolininkų. Šie asmenys iš viso turėjo ~1,3 mln. aktyvių bylų, kurių suma ~4 mlrd. Eur.⁵ Iš visų skolininkų tik ~17 tūkst. yra sulaukę pensinio amžiaus arba sulauks šiemet.

Didžiausią skolininkų dalį (~64 %) sudaro asmenys, kurie negauna pensijos ar pajamų iš ūkinės veiklos (*lentelė 1*). Jų skola sudaro beveik pusę skolų sumos (~1,9 mlrd. Eur). Kitos dvi didžiausios skolininkų grupės yra asmenys gaunantys pajamas iš ūkinės veiklos, kurių pajamos yra minimalioji mėnesinė alga (toliau – MMA) ir mažiau (~17 %) ir kurių pajamos yra tarp MMA ir 2 MMA (~7 %). Dirbančiųjų skola siekia ~1,4 mlrd. Eur, o pensininkų – ~0,7 mlrd. Eur.

⁴ Naudojami duomenys:

Antstolių informacinė sistema (AIS). Duomenys gauti 2023 m. balandžio mėn. 20 d. ir yra aktualūs tai dienai. Tam, kad būtų galima susidaryti realistišką ir pilną skolininkų profilį, į analizę įtrauktos tik tos bylos ir tie skolininkai, kurių bylų vykdymo pradžia buvo ankstesnė nei 2023 m. sausio 1 d. Į analizę įtrauktos tik šios bylos, nes už 2022 metus jau turime pilnai deklaruotas gyventojų pajamas, todėl galime vertinti, kokia dalis skolininkų gauna pajamas. Šioje analizėje „aktyvūs skolininkai“ traktuojami kaip asmenys, kurie dar nėra grąžinę skolų pilnai. Į analizę patenka asmenys, kurie yra grąžinę bylos skolą dalinai.

Gyventojų registras (GR). Registro duomenys naudojami eliminuoti jau mirusius skolininkus.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie SADM informacinė sistema (SODRA). SODRA duomenys naudojami įvertinti gaunamas pajamas. Kaip pajamos šioje analizėje naudojamos:

- **asmens 2022 m. gautos pajamos** (vertinamos visos gautos pajamos iš ūkinės veiklos nepriklausomai nuo pajamų gavimo formos). Nustatymui, ar asmens pajamos yra didesnės nei MMA buvo vertinamas ar asmens metinės pajamos yra didesnės nei 12 2022 metų MMA dydžio (730 Eur * 12 mėn. = 8 760 Eur).
- **į pensijų skaičiavimą įtrauktos šios asmenų gautos pensijos:** Pareigūnų ir karių valstybinė pensija, Netekto darbingumo pensija, Pirmojo laipsnio valstybinė pensija, Antrojo laipsnio valstybinė pensija, Pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinė našlių ir našlaičių pensija, Personalinė respublikinės reikšmės pensija, Valstybinė mokslininkų pensija, Išarnauto laiko pensija, Maitintojo netekimo pensija, Senatvės pensija, Išankstinė senatvės pensija, Invalidumo pensija, Našlių arba našlaičių pensija, Nukentėjusiųjų asmenų valstybinė pensija, Nukentėjusiųjų asmenų našlių ir našlaičių pensija, Pareigūnų ir karių valstybinė našlių ir našlaičių pensija.

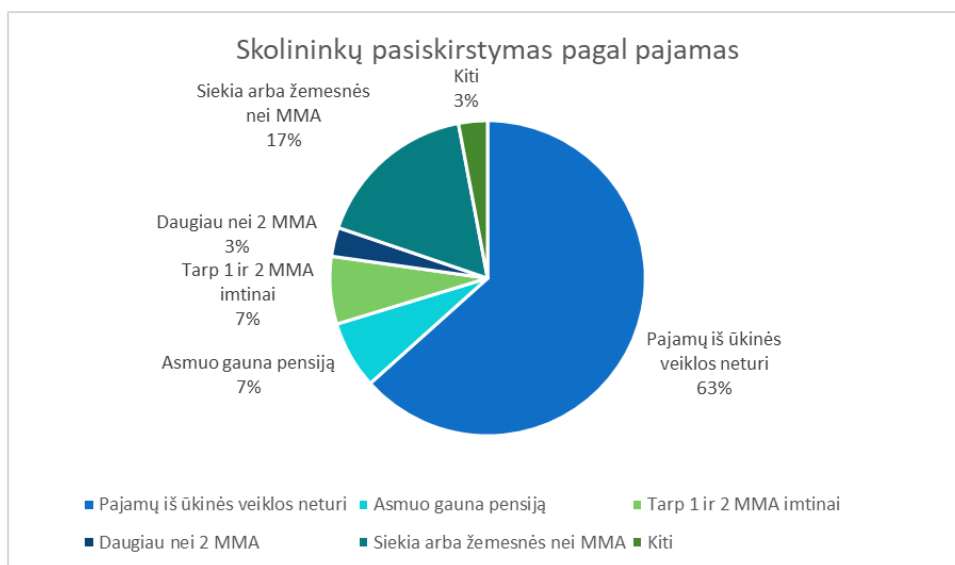
Į analizę šiame etape neįtrauktos pajamos iš pašalpų, išmokų ir pan.

⁵ Be palūkanų.

		Skolininko pajamos iš ūkinės veiklos ≤ MMA	Skolininko pajamos iš ūkinės veiklos tarp MMA ir 2 MMA	Skolininko pajamos iš ūkinės veiklos > 2 MMA	Draudiminių pajamos šiuo metu 0 Eur ⁶	Asmuo gauna pensiją ≤ MMA	Asmuo gauna pensiją > MMA	Dirbantis pensininkas	Negauna pensijos ir pajamų iš ūkinės veiklos neturi
Aktyvūs skolininkai (gyvi)		33 918	14 042	5 630	956	12 427	313	3 875	125 628
		17,2 %	7,1 %	2,9 %	0,5 %	6,3 %	0,2 %	2,0 %	63,8 %
Aktyvios bylos	Piniginės bylos, periodiniai mokėjimai	242 759	51 916	11 860	8 704	58 359	1 322	15 964	819 260
	Dalis	20,1 %	4,3 %	1,0 %	0,7 %	4,8 %	0,1%	1,3 %	67,7 %
	Nepiniginės bylos	11 073	3 109	1 403	455	4 161	146	1 213	72 694
	Dalis	11,7 %	3,3 %	1,5 %	0,5 %	4,4 %	0,2%	1,3 %	77,1 %

1 lentelė. Skolininkų skaičius pagal pajamas⁷.

3 grafikas. Skolininkų pasiskirstymas pagal pajamas.

Po išskaitų liekančios pajamos yra mažesnės arba vos aukščiau negu skurdo rizikos riba. Skolininkai nedirba arba dirba nelegaliai, nes dėl didelių išskaitų nelieka pajamų pragyvenimui. Iš

⁶ Pajamas gauna, tačiau už gaunamas pajamas nėra mokamos socialinio draudimo įmokos.

⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad tarp analizuojamų duomenų nėra išskirtų palūkanų už vėlavimus, taip pat, ne visi antstoliai pilnai tvarko savo administruojamas bylas AIS'e, todėl kai kurios bylos turi 0 Eur susijusių išieškotinių ar kitų sumų, nors realybėje sumos gali būti didesnės. Taip pat, dalis bylų turi didesnes išieškotas sumas nei išieškotinas sumas. Taip yra todėl, nes nematomas pilnas bylų vaizdas su visomis palūkanomis. Dėl šios priežasties tiek išieškotinas sumas, tiek ir išieškotinių sumų likutį reikėtų vertinti ribotai. Realybėje jis galėtų būti didesnis.

skolininkų iš darbo užmokesčio dalies, neviršijančios MMA, vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 736 str., išskaitoma po 20 % arba 30 % (išieškant išlaikymą periodinėmis išmokomis, žalos, padarytos suluošinimu ar kitokiu sveikatos sužalojimu, taip pat maitintojo gyvybės atėmimu, atlyginimą ir pagal kelis vykdomuosius dokumentus), o iš darbo užmokesčio dalies, viršijančios MMA (jeigu skolininkas uždirba daugiau nei MMA), išskaitoma 50 %. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma dirbančiųjų (~24 %) uždirba iki 2 MMA (nuo 2023 m. sausio 1 d. tai atitinka 1 070,84 Eur atskaičius mokesčius), atlikus CPK 736 str. nurodyto dydžio išskaitas, skolininkui liekanti suma yra žemiau arba vos aukščiau 2023 m. nustatytos skurdo rizikos ribos. Todėl daugumai skolininkų maža pragyvenimui liekanti suma (mažiau nei 15 Eur per dieną) dažniausiai lemia naujų skolų atsiradimą. Skolininkas negali apmokėti einamųjų sąskaitų (pvz., sumokėti už komunalines paslaugas) ir tokiu būdu pradedami šių naujų įsiskolinimų priverstinio išieškojimo procesai. Taip skolininkas patenka į tam tikrą „užburtą ratą“. Šios priežastys skatina skolininką slėpti pajamas ar apskritai vengti legalaus darbo, nes nedirbdamas ir gaudamas socialines išmokas, iš kurių nėra išieškoma, pajamos lieka panašios kaip atlikus išskaitas iš darbo užmokesčio.

2 lentelė. Išskaitos iš MMA arba 2 MMA uždirbančio 1 skolininko (be visos šeimos pajamų)⁸ ir jam liekančios sumos pragyvenimui⁹.

	Darbo užmokestis (atskaičius mokesčius), Eur	20 / 30 % išskaita, Eur	50 % išskaita, Eur	Išskaita iš viso, Eur	Lieka, Eur	Skurdo rizikos ribos 2023 m.
MMA (1 byla)	633,2	126,6	–	126,6	506,6	640 Eur – gyvenančiam vienam
MMA (2 bylos+)	633,2	189,96	–	189,96	443,24	
2 MMA (1 byla)	1 070,84	126,6	218,82	345,42	725,42	1 344 Eur – namų ūkiui (2 suaugę + 2 vaikai iki 14 m.)
2 MMA (2 bylos+)	1 070,84	189,96	218,82	408,78	662,06	

Esamas išskaitų dydis yra viena pagrindinių priežasčių, kodėl skolininkai vengia grįžti į darbo rinką. Po išskaitų liekanti pajamų suma nėra pakankama, kad skatintų dirbti. Tai patvirtina ir Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo (toliau – NSMOT) 2016 m. tyrimo dėl įsiskolinimų asmenų skurdo rizikos rezultatai – net 75 % respondentų, kurie turi skolų, įvardijo, jog „dirbti demotyvuoja dideli atskaitymai iš algos“. NSMOT taip pat teigia, jog esama tvarka neskatina asmenų kelti kvalifikacijos ir ieškoti geriau apmokamų darbų dėl su kylančiomis pajamomis drastiškai didėjančių išskaitų tarifų.¹⁰

Sumažinus išskaitų finansinę naštą, darbuotojai turės svaresnes ekonomines ir psichologines paskatas užsidirbti dėl aukštesnių potencialių pajamų. Negana to, siūlomi pokyčiai labiau skatintų žmones kelti savo kvalifikaciją ir ieškoti geriau apmokamo darbo, nes išskaitų tarifai būtų mažiau progresiniai.

Esami išskaitų tarifai prisideda prie skolų nemokumo. Mažas pajamas uždirbantys arba nelaimingus gyvenimo atsitikimus patyrę skolininkai yra finansiškai nepajėgūs vykdyti įsipareigojimų, todėl jiems labiau apsimoka užsidirbti nelegaliai arba pragyventi iš socialinės paramos. Sumažinus išskaitas iš darbo užmokesčio, skolininkams padidėtų potencialios formalios

⁸ Atkreiptinas dėmesys, jog pagal CPK 736 str. 3 d. jeigu skolininkas išlaiko nedarbingus šeimos narius, esant jo rašytiniam prašymui, antstolio patvarkymu virš MMA išskaitoma dalis gali būti mažinama po 10 % kiekvienam išlaikytiniui, tačiau taip mažinant negali būti sumažinta įstatymų ar teismo nustatyta dalis. Mažinant išskaitų dydį, neatsižvelgiama į išlaikytinius, kuriems išlaikyti iš skolininko darbo užmokesčio daromos išskaitos.

⁹ Pavyzdyje modeliuojant išskaitas ir liekančias sumas nevertinamos visos šeimos pajamos ar valstybės teikiama socialinė parama.

¹⁰ NSMOT (2016) Skurstančių žmonių įsiskolinimų ir jų priverstinio išieškojimo per antstolius problema Lietuvoje. <https://www.smtinklas.lt/wp-content/uploads/simple-file-list/Studijos/Skurstančių-žmonių-įsiskolinimų-ir-jų-priverstinio-išieškojimo-per-antstolius-problema-Lietuvoje.pdf>

pajamos. Tad susilpnėtų į neformalią darbo rinką traukiančių veiksnių įtaka, taip prisidedant prie didesnio šalies iš mokesčių surenkamo biudžeto.

Nors mažesnės išskaitos reikštų lėčiau gražinamas skolų sumas, tai būtų atsverta nemokių skolininkų finansiniu įgalinimu grįžti į darbo rinką ir joje įsitvirtinti. Nedarbantys skolininkai, dėl geresnių galimybių įsidarbinti ir kaupti santaupas, taip pat galėtų pradėti skolų restruktūrizacijos planus ir ilgainiui pradėti išsimokėti turimą skolą. Tokiu būdu būtų didinamas skolų mokumas, nes vietoj nemokumo, skolas būtų galima susigrąžinti mažesnėmis sumomis.

2021 m. gruodžio duomenimis, didžioji dalis bedarbio statusą turinčių skolininkų (48 %) gavo socialinę pašalpą. Dar apie 24 % bedarbių su įsiskolinimais gavo nedarbo socialinio draudimo išmoką. Tai sudaro maždaug 6,5 mln. Eur. socialinių išlaidų metams, neskaitant sveikatos, būsto kompensacijų ir kitų su pertekliniais įsiskolinimais siejamų kaštų. Dėl skolų sukkelto nedarbingumo, valstybė ir savivaldybės praranda skolos sumą, potencialius mokesčių mokėtojus ir darbuotojus, bei turi papildomai leisti lėšų, kad pasirūpintų įsiskolinusių bedarbių socialinėmis reikmėmis.

Išskaitų mažinimas ilgainiui įgalina bedarbių skolininkų finansinį bei socialinį savarankiškumą ir nepriklausomybę. Taip mažėtų nuo viešųjų socialinių paslaugų priklausomų asmenų skaičių, mažinant socialines valstybės ir savivaldybių išlaidas ir didinant valstybės biudžetą.

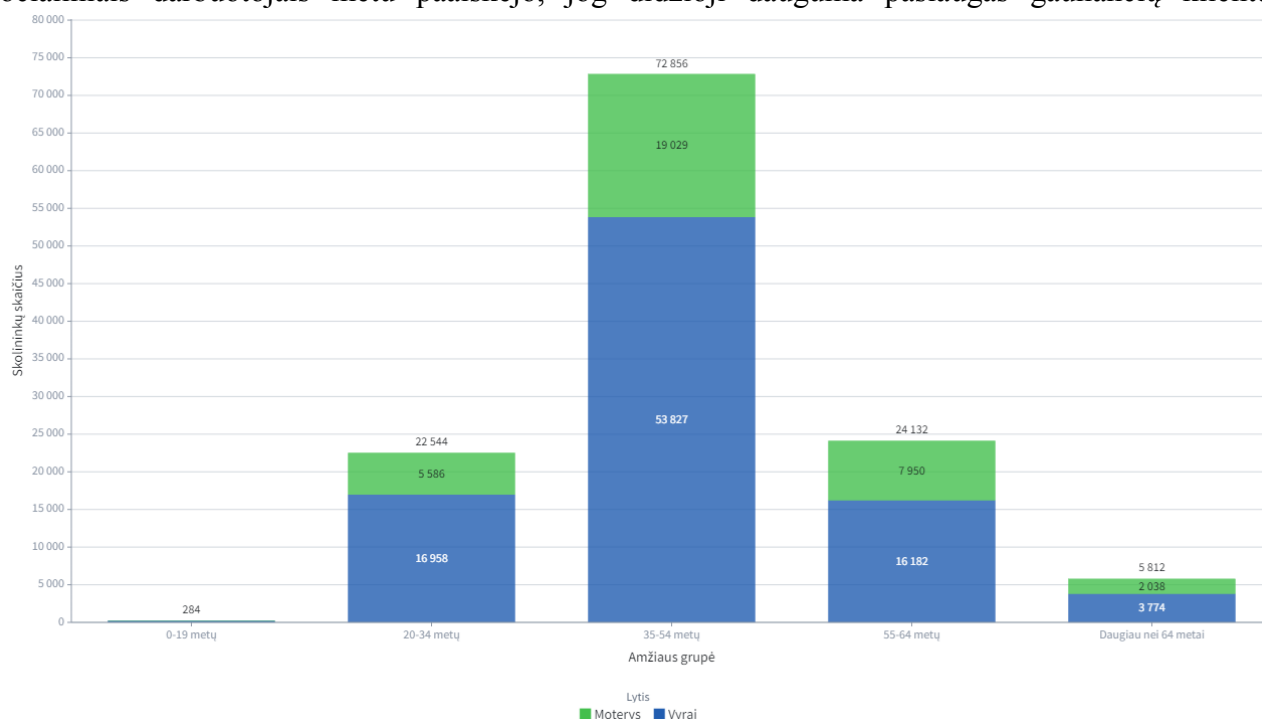
Viešųjų konsultacijų su Užimtumo tarnyba ir savivaldybių atvejo vadybininkais, bei socialiniais darbuotojais metu taip pat paaiškėjo, jog vyraujantis bejėgystės, mažos savivertės jausmas yra itin dažnai girdima priežastis dėl kurios skolininkai neieško būdų grąžinti skolų. Dažnai girdimas sentimentas, jog „ir taip iki pensijos neketinu gyventi“. Tai parodo, jog dabartinė išskaitų tvarka sukelia itin žalingą psichologinį spaudimą, kuris gali privesti prie savižudybės.

Išskaitų dydžių keitimas ir diferencijavimas sumažintų skolų keliamus finansinius sunkumus, suteiktų galimybių bedarbiams skolininkams grįžti į sveiką socialinį visuomeninį gyvenimą, užsiimti savivertę keliančia produktyvia veikla ir lygiaverčiai dalyvauti visuomenės veikloje.

Daugiausiai pagal šios analizės metodologiją negaunančių pajamų skolininkų (58 % arba 73 tūkst.) yra 35-54 m. amžiaus. Todėl svarbu ieškoti sprendimų, kad jie sugrįžtų į darbo rinką ir joje įsitvirtintų.

4 grafikas. Asmenų, kurie pastaruoju metu negavo pajamų iš ūkinės veiklos, pasiskirstymas pagal amžiaus grupes.

Viešųjų konsultacijų su Užimtumo tarnyba, savivaldybių atvejo vadybininkais bei socialiniais darbuotojais metu paaiškėjo, jog didžioji dauguma paslaugas gaunančių klientų

(bedarbių / darbo rinkai besirengiančių asmenų) turi bėdų su finansiniais įsipareigojimais ir jiems pradėtos vykdomosios bylos. Respondentai išskaitų iš darbo užmokesčio dydį mini¹¹ kaip vieną pagrindinių priežasčių, dėl kurios nėra motyvuoti grįžti į darbo rinką arba dėl ko renkasi dirbti nelegaliai¹². Išskaitų norma formuoja skolininkų ekonomines paskatas bei individualios psichologinės motyvacijos (užimtumo kontekste) lygį. Todėl būtina užtikrinti, kad išskaitų normos būtų efektyviai subalansuotos: būtų pakankamai aukštos, kad motyvuotų skolininkus vykdyti finansinius įsipareigojimus, tačiau pakankamai žemos, kad suteiktų paskatą tęsti legalią darbinę veiklą.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2021 m. pabaigoje atliktos registruotų bedarbių skolininkų analizės metu paaiškėjo, jog Lietuvoje yra 26 tūkst. asmenų, turinčių bedarbį ir skolininko statusą, jie sudarė 1/4 šalies bedarbių. Iš jų, 20 % nustatytas vidutinis neįgalumas. Didžioji dalis įsiskolinusiųjų turėjo išieškojimus (81 %) bei baudas pagal ANK (58 %). Kiek daugiau nei 1/5 bedarbių turėjo kitos kategorijos įsiskolinimus (25 %), išlaikymus (18 %), o apie 9 % – baudas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą (toliau – BK). Daugiau nei 1/5 visų analizuojamų bedarbių su skolomis turėjo po 1 bylą. Apie 14 % turėjo 2 bylas, apie 10 % – 3 bylas. Didžiausią bylų skaičių sudaranti asmenų dalis nesudarė net 1 % (0,3 %), daugiau nei pusė (59 %) asmenų turėjo 1-5 bylas. Analizuojant bedarbių skolininkų pajamas, matome, jog didžiausia dalis įsiskolinimus turinčių asmenų gavo socialinę pašalpą (apie 48 %). Kiek mažiau (apie 24 %) gavo darbo užmokestį. Darbines pajamas gauti galėjo tie bedarbiai, kurie turėjo darbą, tačiau metų eigoje neteko darbo ir įgavo bedarbį statusą. Apie 24 % bedarbių su įsiskolinimais gavo nedarbo socialinio draudimo išmoką. Dalis bedarbių taip pat gavo ligos išmoką. Tai tikėtina sietina su bedarbiais, kurie 2021 m. eigoje gavo darbo užmokestį, tad galėjo pretenduoti į ligos išmoką ligos atveju. Kiek mažesnę dalis bedarbių su įsiskolinimais gavo vaiko išmokas (10 %), būsto kompensacijas (4 %) bei netekto darbingumo pensijas (4 %). Bedarbių namų ūkių struktūra parodė,

¹¹ S. Deduchova, R. Kersys (2023) Su įsiskolinusiais asmenimis dirbančių specialistų interviu analizė. Kurk Lietuvai. http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2022/11/Interviu-analize_KL_2023-vasaris.pdf

¹² Užimtumo tarnybos duomenimis, nuo 2022 m. liepos 1 d. iki 2023 m. gegužės 23 d. darbo paieška dėl nelegalios veiklos (gavus informacijos apie nelegaliai gautas ar gaunamas pajamas ir nelegalų darbą, neteisėtą veiklą, susijusią su pajamų gavimu) nutraukta 166 asmenims.

kad nemaža dalis įsiskolinimus turinčių asmenų gyvena gausiose šeimose, taip pat apie 1/5 asmenų turi vienokią ar kitokią neįgalumą, tad galėjo pretenduoti į minėtąsias išmokas.

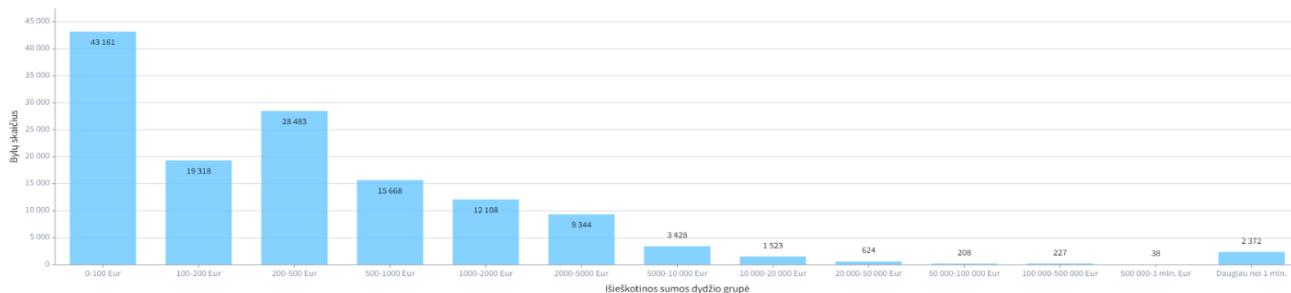
2022 m. duomenimis Lietuvos šešėlinė rinka yra viena didžiausių Europoje (LT – 22,1 %, ES – 17,3 %).¹³ Moksliniai tyrimai rodo, jog 2/3 (68 %) Lietuvos bedarbių yra dirbę neformaliai / šešėlyje, kuomet turėjo bedarbio statusą¹⁴. Pagrindinė neformalaus darbo / darbo šešėlyje priežastis – didesnės potencialios pajamos, nes nuo darbo užmokesčio neatskaitomi mokesčiai, ir taip pat galima gauti bedarbio ir kitas socialines išmokas. NSMOT 2016 m. tyrimo duomenimis, iš skolų turinčių respondentų net 64,4 % pažymėjo, jog „gyventi iš pašalpų / nelegalių pajamų labiau apsimoka, nes nedaromi atskaitymai. „Esama tvarka skatina skolininkus ieškoti neformalaus uždarbiavimo / darbo šešėlyje būdų, todėl valstybė praranda itin daug mokestinių pajamų. Pagal surinktų mokesčių ir bendrojo vidaus produkto santykį 2021 m. Lietuva užėmė 26 vietą iš 38 EBPO šalių.¹⁵ Tai reiškia, jog, nepaisant sąlyginai aukštų mokestinių tarifų darbinėms pajamoms, realybėje iš mokesčių surenkama suma yra palyginus maža, iš dalies dėl didelės šešėlinės rinkos apimties.

2023 m. rugpjūčio 1 d. Užimtumo tarnybos duomenimis bedarbio statusas buvo suteiktas ~153 tūkst. asmenų, o darbo rinkai besirengiančio asmens – ~24 tūkst. asmenų.

~10 % (~2,7 tūkst.) darbo rinkai besirengiančių asmenų yra nurodę kliūtį užimtumui – apribotą disponavimą pinigineis lėšomis. Tačiau realus skaičius gali būti didesnis. Dalis asmenų galėjo nurodyti kitą priežastį asmens besirengiančio darbo rinkai statusui gauti, tačiau taip pat turėti apribotą disponavimą lėšomis.

2022 m. užvestų skolų bylų pasiskirstymas atskleidžia 2 išskirtinius atvejus: daugiausia skolų bylų yra mažos 0-100 Eur (~43 tūkst.), ir gana daug 200-500 Eur bylų (~29 tūkst.). Skolų bylų mediana – 244 Eur.

5 grafikas. 2022 m. pradėtų vykdyti bylų pasiskirstymas pagal išieškotiną sumą.

Nors dauguma skolų yra mažos, bet nėra iš ko jų išieškoti. Tik ~6 % (225 mln. Eur) bendros skolų sumos (~4 mlrd. Eur) antstoliai išieškojo per 2022 m. 2022 m. skolos augo 600 mln. Eur, o išieškojimas 10 kartų mažiau (tik ~60 mln. Eur).

Šiuo metu skolininkų situacija dažnai yra blogėjanti, nes net ~68 % skolininkų nesugebėjo grąžinti pirmosios skolos ir turi daugiau nei vieną išieškojimo bylą.

¹³ Schneider, Friedrich. (2022). New COVID-related results for estimating the shadow economy in the global economy in 2021 and 2022. International Economics and Economic Policy. 19. 10.1007/s10368-022-00537-6.

¹⁴ <https://epublications.vu.lt/object/elaba:129579592/129579592.pdf>.

¹⁵ OECD (2022) Revenue Statistics in Lithuania <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/revenue-statistics-lithuania.pdf>

3 lentelė. Skolininkui tenkančių bylų skaičius.

Bylos vykdymo pradžia iki 2022-12-31		
Skolininkui tenkančių bylų skaičius	Skolininkų skaičius	Skolininkų sk. (dalis, %)
1	62 283	31,6%
2	28 039	14,2%
3	18 133	9,2%
4	13 298	6,8%
5	10 477	5,3%
6	8376	4,3%
7	6823	3,5%
8	5736	2,9%
9	4826	2,5%
10	4129	2,1%
11	3511	1,8%
12	3104	1,6%
13	2658	1,4%
14	2422	1,2%
15	2142	1,1%
>15	20 831	10,6%
Viso	196 788	100,0%

2022 m. atsirado ~35 tūkst. unikalių skolininkų, kurie negavo jokių pajamų ir kuriems per 2022 m. buvo pradėta vykdyti bent 1 išieškojimo vykdomoji byla. Tai sudaro ~56 % visų per 2022 m. antstoliams perduotų skolininkų¹⁶.

Per 2022 m. skolininkams, kurie neturėjo jokių pajamų (įskaitant tiek naujus, tiek jau esamus pajamų negaunančius skolininkus), pradėta ~75 tūkst. vykdomųjų bylų. Jų bendra skolų suma sudaro ~95 mln. Eur. Skolų vidurkis 1 273 Eur, o mediana – 200 Eur.

Didžiausią skolų sumos dalį sudaro išieškojimai (~80 %) ir išieškojimai pagal įkeitimą (~4 %). Baudos pagal ANK – 11 %, pagal BK ~2 %, o CPK vos 0,05 % išieškotinos sumos. Jautriausi išieškojimai (kur išskaitų dydžiai Įstatymų projektais nėra keičiami) sudaro vos ~2,4 % (išlaikymas – 2,36 %, žala dėl suluošinimo ar maitintojo netekimo – 0,03 %).

4. lentelė. 2022 m. pajamų neturintiems skolininkams pradėtos vykdyti bylos ir ieškotinos sumos.

Išieškojimo dalykas	Bylų skaičius	Išieškotinos sumos, Eur	Išieškotinos sumos, %
Išieškojimas	37 908	76 157 370	80,07
Bauda pagal ANK	35 530	10 461 355	11,00

¹⁶ AIS duomenimis iš viso per 2022 m. susidarė 62 447 antstoliams perduoti skolininkai.

Bauda pagal BK	850	2 057 241	2,16
Išlaikymas	697	2 240 573	2,36
Turto konfiskavimas	141	323 862	0,34
Bauda pagal CPK	124	46 792	0,05
Išieškojimas pagal hipoteką (įkeitimą)	92	3 679 956	3,87
Priverstinis iškeldinimas	91	2 978	0,00
Laikinosios apsaugos priemonės	67	18 088	0,02
Įpareigojimas atlikti veiksmus	54	0	0,00
Periodinės išmokos, išskyrus išlaikymą	51	62 620	0,07
Bendravimo su vaiku tvarka	15	0	0,00
Žala dėl suluošinimo ar maitintojo netekimo	4	31 881	0,03
Kita kategorija	2	25 452	0,03
Daiktų perdavimas	1	0	0,00
Faktinių aplinkybių konstatavimas	1	0	0,00
Vaiko perdavimas	1	0	0,00
Iš viso	75 629	95 108 168	100,00

Atitinkamai, esamas išskaitų reguliavimas ir dydžiai neskatina dirbti (ar dirbti legaliai) turint skolų ir jų grąžinti. Be to, grįžus į legalią darbo rinką nėra numatyta papildomų paskatų ir skolų atokvėpio įsitvirtinimui. Todėl yra poreikis reglamentuoti „skolininkų atostogas“ bei keisti išskaitų reguliavimą ir dydžius.

10. Iš skolininkų gali būti atimtas ir varžytinėse parduotas mažos vertės būstas, o apsauginiai terminai nesiieškoti iš turto ir paskutinio būsto turi būti pritaikyti atsižvelgiant į mažinamus išskaitų dydžius.

Pagal Europos žmogaus teisių teismo praktiką – jeigu išieškoma iš būsto, kai skola sudaro tik nedidelę būsto vertės dalį, tai gali būti neteisėta tarptautinės teisės požiūriu¹⁷.

CPK reguliavimo sistema pagrįsta indeksavimu, siekiant užtikrinti CPK ilgalaiškumą ir mažinti naujos teisėkūros poreikį. CPK 82 str. numatyta, kad netgi žyminiai mokesčiai, vykdymo išlaidos, baudos yra indeksuojami, tuo tarpu CPK 663 str. 3 d. nustatyta išieškojimo sumos riba iš paskutinio būsto yra fiksuota ir nekeista nuo 2018 m., nepaisant pastovaus būsto kainų augimo¹⁸.

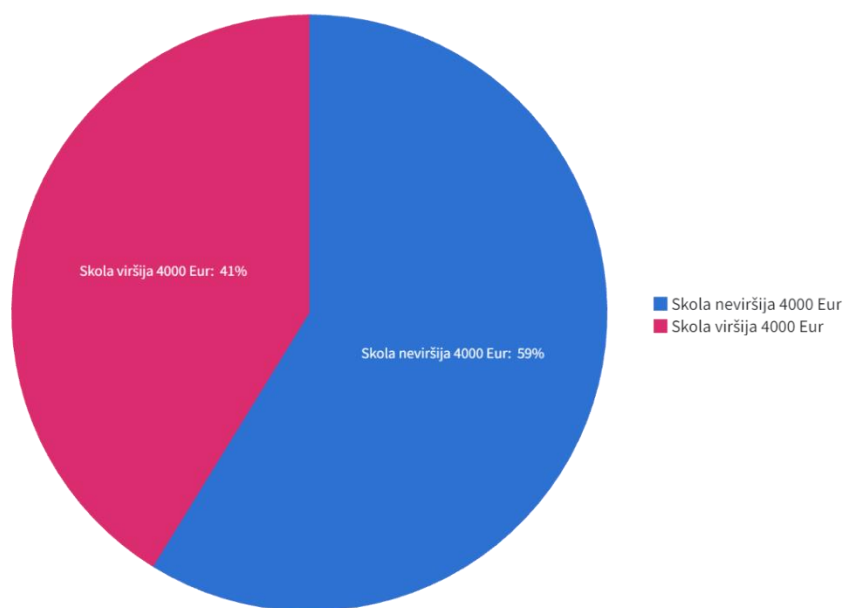
Pagal esamą tvarką (CPK 663 str. 3 d.) iš paskutinio būsto galima išieškoti, jei skola viršija 4 000 Eur. Todėl paskutinį būstą šiuo metu teoriškai galėtų prarasti iki 41 % skolininkų (81 tūkst.¹⁹).

¹⁷ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123422>; <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-173102> ; <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164681>.

¹⁸ <https://www.registrucentras.lt/p/1082>

¹⁹ Skaičiuojant riziką nebuvo vertinta ar asmuo faktiškai turi paskutinį būstą ir jo / jos galimybė skolą per 18 mėn. grąžinti.

6
Skolininkų
pagal tikimybę
paskutinį būstą

grafikas.
skaičius
prarasti
(esamas

reguliavimas²⁰).

Pagal Lietuvos antstolių rūmų 2023 m. rugpjūčio 11 d. Nr. S-20285-1919 rašte pateiktą informaciją, pavyzdžiui, Šiaulių mieste parduodamas 1 kambario butas, kurio pradinė kaina 6 660 Eur, Marijampolėje parduodamas 2 kambarių butas, kurio pradinė kaina 6 000 Eur. Tai užkirstų kelią nukreipti kelių šimtų ar tūkstančių išieškojimą į menkavertį

²⁰ Nevertinant atvejų, kai skola viršija paskutinio būsto vertę.

paskutinį būstą ir neatimti iš asmens paskutinių namų. Taip pat, išieškant itin mažos vertės paskutinį būstą iš skolininko, kyla dideli valstybės socialiniai kaštai, skirti pasirūpinti būsto neturinčių skolininku, taip perkeliant skolos naštą mokesčių mokėtojams.

Šiuo metu galiojantis 18 mėn. terminas buvo nustatytas 2018 m. spalio 1 d. (iki tol galiojo 6 mėn. terminas) ir per šį laikotarpį būstų kainų indeksas padidėjo ~52 %²¹.

11. Informacija apie darbdavių (juridinių ir fizinių asmenų) padarytus nelaimingų atsitikimų darbe, darbuotojų saugos ir sveikatos, norminių darbo teisės aktų pažeidimus nėra viešinama.

Atviri duomenys yra vienas bendrųjų Vyriausybės veikimo principų. Vyriausybė programos 124 punkte numatyta, kad bus vykdoma atvirų duomenų politika, o 133.5 papunktyje – kad atviri duomenys – naujos galimybės verslui ir žmonėms. Ryžtingai tęsime ir įgyvendinsime atvirų duomenų politiką, atverdami centralizuotus Lietuvos viešojo sektoriaus institucijų tvarkomus duomenis, sudarydami galimybę juos gauti be išankstinių sąlygų ir patogiai, vieno langelio principu. Atvirų duomenų politika suteikia galimybę piliečiams stebėti valstybės valdymą, valstybės lėšų naudojimą, taip pat stebėti, kaip priimami ir įgyvendinami įvairūs sprendimai. Kuo atviresnė valstybė, tuo labiau žmonės ja pasitiki, o viešumas – vienas svarbiausių antikorupcinių veiksmų.

Asmenys, siekiantys įsidarbinti pas tam tikrą darbdavį, negali viešai pasitikrinti, ar konkretus darbdavys nėra baustas už nelaimingų atsitikimų darbe, darbuotojų saugos ir sveikatos, norminių darbo teisės aktų pažeidimus. Tokia informacija nėra prieinama ir viešojo intereso tikslu.

Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo (toliau – MAĮ) 40¹ str. pateikti minimalūs patikimo mokesčių mokėtojo kriterijai.

Todėl asmuo tik turi teisę pasitikrinti, ar tam tikras fizinis ar juridinis asmuo atitinka minimalius patikimo mokesčių mokėtojo kriterijus, tačiau viešai Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos interneto svetainėje²² nėra galimybės pasitikslinti, už kurį konkretų pažeidimą yra baustas fizinis ar juridinis asmuo (pvz., nurodyti 47 atskiri ANK straipsniai) ir neatitinka minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai.

Įstatymų projektus parengė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Darbo teisės grupės (vadovė Vita Baliukevičienė, tel. +370 611 34047) vyresnioji patarėja Jelena Polijančuk (tel. +370 685 10369), patarėjas Tautvydas Zesas (tel. +370 616 07115), Darbo rinkos grupės (patarėja, atliekanti grupės vadovo funkcijas, Inga Liubertė, tel. +370 620 18597), vyresnioji patarėja Milda Kojelienė (tel. +370 611 27348), patarėja Daiva Liugienė (tel. +370 658 60252).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai.

1. UĮ reglamentavimas dėl sankcijų darbdaviams – juridiniams asmenims, leidusiems dirbti nelegaliai trečiosios šalies piliečiams.

Sankcijos darbdaviams – juridiniams asmenims – nedidintos daugiau nei 10 m.

Dabartinės sankcijos darbdaviams – juridiniams asmenims, leidusiems dirbti nelegaliai trečiosios šalies piliečiams, buvo įtvirtintos dar 2012 m.²³ Šios sankcijos nuo 2015 m. sausio 1 d.²⁴ buvo konvertuotos Lietuvos Respublikoje įvedus eurą. Nuo 2017 m. liepos 1 d., priėmus UĮ, sankcijos perkeltos į UĮ 56 str. 4 d. 3 p., kuris reglamentuoja, jog „šio įstatymo nustatyta tvarka

²¹ Oficialiosios statistikos portale skelbiama, kad gyvenamųjų būstų kainų indeksai Lietuvoje 2008 m. IV ketv. ir 2022 m. IV ketv. sudarė atitinkamai 133,6 ir 202,2.

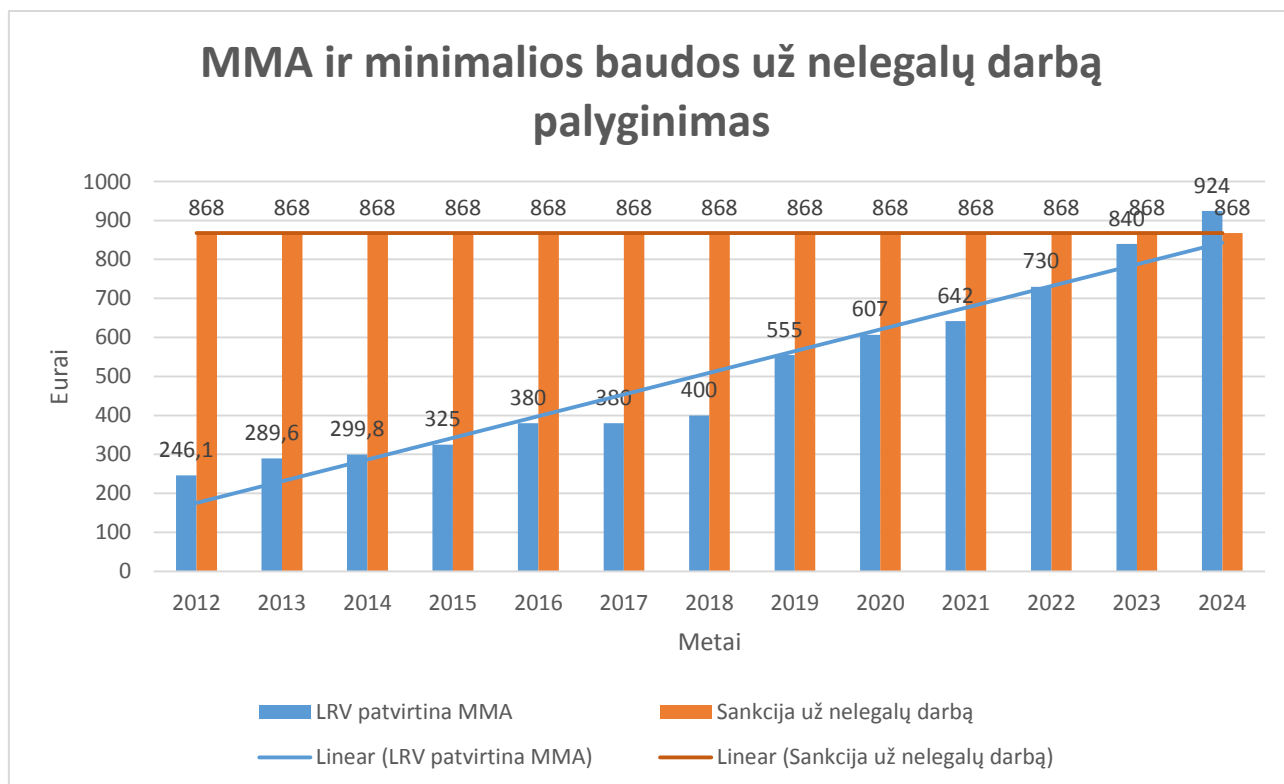
²² [Mokesčių mokėtojų informacija - VMI](#)

²³ 2012 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymo 1, 6, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo ketvirtuoju¹ skirsniu, 13¹ straipsniu ir priedu įstatymas Nr. XI–2193 (įsigaliojo nuo 2012 m. rugpjūčio 1 d.), kuriuo buvo įgyvendinta 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai.

²⁴ 2014 m. rugsėjo 23 d. Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymo Nr. IX–1768 12¹ straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XII–1144.

skiria baudą darbdaviui nuo 868 iki 2 896 Eur už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį. Tokie patys veiksmai, padaryti darbdavio, jau bausto už šį pažeidimą per pastaruosius 2 metus, užtraukia baudą darbdaviui nuo 2 896 iki 5 792 Eur už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį“. 2012 m. rugpjūčio 1 d., kai sankcijos darbdaviams – juridiniams asmenims, leidusiems dirbti nelegaliai trečiosios šalies piliečiams buvo įtvirtintos tuo metu galiojusioje Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymo redakcijoje, MMA buvo 850 litų (~246,2 Eur), o nuo 2013 m. sausio 1 d. MMA padidinta iki 1 000 litų (~289,6 Eur). Minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio ir baudų už nelegalų darbą dinamika pateikiama 7 grafike. Priimtų nutarimų pagal UĮ skaičiaus ir juridiniams asmenims skirtų baudų vidurkio (Eur) dinamika pateikiama 10 grafike.

7 grafikas. MMA ir minimalios baudos už nelegalų darbą palyginimas.

Atsakomybė už Kodo neturėjimą didesnė nei už nelegalų darbą.

UĮ 59² str. – „Juridinių asmenų atsakomybė už statybvietyje esančių asmenų identifikavimo reikalavimų nevykdymą“. Minėtinas straipsnis reglamentuoja, kad „1. Už Lietuvos Respublikos

statybos įstatymo 22¹ str. 4 d. nustatytų reikalavimų pažeidimą juridiniam asmeniui – statytojui (užsakovui) ar jo įgaliotam rangovui skiriama bauda nuo 2 000 iki 5 000 Eur. 2. Už tokius pačius veiksmus, padarytus juridinio asmens – statytojo (užsakovo) ar jo įgalioto rangovo, bausto bauda už šio straipsnio 1 dalyje nustatytus pažeidimus, skiriama bauda nuo 5 000 iki 7 000 Eur.“ Taigi, galiojančio Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 15¹ str. nustatyta tvarka suformuoto Kodo neturėjimas užtraukia 2,3 karto didesnę baudą juridiniam asmeniui, nei bauda už nelegaliai įdarbintą asmenį (lyginant minimalias baudas). Užimtumo įstatymo projektu siūloma didinti atsakomybę už nelegalų darbą ir papildyti UĮ 56 str. 1 d. 2 p., nurodant, kad nelegaliu darbu taip pat laikoma trečiojo šalies piliečio darbas, kai neturi galiojančio Kodo, kurį privalu turėti, arba Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančių dokumentų tais atvejais, kai Kodas negali būti suformuotas, taip pat papildyti nauju 56¹ straipsniu, nurodant, kad nelegaliu darbu atliekant statybos darbus laikomas fizinio asmens, išskyrus trečiosios šalies piliečio, statybos darbų atlikimas, kai jis neturi galiojančio Kodo, kai privalu jį turėti, arba Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančių dokumentų tais atvejais, kai Kodas negali būti suformuotas, bei pripažinti netekusiu galios UĮ 59¹ str. Darbdaviams taikomos sankcijos turėtų atspindėti pažeidimo rimtumą ir jomis turėtų būti reaguojama atitinkamai pažeidimo sunkumui.

Europos Sąjungoje, baudos, taikomų juridiniams asmenims už vieną nelegaliai dirbantį trečiųjų šalių pilietį, didesnės nei Lietuvoje. Pavyzdžiui, 2019 m. duomenimis Estijoje juridiniams asmenims taikoma sankcija už nelegalų darbą 3 200 Eur, kas sudaro ~5 MMA Estijoje (MMA 2022 m. – 654 Eur); Kroatijoje juridiniams asmenims taikoma sankcija už nelegalų darbą nuo 9 338 Eur iki 20 010 Eur, kas sudaro nuo 15 iki 32 MMA Kroatijoje (MMA 2022 m. – ~624 Eur); Prancūzijoje taikoma sankcija už nelegalų darbą nuo 6 980 Eur iki 75 000 Eur, kas sudaro nuo 4,2 iki 45,5 MMA Prancūzijoje (MMA 2022 m. – ~1 645 Eur). Plačiau žiūrėti 5 lentelėje.

5 Lentelė. Baudos už nelegalų darbą (2019 m. duomenys²⁵) ir MMA ES valstybėse narėse (2022 m. duomenys).

Šalis	Minimali bauda	Maksimali bauda	MMA
Lietuva	868 Eur	5 792 Eur	2022 m. – 730 Eur 2023 m. – 840 Eur 2024 m. – 924 Eur
Bulgarijoje	1 022 Eur	30 678 Eur	2021 m. – 650 BGN (~ 332 Eur)
			2022 m. – 710 BGN (~363 Eur)
Estijoje	3 200 Eur		2022 m. – 654 Eur
Kroatijoje	9 338 Eur	20 010 Eur	2022 m. – 624 Eur
Nyderlanduose	–	45 000 Eur	2022 m. – 655 Eur
Slovėnijoje	4 000 Eur	12 000 Eur	2022 m. – 1 074 Eur
Čekijoje	1969 Eur	393 800 Eur	2022 m. – 655 Eur

²⁵ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on the application of Directive 2009/52/EC of 18 June 2009 providing for minimum standards on sanctions and measures against employers of illegally staying third country nationals.

Prancūzijoje	6 980 Eur	75 000 Eur	2022 m. – 1 645 Eur
Graikijoje	5 000 Eur	10 000 Eur	2022 m. – 831,8 Eur
Portugalijoje	2 000 Eur	90 000 Eur	2022 m. – 822,5 Eur
Slovakijoje	2 000 Eur	200 000 Eur	2022 m. – 645 Eur
Vokietijoje	–	500 000 Eur	2022 m. – 10,45 Eur (per valandą)
Ispanijoje	500	100 000	2022 m. – 1 000-1 166,7 Eur
Vengrijoje	4 x MMA	15 x MMA	2022 m. – 542 Eur

Kad sankcijoms taikomas atgrasymo principas, matyti iš to, kad atitinkamoje valstybėje jos gali būti iki 92²⁶ arba net 600²⁷ kartų didesnės už MMA. Be to, daugumos valstybių²⁸ nacionalinės teisės aktuose yra nustatytas baudos dydis arba minimalus baudos dydis bei tai, kaip jis didinamas prisidėjus kiekvienam papildomam nelegaliai dirbančiam asmeniui, o likusiose valstybėse dėl tikslios sankcijos sumos (grindžiamos neteisėtų asmenų skaičiumi) paliekama nuspręsti teisminėms institucijoms²⁹.

Griežtesnės sankcijos yra tinkama priemonė atgrasyti nuo nelegalaus darbo. Taip mano nemažai tirtų valstybių.³⁰ Nuo 2014 m. 11 valstybių buvo pakeisti teisės aktai, siekiant padidinti skiriamų baudų dydį.

Valstybėse, kuriose taikomos švelnesnės sankcijos arba kuriose sankcijų rizika matoma kaip maža, palyginti su potencialiu pelnu iš nelegalaus darbo, manoma, kad sankcijos nėra pakankama atgrasomoji priemonė.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra taip pat nurodo, kad praktiškai daugelyje valstybių narių darbdaviams skiriamos sankcijos ir baudos nėra pakankamai griežtos, kad atgrasytų darbdavius nuo nelegalaus darbo³¹.

Valstybinė darbo inspekcija nelegalaus (neteisėto) darbo prevencijos bei kontrolės klausimais per 2022 m. atliko 4 217 nelegalaus ir nedeklaruoto darbo, užsieniečių įdarbinimo ir informavimo tvarkos bei vykdomos neregistruotos savarankiškos veiklos patikrinimų (toliau – ND patikrinimai), kurių metu buvo patikrinti 3 804 subjektai. 2022 m., lyginant su 2020–2021 m., nustatyta ženkliai daugiau užsieniečių, kurie buvo įdarbinti nesilaikant nustatytos įdarbinimo ir informavimo tvarkos. Nuo 2021 m. birželio 15 d. įsigaliojo UĮ 57 str. pakeitimas, kuriuo numatyta atsakomybė juridiniam asmeniui už informavimo apie įdarbintus arba atsiųstus laikinai dirbti į Lietuvos Respubliką užsieniečius tvarkos pažeidimus. Pagal UĮ 57 str. 2–3 d., už informacijos apie įdarbinto ar priimto komandiruoto užsieniečio nepateikimą Valstybinei darbo inspekcijai per Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacinę sistemą (LDU pranešimo nepateikimą) Valstybinė darbo inspekcija darbdaviui – juridiniam asmeniui skiria 200–400 Eur baudą.

²⁶ Bulgarijoje sankcijos gali būti nuo 3 iki 92 kartų didesnės už minimalų mėnesinį darbo užmokestį (nuo 2 000 BGN iki 60 000 BGN).

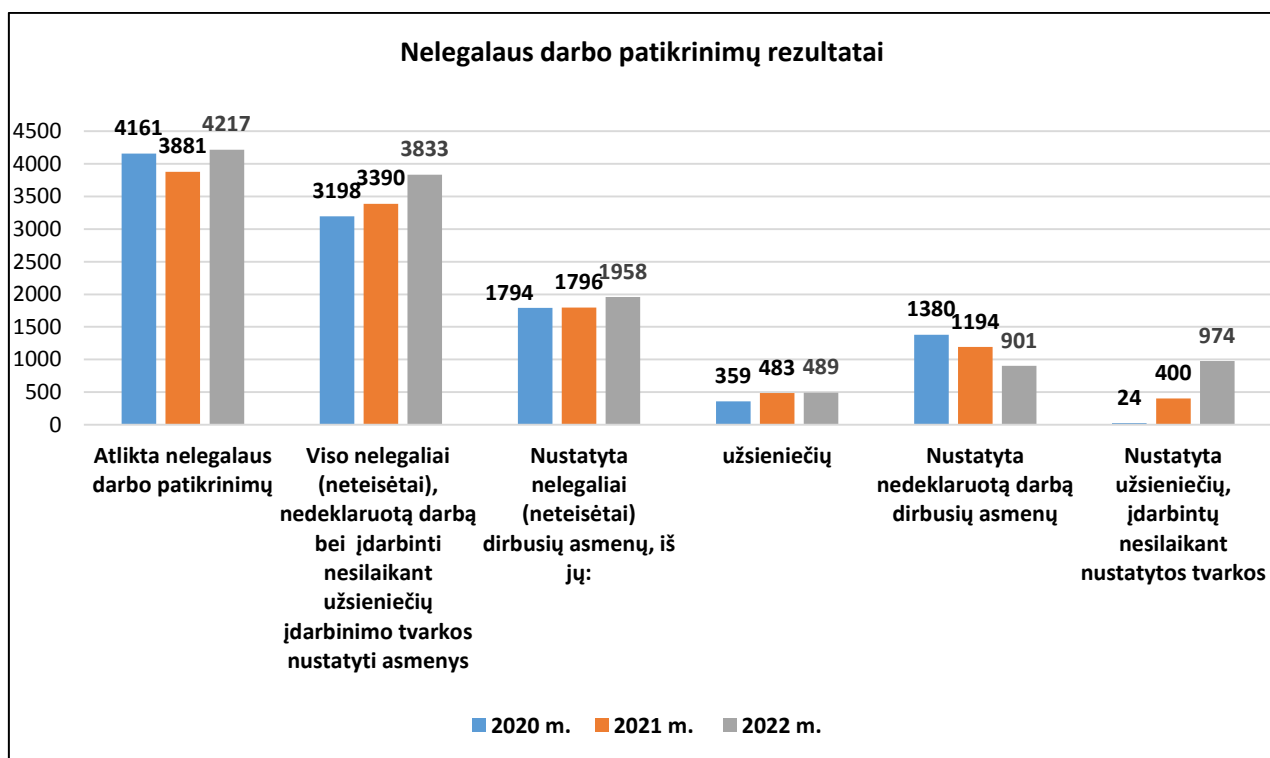
²⁷ Čekijoje sankcijos gali būti nuo 3 iki 600 kartų didesnės už minimalų mėnesinį darbo užmokestį (nuo 50 000 CZK iki 10 000 000 CZK).

²⁸ Belgijoje, Bulgarijoje, Estijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Kroatijoje, Italijoje, Kipre, Lietuvoje, Liuksemburge, Vengrijoje, Nyderlanduose, Austrijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje ir Švedijoje.

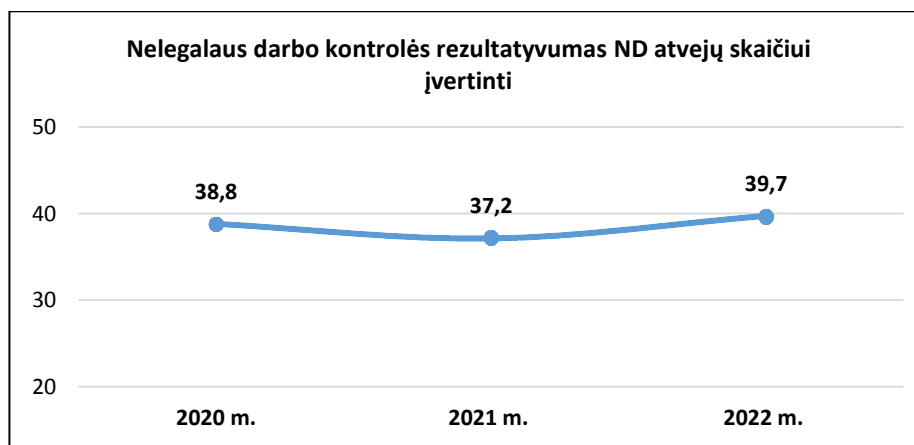
²⁹ Čekijoje, Vokietijoje, Latvijoje, Maltoje, Lenkijoje, Portugalijoje ir Suomijoje.

³⁰ Europos migracijos tinklo apibendrinamoji ataskaita „Nelegalus trečiųjų šalių piliečių darbas Europos Sąjungoje“ (angl. *Illegal employment of Third Country Nationals in the European Union*) (2017 m.), p. 30.

³¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros ataskaita „Didelis darbuotojų išnaudojimas. Darbuotojai, judantys Europos Sąjungoje arba į ją atvykstantys“ (2015 m.), p. 18–19.

8 grafikas. Nelegalaus darbo kontrolės rezultatų pokyčiai³².

Valstybinės darbo inspekcijos 2022 m. nelegalaus darbo kontrolės rezultatyvumas – atvejų kai buvo nustatyti asmenys dirbę nelegaliai (neteisėtai) bei įdarbinti pažeidžiant užsieniečių įdarbinimo tvarką ir nelegalaus (neteisėto) darbo patikrinimų skaičiaus santykis, lyginant su 2021 m. padidėjo beveik 2,5 % punktais (9 grafikas).

9 grafikas. Nelegalaus darbo kontrolės rezultatyvumo šio darbo atvejų skaičiui įvertinti pokyčiai³³.

2022 m. Valstybinė darbo inspekcija pagal surašytus pažeidimų protokolus juridiniams asmenims pagal UĮ priėmė 570 nutarimus skirti baudas. Surašytų protokolų skaičius 20 % didesnis nei 2021 m. bendra juridiniams asmenims paskirtų 2022 m. baudų suma – 792,46 tūkst. Eur. Didžiausia bauda, paskirta juridiniam asmeniui pagal UĮ 56 str. dėl nelegalaus darbo, buvo 76,38 tūkst. Eur už nustatytus nelegaliai dirbusius 88 vairuotojus (87 užsieniečius). Kitai transporto įmonei pagal UĮ 56 str. buvo paskirta 30,38 tūkst. Eur bauda už nelegaliai dirbusius 35 vairuotojus

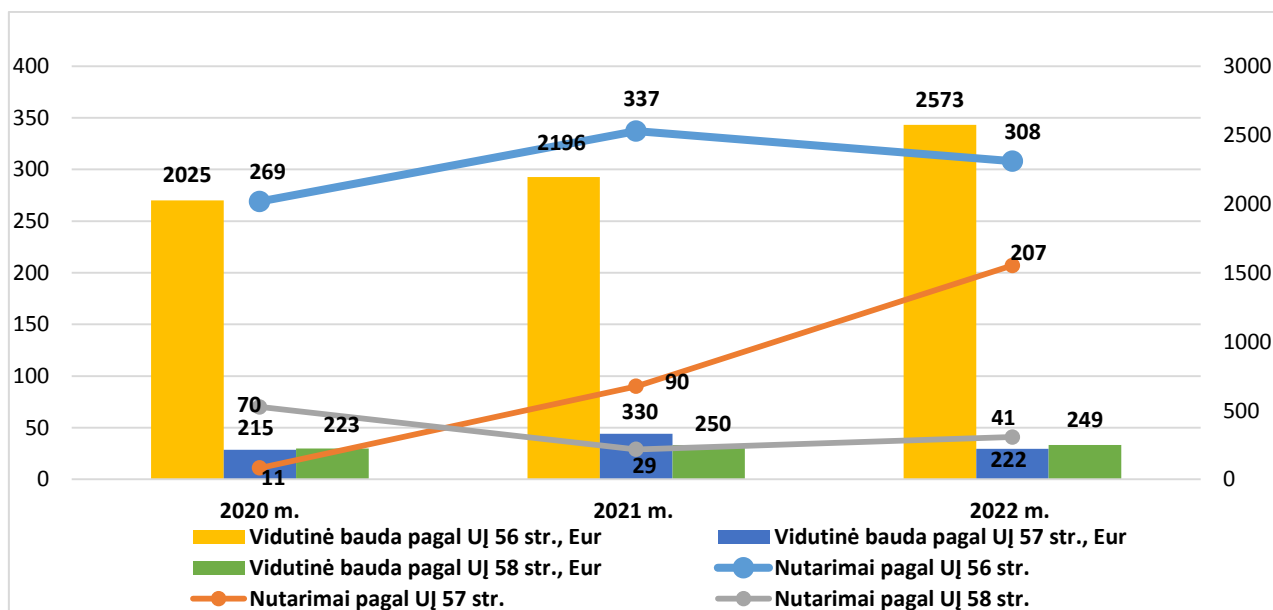
³² https://www.vdi.lt/PdfUploads/ND_ataskaita_2022.pdf

³³ https://www.vdi.lt/PdfUploads/ND_ataskaita_2022.pdf

(užsieniečius). 2021 m. darbdaviams ar jų įgaliotiems atstovams už nelegaliai įdarbintus trečiųjų šalių asmenis, juridiniams asmenims už nelegaliai įdarbintus trečiųjų šalių asmenis, taip pat pažeidžiant įdarbinimo ir informavimo tvarką bei trečiųjų šalių piliečiams fiziniais asmenims, kurie vykdė neregistruotą individualią veiklą buvo paskirta 556,5 tūkst. Eur baudų.³⁴ Taigi, atsižvelgiant į tai, jog nelegalaus darbo rezultatyvumas didėja, protokolų juridiniams asmenims pagal UĮ surašoma daugiau, didėja vidutinės baudos dydis, galima daryti išvadą, kad taikomas baudos dydis neatgraso nuo nelegalaus darbo.

Priimtų nutarimų pagal UĮ skaičiaus ir juridiniams asmenims skirtų baudų vidurkio (Eur) dinamika pateikiama 10 grafike.

10 grafikas. Priimtų nutarimų pagal UĮ skaičiaus ir juridiniams asmenims skirtų baudų vidurkio (Eur) dinamika 2020–2022 m.³⁵

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos valstybėse narėse taikomas didesnes sankcijas už nelegalius darbuotojus bei vis didėjantį nustatomų nelegalių (neteisėtų) darbuotojų skaičių, taip pat įvertinus tai, jog MMA nuo 2012 m. padidėjo ~3 kartus, o sankcijos liko nepakitusios nuo 2012 m., siūlytina didinti baudas juridiniams asmenims už nelegalų darbą ir nelegalų darbą atliekant statybos darbus.

2. UĮ reglamentavimas dėl baudų skyrimo.

³⁴ https://www.vdi.lt/PdfUploads/ND_ataskaita_2022.pdf

³⁵ https://www.vdi.lt/PdfUploads/ND_ataskaita_2022.pdf

UĮ 60 str. 1 ir 6 dalyje nurodyta, kad šio įstatymo 57 ir 58 str. numatytų pažeidimų bylas nagrinėja ir baudas skiria Valstybinė darbo inspekcija. Šie pažeidimai tiriami, pažeidimų protokolai surašomi ir bylos nagrinėjamos *mutatis mutandis* vadovaujantis ANK. Baudos skyrimas gali būti ginčijamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) nustatyta tvarka. Tai reiškia, jog Valstybinė darbo inspekcijos nutarimai dėl baudų skyrimo skundžiami ne bendrosios kompetencijos teismui pagal ANK, o ABTĮ nustatyta tvarka, t. y. skundas gali būti paduodamas pasirinktinai: administracinių ginčų komisijai arba tiesiogiai administraciniam teismui (23 str. 2, 4-6 d.).

Administracinių ginčų komisija visų pirma turi pasiūlyti išspręsti ginčą taikiai, o ekonominės sankcijos, kaip ir administracinės nuobaudos (baudos), paskirtis yra nubausti pažeidimų padariusį asmenį sukeliant jam turtinio pobūdžio praradimus ir dėl tokio institucijos priimto nutarimo taikos susitarimas apskritai negalimas. Atsižvelgiant į tai, kad UĮ pažeidimai tiriami, pažeidimų protokolai surašomi ir bylos nagrinėjamos *mutatis mutandis* vadovaujantis ANK, taip pat ir bylų dėl ekonominių sankcijų paskyrimo teisingumas turėtų būti vertinamas kaip ypatinga administracinių teisės bylų pažeidimų teisena, prilyginant pagal ANK nagrinėjamų administracinių nusižengimų bylų procesui, ir priskiriamas išimtinai teismo kompetencijai.

3. ANK reglamentavimas dėl nelegalaus darbo ir baudų už jį.

ANK 95 str. nurodyta, kad nelegalus darbas užtraukia baudą darbdaviams nuo 1000 Eur. Siūloma padidinti ANK 95 str. numatytas baudas numatant proporcingai (įvertinant ekonominę galią) didesnę baudos apatinę ribą nuo 2 000 Eur darbdaviams (fiziniais asmenimis, taip pat ir ūkininkams) lyginant su UĮ projekte didinamomis baudomis darbdaviams juridiniams asmenims už nelegalų darbą nuo 3 MMA. Darbdavys fizinis asmuo atitinka tiekėjo sąvoką pagal Lietuvos Respublikos paslaugų įstatymą, įgyvendinantį 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje, kaip vykdomą ūkinę komercinę veiklą.

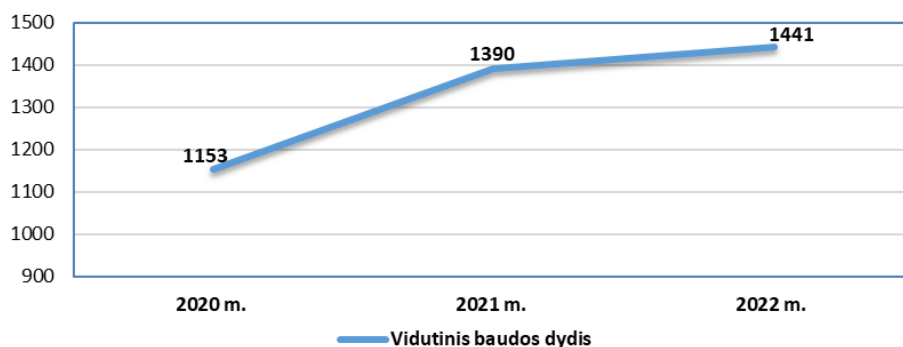
6 lentelė. Nelegalaus darbo protokolai.

	ND protokolai (ANK 95 str.) 2020 m.		ND protokolai (ANK 95 str.) 2021 m.		ND protokolai (ANK 95 str.) 2022 m. III ketvirčiai	
Viso	361		395		296	
Įmonėse	301	83,4 %	338	85,6 %	241	81,4 %
Pas ūkininkus	19	5,3 %	15	3,8 %	19	6,4 %
Pas fizinius asmenis	41	11,4 %	42	10,6 %	36	12,2 %

2022 m. Valstybinė darbo inspekcija išnagrinėjo 358 nelegalaus darbo bylas (92,5 %) ir darbdaviams per 2022 m. skyrė 515,77 tūkst. Eur baudų.

Valstybinė darbo inspekcija ANK 95 str. sankcijoje numatytą administracinę nuobaudą (1 000 – 5 000 Eur) 356 išnagrinėtose administracinių nusižengimų bylose, vidutiniškai 1 455 Eur už kiekvieną atvejį (11 grafikas).

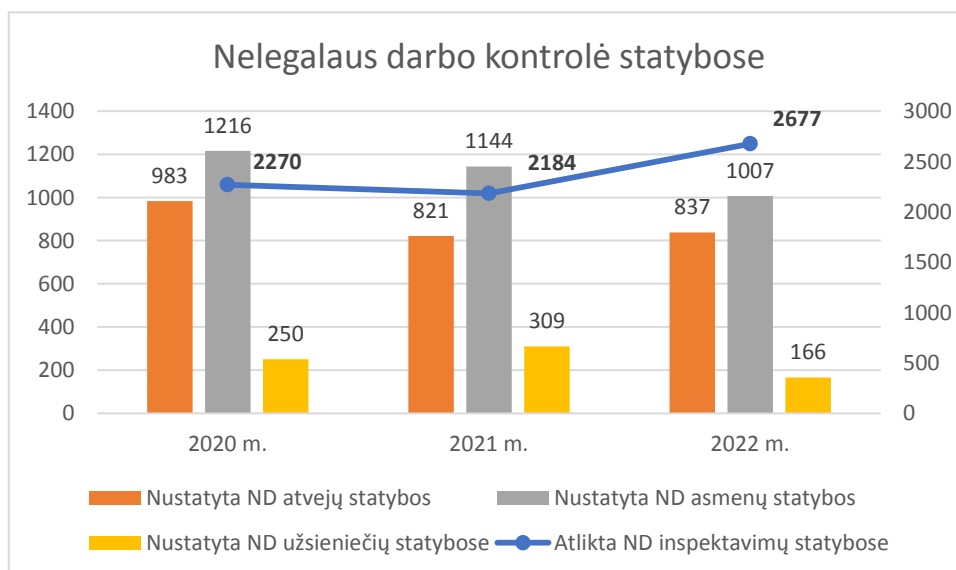
11 grafikas. Vidutinės administracinės baudos dydžio duomenys.

4. Teisinis reglamentavimas dėl Kodo turėjimo statybvietėse.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Valstybinės darbo inspekcijos vertinimu, Kodo tikrinimas palengvino darbą kontroliuojant nelegalų darbą statybos sektoriuje ir turėjo įtakos dirbančių nelegaliai asmenų statybų sektoriuje skaičiaus mažėjimui. 2022 m. Valstybinė darbo inspekcija atliko 2 677 inspektavimų statybos sektoriuje tai yra 22,6 % daugiau lyginant su 2021 m., tačiau nustatė 12 % mažiau asmenų, dirbančių nelegaliai (1 007)³⁶. Taip pat užsieniečių dirbančių nelegaliai statybose skaičius sumažėjo nuo 309 (2021 m.) iki 166 (2022 m.), t. y. daugiau nei 46 %.

12 grafikas. Nelegalaus darbo kontrolė statybose.

³⁶ 1 007 yra visi nustatyti nelegaliai (neteisėtai) dirbę asmenys statybos sektoriuje, t. y. be darbo sutarties ir tie, kurie nedeklaravo savarankiškos veiklos.

Nelegalaus darbo kontrolės rezultatyvumas – atvejų kai buvo nustatyti asmenys dirbę nelegaliai (neteisėtai) ir nelegalaus (neteisėto) darbo patikrinimų skaičiaus santykis statybų sektoriuje 2022 m. siekė 31,2 % (2021 m. – 37,6 %).

Valstybinė darbo inspekcija nuo 2022 m. balandžio 1 d. atliko 1 302 patikrinimus statybvietėse, kurių metu buvo tikrinta skaidriai dirbančių asmenų kontrolė, iš viso buvo patikrinta 2 670 asmenų. Patikrinimų metu buvo nustatyta daugiau kaip 500 asmenų, dirbusių neturint Kodų.

Atsižvelgiant į tai, kad 2022 m. kovo 2 d. Nelegalaus darbo kontrolės centrinės koordinavimo grupės posėdyje buvo sutartas 2 mėn. tolerancijos daromiems pažeidimams, susijusiems su reikalavimų statybos darbus atliekantiems fiziniams asmenims turėti Kodus ar reikalavimo statytojams (užsakovams) ar įgaliotiems rangovams tikrinti, kad asmenys statybvietėje turėtų Kodus nesilaikymu, Valstybinė darbo inspekcija administracinę atsakomybę pradėjo taikyti nuo 2022 m. birželio. Per minėtą laikotarpį Valstybinė darbo inspekcija surašė 187 administracinių nusižengimų protokolus.

Šiuo metu už galiojančio Kodo neturėjimą atsakomybę taikoma: 1) darbdaviams ar kitiems atsakingiems asmenims; įmonės Lietuvos Respublikoje, priimančios užsieniečius laikinai dirbti, vadovui ar jo įgaliotam asmeniui pagal ANK 96¹ str.; 2) statybvietėje esantiems darbuotojams, kitiems statybvietėje esantiems asmenims, rangovams ar statytojams (užsakovams) fiziniams asmenims; savarankiškai dirbantiems asmenims pagal ANK 362¹ str.; ir 3) juridiniams asmenims – statytojams (užsakovams) ar jų įgaliotiems rangovams pagal UĮ 59² str. Jeigu patikrinimo metu paaiškėja, kad darbuotojas, neturintis Kodo, dirbo nelegaliai, jo darbdaviui taikoma atsakomybė pagal UĮ 56 str. ir (ar) ANK 95 str., o jeigu savarankiškai dirbantis asmuo nedeklaravo savo veiklos – pagal ANK 150 str. Už pažeidimų pagal ANK 96¹ ir 362¹ str. padarymą mokesčių mokėtojas taip pat įtraukiamas į Nepatikimų mokesčių mokėtojų sąrašą pagal MAĮ 40¹ str. 1 d. 4 p.

Valstybinės darbo inspekcijos duomenimis, rezultatyvus (kai nustatomas nelegalus darbas) planinis nelegalaus darbo inspektavimas, kai dirba trečiosios šalies pilietis, pačiu sklandžiausiu atveju trunka apie 8 val. (1 darbo diena), o patys sudėtingiausi planiniai nelegalaus darbo inspektavimai trunka apie 17 val. + 96 val. teisminių procesų = 121 val. Rezultatyvus (kai nustatomas nelegalus darbas) planinis nelegalaus darbo inspektavimas, kai nėra trečiosios šalies piliečių, pačiu sklandžiausiu atveju trunka apie 6 val., o patys sudėtingiausi planiniai nelegalaus darbo inspektavimai trunka apie 12 val. + 96 val. teisminių procesų = 114 val.

Įtvirtinus, kad tikrinant tik Kodo turėjimo faktą, nebereikėtų įrodinėti nelegalaus darbo požymių, numatytų UĮ 56 str. 1 d. ir išplėtotų teismų praktikoje, rezultatyvus planinis nelegalaus darbo inspektavimas pačiu sklandžiausiu atveju truktų iki 3 val., t. y. dvigubai trumpiau, užtikrinant efektyvią nelegalaus darbo prevenciją. Tais atvejais, kai nelegalaus darbo patikrinimo metu būtų nustatyti trečiosios šalies piliečiai, inspektoriai turėtų įrodinėti visus galimus nelegalaus darbo požymius, kaip to reikalauja 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai įgyvendinančios atitinkamos UĮ IV skyriaus nuostatos. Tokiu būdu, apie 50 % nelegalaus darbo inspektavimų (50 % atvejų statybos darbus atlieka trečiųjų šalių piliečiai) patikrinimų laikas sutrumpėtų 50 %, o nelegalaus darbo kontrolės greitis būtų 25 % didesnis. Sutaupytas laikas galės būti skiriamas atlikti daugiau nelegalaus darbo patikrinimų šiame ir (ar) kituose rizikingiausiuose ekonominės veiklos sektoriuose. Taip bus greičiau pasiektos Pažangos priemonės stebėsenos rodiklių siektinos reikšmės.

Tikrinimo priemonės³⁷ pagalba, Kodą ir jo veikimą lengvai gali patikrinti ne tik kontroliuojančios institucijos, bet ir rangovai, statytojai (užsakovai), kurie privalo užtikrinti, kad visi statybos darbus statybvietėse atliekantys asmenys turėtų Kodus. 2023 m. sausį daugiau nei 300 tūkst. asmenų turi išduotą Kodą. Valstybinė darbo inspekcija, vykdydama Kodo kontrolę, pastebėjo atvejus, kuomet asmuo, atliekantis statybos darbus objekte, nepatenkančiame į Lietuvos Respublikos statybos įstatymo (toliau – STĮ) 2 str. 98 p. nustatyto statybvietės apibrėžimą, neprivalo turėti Kodo. Tokiu būdu, įregistravus statinį su daline vidaus apdaila ar be jos, po

³⁷ <https://www.sodra.lt/tikrinti>

įregistravimo atsiranda galimybė vykdyti visus kitus darbus be Kodo, atsakomybė negali būti taikoma nei statybos darbus vykdančiam asmeniui, nei kitiems susijusiems asmenims (statytojui (užsakovui), rangovui, darbdaviui). Tokia pat situacija susiklosto vykdant privačių namų ar butų remontą ir/ar renovaciją.

5. UĮ nuostatos dėl ADRP priemonių įgyvendinimo ir finansavimo sąlygų; valstybės pagalbos taisyklių šioms priemonėms taikymo, lėšų jų finansavimui skyrimo ir dėl išmokos iš užsienio pritrauktiems darbuotojams.

UĮ 17 str. nustatyta, kad savivaldybių institucijos ir įstaigos dalyvauja įgyvendinant UĮ 45 str. (darbo vietų pritaikymo subsidijavimas), 46 str. (vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas) ir 47 str. (parama verslui kurti) nustatytas užimtumo rėmimo priemonės.

UĮ 20 str. 3 d. nustatyta, kad užimtiesiems asmenims, gali būti organizuojama tik viena paramos mokymuisi priemonė – profesinis mokymas. 20 str. 5 d. nustatyta, kad darbo rinkai besirengiantiems asmenims taikomos tik užimtumo didinimo programos.

UĮ 24 str. 4 d. 9 p. nustatyta, kad bedarbio statusas panaikinamas, kai Užimtumo tarnyba iš nelegalaus darbo, nedeklaruoto darbo ir nedeklaruotos savarankiškos veiklos kontrolę ir prevenciją vykdančių ar kitų institucijų gauna informacijos apie bedarbio nelegaliai gautas ar gaunamas pajamas ir (ar) nelegalų darbą, neteisėtą veiklą, susijusią su pajamų gavimu.

UĮ 25 str. 5–13 p. nurodyti darbo rinkoje papildomai remiamais asmenimis laikomi asmenys ne visi atitinka Reglamento 2 str. 4 p. nustatytą nepalankias sąlygas darbo rinkoje turinčių asmenų apibrėžtį.

UĮ 31 str. 1 d. 2 p. nustatyta, kas turėtų būti nurodoma Užimtumo tarnybos su darbo rinkai besirengiančiu asmeniu sudaromame individualiame užimtumo veiklos plane. Šiuo metu Užimtumo tarnybai nustatyti įsipareigojimai dėl darbo rinkos paslaugų ir užimtumo didinimo programų, tačiau nėra nurodyta dėl įsipareigojimo įgyvendinti paramos judumui priemonę, kompensuojant kelionės išlaidas, kai darbo rinkai besirengiantis asmuo vyksta į konsultavimo užsiėmimus.

UĮ 35 str. 4 d. nustatytos sąlygos, kurias turi atitikti darbdaviai, galintys teikti paraiškas dėl remiamojo įdarbinimo, paramos darbo vietoms steigti ar pritaikyti ir įdarbinimo pagal pameistrystės darbo sutartį įgyvendinimo, tačiau šios sąlygos nėra susietos su pareigos, teikti finansines ataskaitas Juridinių asmenų registrai, įvykdymu.

UĮ 38 str. 1 d. nustatyta, kad įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį gali būti organizuojamas asmenims, kurie taikant pameistrystės formą dalyvauja profesiniame mokyme UĮ 37 str. nustatyta tvarka, neformaliajame suaugusiųjų švietime – UĮ 39² str. nustatyta tvarka, tačiau nėra pateikiama tiesioginė nuoroda, kad pameistrystės forma gali būti taikoma ir dalyvaujantiems aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijime UĮ 39³ str. nustatyta tvarka.

UĮ 38 str. 2 d. nustatyta, kad darbdaviams, kurie pagal pameistrystės darbo sutartį įdarbino Užimtumo tarnybos siūstus asmenis, kompensuojama 70 % pagal pameistrystės darbo sutartį įdarbintam asmeniui apskaičiuotų draudžiamųjų pajamų, dalies, neviršijančios 1,5 MMA dydžio, ir nuo šios darbo užmokesčio dalies apskaičiuotų draudėjo privalomojo valstybinio socialinio draudimo įmokų dalis bei paskirto profesijos meistro (meistrų), atsakingo (atsakingų) už pameistro darbinės veiklos ir praktinio mokymo organizavimą ir koordinavimą, pameistro darbinės veiklos ir praktinio mokymo organizavimo ir koordinavimo išlaidos, kurių dydis apskaičiuojamas pagal profesijos meistro (meistrų) faktiškai dirbtą laiką organizuojant ir koordinuojant pameistro darbinę veiklą ir praktinį mokymą.

UĮ 39³ str. 1 d. nustatyta, kad bedarbiai ir užimti asmenys, siekiantys įgyti aukštą pridėtinę vertę kuriančias kvalifikacijas ir kompetencijas, dalyvauja profesiniame mokyme ir neformaliajame suaugusiųjų švietime, tačiau nėra pateikiama tiesioginė nuoroda, kad dalyvauja įdarbinimo pagal pameistrystės darbo sutartį priemonėje UĮ 38 str. nustatyta tvarka.

UĮ 39³ str. 5 d. nustatyta, kad užimtiems asmenims, kurie mokosi aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų, mokama 0,3 MMA dydžio mokymo stipendija.

UĮ 40 str. 1 d. 3 p. nustatyta, kad kelionės išlaidos į konsultacinius užsiėmimus kompensuojamos tik bedarbiams.

UĮ 41 str. 2 d. nustatyta, kad įgyvendinant įdarbinimo subsidijuojant priemonę, darbdaviams mokamos subsidijos darbo užmokesčiui dydis negali viršyti 1,5 MMA dydžio ir nuo šio darbo užmokesčio apskaičiuotą draudėjo privalomojo valstybinio socialinio draudimo įmokų sumos.

UĮ 41 str. 5 d. nustatyta, kad asmeniui vienu metu gali būti taikoma įdarbinimas subsidijuojant ir subsidija darbo asistento išlaidoms, taip pat abi šios priemonės gali būti derinamos su bedarbių profesiniu mokymu ar darbo vietų pritaikymu.

UĮ 42 str. 3 d. 1 p. nustatyta, kad subsidija darbo užmokesčiui mokama iki 6 mėn., jeigu darbo sutartis sudaryta su asmenimis, nurodytais UĮ 25 str. 3–9, 11, 12, 13 ir 18 p., arba jeigu, nepasibaigus šiam subsidijos darbo užmokesčiui mokėjimo terminui, pasikeitė asmens darbingumo arba neįgalumo lygis – jam nustatytas 45–55 % darbingumo lygis arba lengvas neįgalumo lygis. UĮ 42 str. 3 d. 2 p. nustatyta, kad subsidija darbo užmokesčiui mokama iki 36 mėn., jeigu darbo sutartis sudaryta su asmenimis, nurodytais UĮ 25 str. 2, 10 ir 17 p. arba jeigu, nepasibaigus šiam subsidijos darbo užmokesčiui mokėjimo terminui, pasikeitė asmens darbingumo arba neįgalumo lygis – jam nustatytas 30–40 % darbingumo lygis arba vidutinis neįgalumo lygis.

UĮ 43 str. 1 d. nustatyta, kad subsidija darbo asistento išlaidoms skiriama, jeigu darbo funkcijoms atlikti nustatytas darbo asistento pagalbos poreikis asmenims, nurodytiems UĮ įstatymo 25 str. 1, 2, 3, 16, 17 ir 18 p., darbingo amžiaus užimtiems asmenims, kuriems pirmą kartą nustatytas iki 55 % darbingumo lygis arba sunkus, vidutinis ar lengvas neįgalumo lygis, darbingo amžiaus užimtiems asmenims, kuriems, pasikeitus darbingumo ar neįgalumo lygiui, nustatytas mažesnis, negu buvo, darbingumo arba neįgalumo lygis. Tačiau UĮ 43 str. 4 d., kurioje nustatytas subsidijos darbo asistento išlaidoms apskaičiavimas, nėra nurodyti darbingo amžiaus užimti asmenys, kuriems pirmą kartą nustatytas iki 55 % darbingumo lygis arba sunkus, vidutinis ar lengvas neįgalumo lygis ir darbingo amžiaus užimti asmenys, kuriems, pasikeitus darbingumo ar neįgalumo lygiui, nustatytas mažesnis, negu buvo, darbingumo arba neįgalumo lygis.

UĮ 44 str. 9 d. 5 p. nustatyta, kad paramos darbo vietoms steigti ar pritaikyti subsidijos gavėjas privalo savo lėšomis apdrausti ilgalaikį materialųjį turtą, kuriam įsigyti steigiant darbo vietą ar ją pritaikant buvo naudota subsidija, naudos gavėju nurodydamas Užimtumo tarnybą.

UĮ 48 str. 2 d. nustatyta, kokiems asmenims gali būti rengiamos užimtumo didinimo programos.

UĮ 48¹ str. 1 d. 1 p. nustatyta, kad teisę gauti atvykimo išmoką iš užsienio pritrauktiems darbuotojams turi asmuo, kuris 2022 m. arba vėlesniais kalendoriniais metais laikomas nuolatiniu Lietuvos gyventoju pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 4 str. nuostatas.

UĮ 50 str. nurodyti Užimtumo rėmimo priemonių finansavimo šaltiniai, tarp kurių nėra numatytas Ilgalaikio darbo išmokų fondas.

6. CPK reglamentuojami išskaitų iš darbo užmokesčio dydžiai.

Pagal CPK 736 str. 1 d. iš skolininkui priklausančios darbo užmokesčio ir jam prilygintų išmokų bei davinių dalies, neviršijančių MMA, išskaitoma pagal vykdomuosius dokumentus tol, kol bus visiškai padengtos išieškomos sumos:

1) išieškant išlaikymą periodinėmis išmokomis, žalos, padarytos suluošinimu ar kitokiu sveikatos sužalojimu, taip pat maitintojo gyvybės atėmimu, atlyginimą – 30 %, jeigu kitaip nenustatyta pačiame vykdomajame rašte arba ko kita nenustato įstatymai ar teismas;

2) visų kitų rūšių išieškoms, jeigu kitaip nenustatyta pačiame vykdomajame rašte arba ko kita nenustato įstatymai ar teismas, – 20 %;

3) pagal kelis vykdomuosius dokumentus – 30 %.

Remiantis CPK 736 str. 2 d. iš darbo užmokesčio ir jam prilygintų išmokų bei davinių dalies, viršijančios MMA dydį, išskaitoma 50 %, jeigu ko kita nenustato įstatymai ar teismas.

Vadovaujantis CPK 736 str. 3 d. jeigu skolininkas išlaiko nedarbingus šeimos narius, esant jo rašytiniam prašymui, antstolio patvarkymu šio straipsnio 2 dalyje nurodyta išskaitoma dalis gali būti mažinama po 10 % kiekvienam išlaikytiniui, tačiau taip mažinant negali būti sumažinta

įstatymų ar teismo nustatyta dalis. Mažinant išskaitų dydį, neatsižvelgiama į išlaikytinius, kuriems išlaikyti iš skolininko darbo užmokesčio daromos išskaitos.

Lyginant su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis ir Jungtine Karalyste, Lietuvoje išskaitų sistema sąlyginai griežta, nes: 1) leidžiama išskaičiuoti iš darbo užmokesčio neviršijančio MMA; 2) neličiama suma (Lietuvoje tai nustatytas minimalus vartojimo poreikių dydis³⁸) yra ženkliai žemesnė nei MMA. Tai yra viena iš priežasčių, kodėl Lietuvoje procentas žmonių, esančių perteklinio įsiskolinimo rizikos grupėje, yra vienas aukščiausių tarp ES šalių (LT – 26 %, o ES vidurkis 21 %).³⁹

Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos 2023 m. sausio tyrimo duomenimis⁴⁰, užsienio praktikos nustatant išskaitų tarifus pasižymi sąlyginai aukštesnėmis neišskaičiuojamų pajamų ribomis (daugelyje ES šalių skolos nėra išskaitomos iš MMA), mažesne galima išskaičiuoti pajamų dalimi nei Lietuvoje, ir tikslesniu tarifų segmentavimu, taip tiksliau atliepiant skolininkų finansines mokumo galimybes.

7 lentelė. Išieškojimo iš darbo užmokesčio ir kitų pajamų tvarka ES valstybėse narėse ir Jungtinėje Karalystėje.

Valstybė	Išieškojimo iš darbo užmokesčio ir kitų pajamų tvarka
Airija	<p>2015 m. civilinės skolos (procedūrų) įstatymas įtvirtina išieškojimo, vykdant išskaitas iš darbo užmokesčio ir socialinių išmokų, galimybę.</p> <p>Sprendimą dėl išieškojimo iš darbo užmokesčio priima teismas ir nustato išskaitų dydžius, kurie turi užtikrinti sprendimo įvykdymą per protingą terminą. Apsaugotas darbo užmokesčio dydis, po išskaitymo turintis likti skolininkui, negali būti mažesnis nei, atsižvelgus į konkrečias skolininko gyvenimo aplinkybes, reikia jo būtinosioms reikmėms patenkinti. Teismas, priimdamas išskaitos nurodymą, privalo būti įsitikinęs, jog nurodytose nustatytomis sąlygomis skolininkui liks pakankamai lėšų jo ir nuo jo priklausomų asmenų išlaikymui.</p> <p>Atskaitymas iš socialinių išmokų galimas tik tuo atveju, jeigu, atsižvelgus į konkretaus skolininko gyvenimo sąlygas, jam liks pakankamai lėšų pragyventi ir išlaikyti nuo jo priklausomus asmenis. Išskaitymas neturi būti atliekamas, jeigu dėl jo pagal socialinių išmokų schemą skolininko gaunamų lėšų suma tampa mažesnė už 2005 m. Socialinės gerovės konsolidavimo įstatymo 4 priedo I dalies 10 punkte nustatytą dydį – 218 Eur (per savaitę).</p>
Estija	<p>Išieškojimas iš pajamų reglamentuojamas Vykdyto proceso kodekse. Jame nustatyta, kad iš darbo pajamų negali būti išieškoma, jei jos neviršija nustatyto MMA dydžio arba atitinkamos pajamų dalies, nustatytos savaitei ar dienai (132 str. 1 d.). Išimtis – išlaikymo vaikams išieškojimas, bet skolininkui turi likti ne mažiau kaip pusė nustatyto MMA dydžio. Iš pajamų, kurios yra mažesnės už Estijos statistikos tarnybos skelbiamą pragyvenimo minimumo dydį, neišskaitoma.</p> <p>Kai išieškojimas iš skolininko kito turto nevisiškai patenkina ar numanoma, kad nevisiškai patenkins išieškotojo reikalavimą, gali būti išieškoma iki 20 % skolininko pajamų, nesiekiančių nustatyto MMA dydžio, tačiau prieš atliekant tokią išskaitą iš pajamų turi būti atimtas Estijos statistikos tarnybos skelbiamas pragyvenimo minimumo dydis ir nuo skolininko priklausomų asmenų išlaikymui skirtos sumos, numatytos Vykdyto proceso kodekso 132 str. 2 d.. Iš pajamų, kurios yra mažesnės už Estijos statistikos tarnybos skelbiamą pragyvenimo minimumo dydį, neišskaitoma (132 str. 1² d. – 1³ d.).</p> <p>Iš pajamų dalies, viršijančios sumą, iš kurios negali būti išieškoma, galima išskaityti</p>

³⁸ 354 Eur; <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d98cbc20762511edbc04912defe897d1>.

³⁹ Eurofound (2020), Addressing household over-indebtedness, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

⁴⁰ https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=54648.

	<p>2/3 sumos, atitinkančios ne daugiau kaip 5 MMA, ir visas pajamas, viršijančias 5 MMA, jei išskaitoma suma neviršija 2/3 bendros pajamų sumos. Šios ribos netaikomos, kai išieškomas išlaikymas vaikui.</p> <p>Iš valstybinių pensijų gali būti išieškoma tik įstatymu nustatyta šios pensijos dalis. Pagal Valstybinių pensijų draudimo įstatymą, gali būti išskaityta iki 50 % valstybinės pensijos, bet mažiausiai 50 % nacionalinės pensijos dydžio turi būti išsaugota pensininkui.</p>
Jungtinė Karalystė	<p>Išieškotojui prašant, teismas gali priimti išskaitos iš darbo užmokesčio nurodymą, kuriuo skolininko darbdavys įpareigojamas išskaitytą iš darbo užmokesčio sumą persiųsti teismui, kuris perduoda ją išieškotojui. Spręsdamas, kiek skolininkas išgali mokėti išieškotojui, teismas nustato minimalią pinigų sumą, kurios reikia skolininkui pragyventi – vadinamąją apsaugotą uždarbio dydį. Iš skolininko galima išieškoti tik šį dydį viršijančią darbo užmokesčio dalį. Išskaitos nurodymas neišduodamas, jei įsiskolinimas yra mažesnis nei 50 GBP, taip pat tada, kai skolininko darbo užmokestis nuolat neviršija įstatymu įtvirtinto apsaugoto darbo užmokesčio dydžio (šiuo metu 150 GBP per savaitę).</p> <p>Kai kuriais atvejais galimas neteisminis išieškojimas, valstybės institucijoms tiesiogiai nurodant darbdaviui atlikti tam tikro dydžio išskaitas iš skolininko darbo užmokesčio. Tokie privalomi mokėjimai iš darbo užmokesčio įsiskolinimui padengti apskaičiuojami pagal nustatytas formules. Tačiau skolininkui po išskaitymo turi likti ne mažiau kaip 60 % jo gryųjų pajamų.</p> <p>Kai iš to paties asmens išieškoma ne viena skola, antstolis privalo pagal galimybes išieškoti jas kartu ir taip sumažinti atlygį ir kitas susijusias išlaidas. Tai reiškia, jog paprastai už vykdymo ir pardavimo stadijas sumokama tik vieną kartą.</p>
Latvija	<p>Išskaitos iš darbo užmokesčio ir jam prilyginamų pajamų reglamentuotas Civilinio proceso įstatyme.</p> <p>Išieškant skolą iš darbo užmokesčio išskaičiuojama suma negali viršyti 30 % skolininko mėnesinio darbo užmokesčio, o skolininkui turi likti ne mažesnė nei 1 MMA suma. Kiekvienam skolininko išlaikomam nepilnamečiui vaikui papildomai turi būti paliekama ne mažesnė nei 15 % minimaliojo mėnesinio darbo užmokesčio dydžio suma (594 str. 1 d. 3 p.).</p> <p>Išieškant išlaikymą vaikui, žalą dėl sveikatos sužalojimo, mirties, administracinių baudų, ar nusikalstamos veikos galima išskaityti iki 50 % MMA.</p>
Lenkija	<p>Išieškant iš darbo užmokesčio:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) alimentus – iki 3/5. 2) išskaitų kitoms prievolėms vykdyti ir avansinių išmokų išskaitų suma negali viršyti pusės darbo užmokesčio, o bendra suma su išskaitomis alimentams išieškoti negali būti didesnė negu 3/5 darbo užmokesčio. Piniginių baudų išskaitos atliekamos nepriklausomai nuo kitų išskaitų. <p>Išieškant pinigų sumas kitoms prievolėms nei alimentų mokėjimas vykdyti, negalima išskaityti iš darbo užmokesčio dalies, kuri yra lygi teisės aktais nustatytam minimaliajam darbo užmokesčiui (neto).</p> <p>Išieškant iš pensijų:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) alimentus – iki 60 % pensijos. 2) skolą, susijusią su gydymo ir priežiūros įstaigų paslaugomis, – iki 50 %. 3) kitas skolas – iki 25 %.
Suomija	<p>Išieškojimas gali būti nukreiptas į įvairias skolininko pajamas, darbo užmokestį ir kitas jo gaunamas periodines išmokas (pensiją, su darbo užmokesčiu susijusias nedarbo išmokas, motinystės, ligos išmokas). Apskaičiuojant sumas, kurios gali būti išieškomos, orientuojamasi į skolininko neto pajamas, tai yra, pajamas, kurios lieka skolininkui, atskaičius mokesčius, pensijų ir nedarbo draudimo įmokas.</p> <p>Tam tikra skolininko pajamų dalis yra apsaugota nuo išieškojimo. Išieškoma tik</p>

	<p>iš pajamų dalies, viršijančios apsaugotąją dalį. Apskaičiuojant apsaugotąją pajamų dalį, atsižvelgiama į skolininko išlaikomų asmenų (nepilnamečiai vaikai, sutuoktinis (partneris)), gyvenančių viename namų ūkyje, skaičių. Nuo 2023 m. sausio 1 d. apsaugotąją skolininko pajamų dalimi laikoma 30,75 Eur per dieną, be to, pridedama po 8,99 Eur per dieną už kiekvieną skolininko išlaikomą asmenį. Laikoma, kad kalendorinio mėnesio apsaugotoji pajamų dalis pavieniam skolininkui yra 922,50 Eur, o, pavyzdžiui, skolininko, kuris išlaiko tris asmenis, apsaugotoji pajamų dalis yra 1 731,60 Eur.</p> <p>Išieškant iš darbo užmokesčio ir kitų periodinio pobūdžio pajamų, neišskaitoma:</p> <ul style="list-style-type: none"> – iš apsaugotosios pajamų dalies + 1/3 pajamų, viršijančių apsaugotąją dalį; – iš 2/3 pajamų, jeigu jos yra didesnės už dvigubą apsaugotąją dalį; – iš pusės pajamų, jeigu jos yra didesnės už keturgubą apsaugotąją dalį. <p>Jeigu išieškomas išlaikymas vaikui, išskaitos gali būti didesnės nei nurodyta, tačiau bet kuriuo atveju skolininkui turi likti bent 1/3 gaunamų periodinių pajamų + neišskaitoma iš apsaugotosios pajamų dalis.</p>
Švedija	<p>Išieškojimas galimas iš darbo užmokesčio, kitokio atlyginimo už darbą, atlygio, susijusio su patentais ar autorių teisėmis, pensijų, išmokų tėvams, ligos, nedarbo išmokų ir kt. Tačiau negalimas iš neįgalumo išmokų, pajamų, kurios gautos dirbant pataisos įstaigose, kai kurių socialinės paramos išmokų, natūrinio pobūdžio kompensacijų ir kt.</p> <p>Vykdam išieškojimą iš darbo užmokesčio ar kitų periodinių pajamų, turi būti nustatyta suma (šved. <i>förbehållsbeloppet</i>), kuri iš konkretaus skolininko negali būti išieškoma ir turi likti skolininko bei jo šeimos pragyvenimui. Ši suma nustatoma sudedant vadinamąją normaliąją sumą (šved. <i>normalbelopp</i>) ir skolininko išlaidų būstui sumą. Be to, kai kurioms reikmėms skirtos išlaidos (pavyzdžiui, išlaidos vaistams ir vizitams pas gydytoją ar vaikų priežiūrai) taip pat gali būti pridėtos ir padidinti sumą, kuri iš konkretaus skolininko negali būti išieškoma (šved. <i>förbehållsbeloppet</i>).</p> <p>Normalioji suma nustatoma pagal Vykdomo kodekso 7 skyriaus 5 straipsnio nuostatas ir kasmet indeksuojama pagal kainų lygio šalyje pokyčius. 2023 m. taikomi tokie (šved. <i>normalbelopp</i>) dydžiai (SEK per mėn.):</p> <ul style="list-style-type: none"> – 5 717 viengungiui suaugusiam asmeniui; – 9 445 sutuoktiniams (parteriams); – 3 055 vaikui nuo 0 iki 6 m.; – 3 667 vaikui nuo 7 iki 10 m.; – 4 279 vaikui nuo 11 iki 14 m.; – 4 889 vaikui nuo 15 m.
Vokietija	<p>Nustatomas tam tikras darbo pajamų, į kurias negali būti nukreiptas išieškojimas, dydis (tai yra darbo pajamų dalis, kuri bet kuriuo atveju paliekama skolininko pragyvenimui). Šis dydis, atsižvelgiant į mokėjimo periodiškumą, negali būti didesnis kaip 1 178,59 Eur per mėn., 271,24 Eur per savaitę ir 54,25 Eur per dieną.</p> <p>Jei skolininkas išlaiko sutuoktinį ar kitus šeimos narius, neišieškoma suma didinama 443,57 Eur pirmam asmeniui ir 247,12 Eur nuo antro iki penkto asmens.</p> <p>Išlaikymą galima išieškoti iš lėšų, iš kurių kitų skolų išieškoti negalima, tačiau skolininkui turi būti paliekama tiek lėšų, kad jis galėtų išlaikyti save ir asmenis, kurios privalo išlaikyti. Skaičiuojant darbo pajamas išieškojimo tikslais, įtraukiamos tik neto pajamos.</p>
Čekija	<p>Pagal Civilinio proceso kodekso 278 str. iš skolininko mėnesinio darbo užmokesčio negali būti išskaityta bazinė dalis (ček. <i>základní částka</i>), kuri apskaičiuojama vyriausybės nustatyta tvarka. Vyriausybė tam tikru santykiu (2:3) yra susiejusi bazinės dalies dydį su šalyje patvirtinto asmens pragyvenimo minimumo ir normatyvinių išlaidų būstui suma. Neišskaitoma darbo užmokesčio bazinė dalis dar didinama, jeigu skolininkas turi išlaikomų asmenų (pridedama ¼ už kiekvieną išlaikomą asmenį).</p> <p>Nuo 2023 m. asmens pragyvenimo minimumo ir normatyvinių išlaidų būstui suma sudaro 20 457 CZK, taigi, neišskaitoma bazinė dalis yra lygi 2/3 šios sumos arba</p>

	<p>13 638 CZK. Ji didinama 3 409,50 CZK už kiekvieną skolininko išlaikomą asmenį.</p> <p>Iš atlyginimo dalies, viršijančios bazinę dalį, gali būti išskaitoma iki 1/3, o dengiant išlaikymą, nusikalstamomis veikomis padarytą žalą ir kt. – iki 2/3.</p> <p>Jeigu neto darbo užmokestis (iš kurio jau atimta bazinė dalis) viršija tam tikrą vyriausybės nustatyta tvarka apskaičiuojamą dydį (30 685,5 CZK nuo 2023 m.), iš šio perviršio gali būti išskaitoma be ribojimų.</p> <p>Tokiomis pačiomis sąlygomis kaip iš darbo užmokesčio, išieškoma iš ligos ir motinystės išmokų, pensijų, nedarbo, išeitinių išmokų, pajamų kompensacijų, laikinai netekus darbingumo, ir kt.</p>
Prancūzija	<p>Maksimali darbo užmokesčio dalis, kuri gali būti išskaitoma vykdant išieškojimą, priklauso nuo skolininko gaunamo darbo užmokesčio (neto) dydžio.</p> <p>Taikoma 7 pakopų sistema, kurioje pirmajai pakopai priskiriamas užmokestis iki 4 170 Eur per metus (iki 347,5 Eur per mėn.), o septintajai pakopai – darbo užmokestis, viršijantis 24 090 Eur per metus (2 007,5 Eur per mėn.). Kiekvienoje pakopoje yra nustatyta tam tikra suma, kuri gali būti išieškoma.</p> <p>Iš senatvės ir neįgalumo pensijų išieškoma taikant tą pačią tvarką ir ribojimus, kaip ir darbo užmokesčio atveju.</p> <p>Skolininkas gali prašyti atidėti išieškojimą iki 2 m., ypač, kai jis įrodo, kad turi rimtų finansinių sunkumų apmokant skolas.</p>
Nyderlandai	<p>Antstoliams isieškant skolą iš socialinio draudimo išmokų, skolininkui turi būti paliekama ne mažesnė negu 90 % išmokos dalis.</p> <p>Nyderlandų civilinio proceso kodekse yra nustatytos mėnesinio darbo užmokesčio minimalios ribos, kurių neviršijančios sumos negali būti skolos išieškojimo objektu (475da str. 1 d.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vienišam asmeniui – 1 872,81 Eur; 2) vienišam tėvui – 2 015,84 Eur; 3) sutuoktiniams be vaikų – 2 470,03 Eur; 4) sutuoktiniams su vaikais – 2 509,97 Eur. <p>Šios ribos yra tik bendrojo pobūdžio. Tiksliai nuo antstolio išskaitymų apsaugota suma, būtina pragyvenimui, nustatoma atsižvelgiant į skolininko gyvenimo aplinkybes. Šiuo tikslu Nyderlanduose netgi sukurta speciali interneto svetainė, kurioje veikia skaičiuoklė, padedanti nustatyti minimalią pragyvenimui būtiną sumą, atsižvelgiant į individualius faktorius.</p> <p>Nyderlandų civilinio proceso kodeksas įpareigoja skolininką informuoti išieškojimą atliekantį antstolį apie visus savo pajamų šaltinius (475g str.). Tol kol skolininkas šios pareigos neįvykdo, antstolis turi teisę per pusę mažinti minimalią nuo išskaitymų apsaugotą sumą.</p>

7. Nedirbantiems skolininkams sugrįžus į darbo rinką, nėra reglamentuotų paskatų darbo rinkoje įsitvirtinti.

Lietuvos Respublikos vartojimo kredito ir Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymuose yra numatyta teisė atidėti finansinių įsipareigojimų vykdymo terminus. Tačiau reguliavimas yra orientuotas į kitą tikslinę grupę.

Perteklinis įsiskolinimas yra kompleksinė problema, apimanti jautrius socialinius ir psichologinius aspektus. Daug ar ilgai užsitęsusių skolų turintiems nedirbantiems asmenims dažnai patiems nepavyksta išspręsti problemos, todėl reikalinga atvejo vadyba. Šiuo metu nėra reglamentuotų paskatų nedirbantiems ir antstoliams perduotų įsiskolinimų turintiems skolininkams, grįžti ir įsitvirtinti darbo rinkoje. Todėl siūlomos „skolininko atostogos“.

8. CPK reglamentuota išieškojimo iš paskutinio būsto riba ir terminai per kuriuos neįrodžius skolos grąžinimo, išieškojimas nukreipiamas į turtą ir(ar) paskutinį būstą.

CPK 663 str. 1 d. numatyta, kad pinigų išieškojimas negali būti nukreipiamas į skolininko turtą, jeigu skolininkas pateikia antstoliui įrodymus, kad išieškotina suma ir vykdymo išlaidas galima išieškoti per 6 mėn., o išieškant iš skolininkui priklausančio paskutinio būsto, kuriame jis gyvena, – per 18 mėn., darant CPK 736 str. nurodyto dydžio išskaitas iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų pajamų. Šiuo atveju antstolis gali realizuoti skolininko turtą, jei paaiškėja, kad darant išskaitas iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų pajamų išieškotina suma ir vykdymo išlaidos per šioje dalyje nustatytą terminą nebus išieškotos.

CPK 663 str. 3 d. įtvirtina, kad jeigu skolininkas nepateikia antstoliui šio straipsnio 1 dalyje nurodytų įrodymų arba paaiškėja, kad išieškotina suma ir vykdymo išlaidos nebus išieškotos per šio straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą, išieškoti iš skolininkui priklausančio paskutinio būsto, kuriame jis gyvena, galima tik tuo atveju, kai išieškotina suma ir vykdymo išlaidos viršija 4 000 Eur. Šioje dalyje nustatytas apribojimas netaikomas, jeigu skolininkui priklausančio paskutinio būsto, kuriame jis gyvena, vertė yra mažesnė negu išieškotina suma ir vykdymo išlaidos.

9. Darbdavių (juridinių ir fizinių asmenų) padaryti nelaimingų atsitikimų darbe, darbuotojų saugos ir sveikatos, norminių darbo teisės aktų pažeidimai nėra viešinami.

MAĮ numatytas reikalavimas dėl juridinių ir fizinių asmenų, kurie neatitinka minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų viešinimo tik iš dalies pasiekia keliamą tikslą – informuoti visuomenę, darbuotojus ir asmenis, norinčius įsidarbinti, apie juridinių ar fizinių asmenų padarytus nelaimingų atsitikimų darbe, darbuotojų saugos ir sveikatos, norminių darbo teisės aktų pažeidimus. Pagal MAĮ 40¹ str. 1 d. laikoma, kad mokesčių mokėtojas – juridinis asmuo arba individualia veikla užsiimantis fizinis asmuo – atitinka minimalius patikimo mokesčių mokėtojo kriterijus, kai: 1) darbdavys ar kitas atsakingas asmuo per paskutinius 3 m. iki jo vertinimo dienos įsigaliojusiu sprendimu nebuvo baustas už nelegalų darbą, 2) juridinio asmens vadovui ar kitam atsakingam asmeniui arba individualia veikla užsiimančiam asmeniui per paskutinius vienus metus iki jo vertinimo dienos nebuvo paskirta 1 500 Eur ar didesnė bauda už padarytą administracinę nusižengimą, numatytą ANK 96¹, 99, 127, 132, 134, 137, 143, 150, 151, 158, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 170, 171, 172, 173, 174, 176, 187, 188, 188¹, 188³, 190, 192, 193, 198, 205, 207, 207¹, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 218, 223, 362¹, 505 straipsniuose.

Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos atvėrė 2023 m. duomenis apie juridiniams asmenims duotus privalomuosius nurodymus nuo 2023 m. birželio 22 d.⁴¹. Tuo įgyvendindamas atvirų duomenų politiką ir kartu skatindamas visuomenės sąmoningumą bei nepakantumas aplinkosauginiams pažeidimams.

Buvo išnagrinėti gauti atsakymai iš Airijos, Austrijos, Belgijos, Bulgarijos, Danijos, Estijos, Graikijos, Kipro, Latvijos, Lenkijos, Maltos, Olandijos, Prancūzijos, Rumunijos, Slovakijos, Slovėnijos, Suomijos, Švedijos, Vengrijos ir Vokietijos institucijų.

Prancūzijoje, Slovakijoje ir Vengrijoje galiojantis teisinis reglamentavimas yra artimiausias siūlomam Lietuvoje.

8 lentelė. Teisės pažeidimų viešinimo tvarka Prancūzijoje, Slovakijoje, Vengrijoje ir Kroatijoje

Valstybė	Teisės pažeidimų viešinimo tvarka
Prancūzija	<p>Patenka ne tik įmonės, bet ir fiziniai asmenys už šiuos pažeidimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ nedeklaruota savarankiška veikla; ✓ nelegalus darbas, kas atitinka Lietuvos nacionalinę teisę; ✓ įstatymų neatitinkantis laikinasis įdarbinimas; ✓ maksimalaus darbo laiko ir minimalaus poilsio laiko pažeidimai;

⁴¹ [Aplinkos apsaugos departamentas atveria 2023 m. duomenis apie juridiniams asmenims duotus privalomuosius nurodymus | Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos \(lr.v.lt\)](#)

	<p>✓ trečiosios šalies piliečio įdarbinimas be leidimo dirbti.</p> <p>Įstatymu nustatytas įtraukimas į „juodąjį sąrašą“⁴² grindžiamas dviem kriterijais:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nacionalinis teismas sprendimu pripažino įmonę arba asmenį kaltu dėl nelegalaus darbo; ir 2) tokį paskelbimą Prancūzijos darbo ministerijos interneto svetainėje nusprendė bylą sprendžiantis teismas kaip papildomą nuobaudą. <p>Priklausomai nuo teismo sprendimo nustatoma skelbimo trukmė nuo 6 mėn. iki 2 m. Įrašyti duomenys saugomi 5 m. nuo jų pateikimo ar atnaujinimo dienos.</p> <p>Taikomi papildomi apribojimai dėl informacijos saugojimo ir sklaidos. Bet koks naudojimas komerciniais ar reklamos tikslais draudžiamas ir baudžiamas pagal Prancūzijos baudžiamąjį kodeksą.</p>
Slovakija	<p>Slovakijos Darbo inspekcija centralizuotai tvarko įstatymu įtvirtintą, viešai prieinamą fizinių ir juridinių asmenų, kurie per pastaruosius 5 m. buvo nubausti už nelegalaus darbo draudimo pažeidimą, sąrašą⁴³. Sąraše nurodoma:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ įmonės pavadinimas, ✓ fizinio asmens verslo vieta arba juridinio asmens buveinė, ✓ organizacijos identifikacinis numeris ir ✓ baudos įsigaliojimo data. <p>Slovakijos Darbo inspekcija fizinį asmenį ar juridinį asmenį įrašo į sąrašą iš karto po to, kai įsigalioja sprendimas skirti baudą už nelegalaus darbo draudimo pažeidimą.</p>
Vengrija	<p>Visiems darbdaviams (nedeclaruota savarankiška veikla; įdarbinimas be leidimo (trečiųjų šalių piliečiams); asmens įdarbinimas nesilaikant būtinų amžiaus ribos (vaikų darbas); nelegalus darbas, kas atitinka Lietuvos nacionalinę teisę; Vengrijos Darbo kodekse nustatyto darbo užmokesčio ar darbo užmokesčio priedų nemokėjimas).</p> <p>Įtraukimui aktualus tik pažeidimo faktas. Įtraukimas į sąrašą⁴⁴ nustatytas įstatymu. Įrašoma 2 m.</p>
Kroatija	<p>Kroatijoje numatytas viešas centrinių mokesčių administratoriaus administruojamas sąrašas⁴⁵, į kurį įtraukiami darbdaviai (tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys), kurie neatsiskaito su savo darbuotojais 3 mėn. iš eilės arba 3 mėn. per 6 mėn. laikotarpį. Viena iš priežasčių, paskatinusių šio sąrašo atsiradimą – sudaryti sąlygas geriau kontroliuoti darbo įstatymo nuostatų, susijusių su pareiga mokėti darbo užmokestį taikymą.</p>

Vengrijoje pažeidimai viešinami nuo 2005 m. Pirma, buvo viešinama net 5 m. Buvo įvertinta, kad toks terminas yra per ilgas, todėl jis buvo sumažintas iki 2 m. Vengrijoje veikia įvairios bendrovės, kurios parduoda kitų bendrovių duomenis, apimant ir vadinamąjį „juodąjį sąrašą“, potencialiems verslo partneriams. Priemonė laikoma veiksminga darbo teisės pažeidimų prevencija įmonėms, kurios gauna dideles pajamas arba kurioms rūpi gera reputacija. Neigiamo poveikio nenumatoma. Sumažinus nuo 5 iki 2 m., ši priemonė yra veiksminga ir proporcinga.

Slovakija atkreipė dėmesį, kad, atsižvelgiant į tai, kad informacija apie pažeidėjus prieinama viešai, ji yra naudinga įmonėms, kurios gali pasitikrinti, ar verslo partneris nėra baustas už nelegalaus darbo draudimo pažeidimą. Tai aktualu kalbant apie Slovakijoje galiojančią bendrosios objektyviosios atsakomybės institutą nelegalaus darbo atveju. Taip pat paminėtina, kad Slovakijos darbo inspekcija išduoda patvirtinimus apie tai, kad bauda už nelegalaus darbo draudimo pažeidimą

⁴² <https://liste-noire.travail-emploi.gouv.fr/index.html>

⁴³ <https://www.ip.gov.sk/app/registerNZ/>

⁴⁴ <http://nyilvantartas.ommf.gov.hu/>

⁴⁵ <https://www.porezna-uprava.hr/bi/Stranice/Neisplatiteljiplaca.aspx>

nėra skirta ir su šiuo patvirtinimu įmonė gali kreiptis dėl valstybės pagalbos, ES fondų paramos, dalyvauti viešuosiuose pirkimuose arba įdarbinti trečiųjų šalių piliečius.

Čekija irgi numato turėti vadinamąjį „juodąjį sąrašą“. Anot Čekijos, šio instituto įvedimas yra žingsnis siekiant padidinti darbo jėgos įdarbinimo iš užsienio skaidrumą ir kartu sumažinti nelegalaus įdarbinimo ir užsieniečių išnaudojimo darbe riziką.

Kroatija taip pat numato įtraukti daugiau pažeidimų, už kurių padarymą darbdaviai patenka į vadinamąjį „juodąjį sąrašą“.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Užimtumo įstatymo projektu siūloma:

1. Papildyti nelegalaus darbo požymius, nustatant, kad nelegaliu darbu laikomas trečiosios šalies piliečio darbas ne tik neturint teisės būti ar gyventi ir (arba) dirbti Lietuvos Respublikoje, kai nustatomos UĮ 56 str. 1 d. patikslintuose 1 ir 2 punktuose nurodytos aplinkybės, bet ir fizinio asmens darbas neturint suformuoto galiojančio Kodo, kurį pagal specialiuosius įstatymus privalu turėti, arba Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančių dokumentų tais atvejais, kai Kodas negali būti suformuojamas.

2. Patikslinti buvusį UĮ 56 str. 1 d. 2 p., nes keičiantis Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties (toliau – UTPĮ) nuostatomis dėl konkrečių dokumentų, suteikiančių teisę būti ar gyventi ir (arba) dirbti Lietuvos Respublikoje, nereikėtų tikslinti UĮ nuostatų.

Bus užtikrintas teisinis aiškumas dėl konkrečių UTPĮ pažeidimų, už kuriuos taikoma atsakomybė kaip už nelegalų darbą ir kurie UTPĮ pažeidimai bus kvalifikuojami kaip užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimai.

3. Numatyti baudas juridiniams asmenims už nelegalų darbą ir nelegalų darbą atliekant statybos darbus – nuo 2 iki 3 % juridinio asmens bendrųjų metinių pasaulinių pajamų praėjusiais ūkiniais metais, bet ne mažesnę negu 3 MMA už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį ir ne didesnę negu 500 tūkst. Eur. Atvejais, kai darbdavio bendrųjų metinių pasaulinių pajamų praėjusiais finansiniais metais dydžio nustatyti negalima, arba jis mažesnis nei 300 MMA dydžių, UĮ 55 str. nurodyta institucija paskiria baudą nuo 3 MMA iki 12 MMA dydžių už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį Darbdaviui, jau baustam už šį pažeidimą per pastaruosius 2 m. paskiria baudą nuo 4 iki 6 % darbdavio bendrųjų metinių pasaulinių pajamų praėjusiais finansiniais metais dydžio, bet ne mažesnę negu 6 MMA už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį ir ne didesnę negu 1 mln. Eur. Atvejais, kai jau bausto darbdavio bendrųjų metinių pasaulinių pajamų praėjusiais finansiniais metais dydžio nustatyti negalima, arba jis mažesnis nei 300 MMA dydžių, šio įstatymo 55 str. nurodyta institucija paskiria baudą nuo 6 MMA iki 24 MMA dydžių už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį. Bendrosios pasaulinės pajamos – visos darbdavio gautos pajamos visose pasaulio valstybėse.

Veiksmingos ir atgrasančios finansinės sankcijos už nelegalų darbą yra labai svarbios siekiant sumažinti darbdavių paskatas įdarbinti neteisėtai dirbančius asmenis. Sankcijomis turėtų būti kompensuojama neteisėtai dirbančių asmenų įdarbinimo ekonominė nauda. Darbdaviams taikomos sankcijos taip pat turėtų atspindėti pažeidimo rimtumą ir jos turėtų būti taikomos proporcingai pažeidimo sunkumui, joms griežtėjant darbo, atliekamo ypatingo išnaudojimo sąlygomis, atvejais (pvz., nuolatinio pažeidimo, didelio neteisėtų migrantų skaičiaus įdarbinimo ir prekybos žmonėmis aukų įdarbinimo atvejais). Veiksmingas sankcijų taikymas turi atgrasinti poveikį, kai aptikimo ir sankcijų taikymo rizika nusveria ekonominius neteisėtų asmenų įdarbinimo privalumus.

4. UĮ 56 str. 4 d. 1 p. numatyti papildomą paskatą nelegaliai dirbusiam darbuotojui – darbdavys privalėtų sumokėti jam sulgtą atlyginimą už darbą, bet ne mažiau kaip 3 MMA dydžių. Tai skatintų nelegaliai dirbančius asmenis pranešti institucijoms, vykdančioms nelegalaus darbo kontrolę apie nelegalaus darbo faktą.

5. Siekiant užtikrinti, kad už tą patį pažeidimą būtų taikomos tokios pačios pasekmės, nepriklausomai nuo to, ar darbdavys įdarbino nelegaliai trečiosios šalies pilietį ar ne trečiosios šalies pilietį, ir atsižvelgiant į tai, kad Direktyva 2009/52/EB numato tik minimaliuosius standartus, UĮ 56 str. 5 d. (buvusioje 6 d.) siūloma nustatyti, kad papildomos pasekmės (apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka; teisės gauti subsidijas, išmokas ar kitą valstybės pagalbą, įskaitant Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą ir kitą paramą, išskyrus tiesioginę Europos Sąjungos paramą, atėmimas iki 5 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka; įpareigojimas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka grąžinti tam tikrą dalį arba visas per 12 mėn. laikotarpį iki nelegalaus darbo nustatymo suteiktų subsidijų, išmokų ar kitos valstybės pagalbos, įskaitant Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą ir kitą paramą, išskyrus tiesioginę Europos Sąjungos paramą, lėšas) būtų taikomi visiems darbdaviams, ne tik leidusiems dirbti nelegaliai trečiųjų šalių piliečiams.

6. Siekiant aiškumo, tačiau nekeičiant nuostatų turinio, patikslinti UĮ 56 str. 7 d. (naujose 6, 7 ir 8 d.) įtvirtintas nuostatas dėl subsidiarios rangovų ir (ar) priimančiųjų Lietuvos įmonių atsakomybės.

7. Naujame UĮ 56¹ str. „Nelegalus darbas atliekant statybos darbus ir atsakomybė už jį“ numatyti, kad nelegaliu darbu atliekant statybos darbus laikomas fizinio asmens, išskyrus trečiosios šalies piliečio, statybos darbų atlikimas, kai jis neturi suformuoto galiojančio Kodo, kai privalu jį turėti, arba Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančių dokumentų tais atvejais, kai Kodas negali būti suformuojamas.

Statytojas (užsakovas) ar jo vienas įgaliotas rangovas, padaręs šio straipsnio 1 dalyje nurodytą pažeidimą, yra laikomas nelegaliai statybos darbus atlikusio asmens darbdaviu ir jis privalo pranešti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinei įstaigai apie priėmimą į darbą ir sumokėti nelegaliai dirbusiam asmeniui sulygtą atlyginimą už darbą, bet ne mažiau kaip 3 MMA dydžių bei sumokėti UĮ 56 str. 4 d. 2 p. nurodytą baudą.

Įtvirtinus, kad, kai atliekami statybos darbai, tikrinama tik Kodo turėjimo faktas, nebereikėtų įrodinėti darbo santykių požymių. Tokiu būdu būtų sutrumpinamas nelegalaus darbo inspektavimo laikas ir padidinamas nelegalaus darbo kontrolės greitis bei optimizuojami riboti Valstybinės darbo inspekcijos žmogiškieji ištekliai.

Tais atvejais, kai nelegalaus darbo patikrinimo metu atliekant statybos darbus būtų nustatyti trečiosios šalies piliečiai, inspektoriai turėtų įrodinėti visus darbo santykių požymius, kaip to reikalauja Direktyva 2009/52/EB nuostatos. Tokiu atveju būtų taikomi UĮ 56 str. 1 d. 2 p. ir 2–13 d. bei *mutatis mutandis* taikomos UĮ 56 str. 6–9 d. statytojui (užsakovui) ar jo vienam įgaliotam rangovui.

Rodikliai, kuriais bus stebimas pakeitimų, susijusių nelegaliu darbu, įgyvendinimas, yra nustatyti 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įtraukios darbo rinkos plėtros programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. lapkričio 10 d. nutarimu Nr. 929 „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įtraukios darbo rinkos plėtros programos patvirtinimo“: „Elektroninėmis priemonėmis identifikuojamų statybvietsė dirbančiųjų dalis nuo visų dirbančiųjų, procentai“ (siektina rodiklio reikšmė 2025 m. IV ketv. – 80 %) ir „Nelegalaus darbo kontrolės rezultatyvumas, procentai“ (siektina reikšmė 2025 m. – 39 %; 2030 m. – 42 %).

Papildomai Valstybinė darbo inspekcija siekia ir šio stebėsenos rodiklio „Nelegalaus darbo kontrolės pakankamumas, proc.“ (nelegalaus darbo atvejų, kurie įteisinti atlikus nelegalaus darbo patikrinimus, santykis su asmenų, dirbusių nelegaliai, skaičiumi), kuris yra įtraukiamas į metinius Valstybinės darbo inspekcijos veiklos planus.

8. Buvusią UĮ 56¹ str. 1 d. nuostatą perkelti į UĮ 2 str. ir atsisakyti 56¹ str. 2 ir 3 dalių, nes atsakomybė bus taikoma už nelegalų darbą.

9. Pripažinti netekusiais galios UĮ 56 str. 2 d. 1 p., kadangi tam tikrų reikiamų dokumentų nebuvimas / neturėjimas laikytinas nelegaliu darbu pagal UĮ 56 str. 1 d. 2 p., ir užsieniečių

įdarbinimo tvarkos pažeidimu pagal UĮ 57 str. 1 d. 1 p., o tam tikrų dokumentų nepateikimas institucijoms jau yra numatytas UĮ 57 str. 1 d. 3 p. (naujame 2 p.).

10. Papildyti UĮ 56 str. nauja 13 d., numatant, kad UĮ 55 str. nurodyta institucija, skirdama šio įstatymo 56 str. 4 d. 2 p. numatytą baudą įvertina ar iki nutarimo priėmimo dienos juridinis asmuo įvykdė šio įstatymo 56 str. 4 d. 1 p. ar 56¹ str. 2 d. 1 p. numatytas pareigas. Jeigu pareigos įvykdytos, skiriama minimali 3 MMA dydžių bauda už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį, o juridiniam asmeniui jau baustam už šį pažeidimą per pastaruosius 2 m. skiriama 6 MMA dydžių bauda už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį.

11. Patikslinti UĮ 57 str. 1 d. 4 p. (naują 3 p.), numatant, kad užsienietis įdarbinamas pagal laikinojo darbo sutartį, kai įdarbinanti Lietuvos įmonė nėra įrašyta į Valstybinės darbo inspekcijos sudaromą ir jos interneto svetainėje skelbiamą laikinojo įdarbinimo įmonių sąrašą arba trečiosios šalies piliečiui leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje nesuteikia teisės dirbti pagal laikinojo darbo sutartį.

12. Patikslinti UĮ 57 str. 1 d. 5 p. (naują 4 p.) suderinant jį su UTPI 62 str. 4 d. Patikslinant teisės normą, jog užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimu laikomi atvejai, kai užsienietis neturi leidimo pakeisti darbdavį ar darbo funkciją, kai privalu jį turėti.

13. Didinti 57 str. numatytas baudas 3 kartus, jas suapvalinti ir diferencijuoti už skirtingus UĮ 57 str. numatytus pažeidimus, taip pat numatant ir atsakomybę už darbdavio arba įmonės, į kurią užsienietis komandiruojamas laikinai dirbti, pateikusių (pateikusių) neteisingus duomenis apie įdarbintą arba komandiruotą laikinai dirbti į Lietuvos Respubliką užsienietį. Praktikoje pastebima, kad nors pranešimas formaliai ir yra pateikiamas, jame neretai pateikiama neteisinga informacija apie užsieniečio turimą teisėtą buvimą patvirtinantį dokumentą ir pan.

14. Patikslinti UĮ 58 str. 1 d., numatant, kad nedeklaruotu darbu vadinamos fizinio asmens (darbuotojo) pavaldžiai kitam asmeniui (darbdaviui) ir jo naudai atlygintinai atliekamos darbo funkcijos, ne tik kai darbo laiko apskaitos dokumentuose nėra pažymėta darbuotojo dirbti viršvalandžiai, darbo laikas švenčių dieną, poilsio dieną, jeigu jis nenustatytas pagal grafiką, ir darbo laikas naktį, bet ir kai Lietuvos Respublikos darbo kodekso nustatyta tvarka netvarkoma darbuotojų darbo laiko apskaita.

15. Pakeisti 58 str. 3 d. 3 p. (buvęs 2 p.) padidinant baudas už nedeklaruotą darbą.

Šie pakeitimai turėtų sumažinti nedeklaruoto darbo mastus Lietuvoje.

16. UĮ 58 str. 3 d. 2 p. numatyti papildomą paskatą nedeklaruotą darbą dirbusiam darbuotojui – darbdavys privalėtų sumokėti atlyginimą ne mažiau kaip 1 MMA dydžio.

17. Patikslinti UĮ 56 str. 10 d. (naują 12 d.) atsižvelgiant į tai, kad fiziniams asmenims baudos gali būti taikomos tik pagal ANK, atitinkamai pripažįstant netekusią galios ir UĮ 58 str. 5 d. Darbdavio juridinio asmens atstovui atsakomybė galėtų būti taikoma pagal ANK, o atitinkamai pačiam darbdaviui juridiniam asmeniui pagal UĮ.

18. Pripažinti netekusiu galios UĮ 59¹ str. ir pakeisti UĮ 59² str. Atsakomybė statytojui (užsakovui) ar jo įgaliotam rangovui būtų taikoma pagal UĮ 56¹ str.

19. Papildyti UĮ 59 str. 1 d. 3 p., kuris leis taikyti atsakomybę pagal ANK 150 str. tuo atveju, kai savarankiškai dirbantis asmuo neturės suformuoto galiojančio Kodo, kurį pagal specialiuosius įstatymus privalu turėti, arba Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančių dokumentų tais atvejais, kai Kodas negali būti suformuotas.

20. Patikslinti UĮ 60 str. 1 d. numatant, kokius nutarimus gali priimti bylą išnagrinėjusi institucija, UĮ 60 str. 1 d. 3 p. nurodant, kad byla gali būti gražinta papildomam tyrimui atlikti tik išimtiniais atvejais. Toks nutarimas priimamas tik išimtiniais atvejais, kai reikia atlikti didelės apimties papildomą bylos aplinkybių tyrimą arba nagrinėjant bylą sunku nustatyti papildomas bylos aplinkybes. Byla gali būti gražinta papildomam tyrimui tik vieną kartą.

Atkreiptinas dėmesys, kad pažeidimo protokolus surašo ir nutarimus priima skirtingi institucijos pareigūnai. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 30 str. 1 d. 6 p. įtvirtintas funkcijų atskyrimo principas reiškiantis, kad ūkio subjekto veiklos patikrinimo atlikimo ir poveikio priemonių taikymo funkcijos turėtų būti atskirtos ir jas atlikti pavesta skirtingiems priežiūros specialistams ar priežiūros institucijos padaliniais. Bylą nagrinėjantis pareigūnas turėtų

turėti galimybę grąžinti bylą papildomam tyrimui atlikti, jeigu nustato, kad byloje trūksta įrodymų, kad būtų galima priimti pagrįstą nutarimą.

21. Patikslinti UĮ 60 str. 2 d. numatant, kokia tvarka priverstinai vykdomas nutarimas, kuriuo taikoma ekonominė sankcija. Taip pat siekiama numatyti 6 mėn. terminą, per kurį turi būti pateikimas nutarimas vykdymui vadovaujantis CPK nustatyta tvarka, nes pagal CPK 606 str. 3 d. nuostatas terminus, per kuriuos gali būti pateikti vykdyti kitų pareigūnų ar institucijų nutarimai, nustato atitinkami įstatymai. Šioje dalyje taip pat numatyti, kad institucijų nutarimai yra vykdomieji dokumentai, vykdomi CPK nustatyta tvarka. Asmuo, padaręs pažeidimą, baudą turi sumokėti ne vėliau kaip per 40 kalendorinių dienų nuo nutarimo išsiuntimo ar išdavimo jam dienos, o apskundus nutarimą, – ne vėliau kaip per 40 kalendorinių dienų nuo nutarties, kuria skundas nepatenkintas, išsiuntimo ar išdavimo dienos.

22. Papildyti UĮ 60 str. 5 d. numatant, kokia tvarka gali būti skiriama mažesnė bauda negu UĮ IV skyriuje nustatytos minimalios piniginių baudos. Pagal šiuo metu galiojančias nuostatas, institucijoms, nagrinėjančioms bylas pagal UĮ, nėra numatyta teisės skirti mažesnę piniginę baudą negu Užimtumo įstatymo IV skyriuje nustatytos minimalios baudos. Atsižvelgiant į tai, siekiama numatyti teisę teismams, kurie atsižvelgdami į padaryto teisės pažeidimo pobūdį, mastą, atsakomybę lengvinančias ir kitas reikšmingas aplinkybes (dėl kurių atitinkama bauda teisės pažeidėjui būtų akivaizdžiai per didelė ir neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga) skirti mažesnę piniginę baudą negu UĮ IV skyriuje nustatytos minimalios baudos.

Dėl sankcijos dydžio ir proporcingumo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra išaiškinęs, kad paskirti švelnesnę nuobaudą nei numatyta sankcijoje, arba visai neskirti administracinės nuobaudos, galima tik ypatingais, išimtiniais atvejais, kai nustatomas kompleksas faktinių duomenų, bylojančių asmens, kurio atžvilgiu taikomos administracinio poveikio priemonės, naudai (žr., pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. birželio 18 d. nutartį administracinėje byloje Nr. N444-3426/2009).

Šiuo metu administraciniai teismai švelnesnę atsakomybę taiko vadovaudamiesi *mutatis mutandis* ANK nuostatomis (pvz., Regionų apygardos administracinio teismo 2021 m. balandžio 14 d. sprendimas Nr. I2-3603-780/2021).

ANK 34 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusi institucija (pareigūnas), atsižvelgdami į padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes ir vadovaudamiesi teisingumo ir protingumo principais, gali paskirti mažesnę baudą negu šio kodekso specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatyta minimali bauda arba paskirti švelnesnę administracinę nuobaudą ar administracinio poveikio priemonę, negu numatyta šio kodekso specialiosios dalies straipsnio sankcijoje, arba administracinės nuobaudos ar administracinio poveikio priemonės neskirti. Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusi institucija (pareigūnas) kiekvieną savo sprendimą privalo motyvuoti. Administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusios institucijos (pareigūno) sprendimą sankcionuoja apylinkės teismo teisėjas.

Kad institucija skirtų švelnesnę nuobaudą nei numatyta sankcijoje vadovaujantis *mutatis mutandis* ANK nuostatomis, institucijos sprendimą turėtų sankcionuoti teisėjas. Šiuo atveju vyksta administracinės bylos procesas, todėl neaišku, kurio teismo teisėjas (apylinkės ar administracinio teismo) institucijos sprendimą turėtų sankcionuoti. Pakeitimu siekiama pašalinti šį neaiškumą, ir atsižvelgiant į tai, kad švelnesnę atsakomybę turi būti taikoma tik ypatingais, išimtiniais atvejais, konkrečiai nurodyti, kad sprendimą dėl švelnesnės nuobaudos nei numatyta sankcijoje priima administracinis teismas. Analogiškos nuostatos įtvirtintos Lietuvos Respublikos tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo 33 str., Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 52 str..

23. Papildyti UĮ 60 str. 6 d. numatant, kokia tvarka gali būti išdėstomas paskirtos baudos mokėjimas. Užimtumo įstatymo projektas įtvirtins aiškias procedūras bei terminus dėl paskirtos baudos mokėjimo išdėstymo.

24. Pakeisti UĮ 24 str. 4 d. 9 p., numatant, kad bedarbio statusas būtų naikinamas, kai Užimtumo tarnyba iš UĮ 55 str. nurodytų institucijų gauna informacijos apie bedarbio nelegalaus darbo ar nedeklaruotos savarankiškos veiklos laikotarpį, išskyrus atvejus, kai pats bedarbis praneša UĮ 55 str. nurodytoms institucijoms apie savo nelegalaus darbo faktą ir bendradarbiauja su šiomis institucijomis iki šių institucijų nutarimo priėmimo dienos ar bedarbis teikė žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitus pažeidžiant Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatyme nustatytus reikalavimus.

Ši patikslinta nuostata skatintų bedarbius pranešti apie tai, kad dirbama nelegaliai, ir bendradarbiauti su nelegalaus darbo, nedeklaruoto darbo ir nedeklaruotos savarankiškos veiklos kontrolę ir prevenciją vykdančioms institucijoms, tačiau šis pranešimas nesukeltų pasekmių, susijusių su bedarbio statuso panaikinimu. Išimtis būtų numatyta ir tais atvejais, kai teikiamos žemės ūkio ir miškininkystės paslaugos pagal paslaugų kvitus pažeidžiant Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatyme nustatytus reikalavimus. Tokiu atveju už nelegalų darbą būtų baudžiamas tik darbdavys (ūkininkas), tai nesukeltų pasekmių asmeniui, kuris teikė paslaugas pagal paslaugų kvitus nežinodamas, kad pažeisti tam tikri reikalavimai.

Kadangi UĮ 24 str. 4 d. 9 p. pakeitimas yra glaudžiai susijęs su Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo 15 str. 1 d., siūloma ją patikslinti numatant nedarbo draudimo išmokos grąžinimą ne tik nelegalaus darbo, bet ir nedeklaruotos savarankiškos veiklos atveju, taip pat patikslinama ir 3 d. – išmokėtos nedarbo draudimo išmokos grąžinti nereikia tuo atveju, jeigu bedarbis, kuris dirba nelegalų darbą, apie tai praneša bent vienai iš UĮ 55 str. nurodytų institucijų ir bendradarbiauja su šiomis institucijomis iki šių institucijų nutarimo priėmimo dienos. Nedarbo socialinio draudimo įstatymo 7 str. 3 d. patikslinama todėl, kad asmeniui jo pasirinkimu gali būti mokama nedarbo socialinio draudimo dydžio mokymo stipendija, ne tik dalyvaujant profesiniame mokyme, bet ir kitose paramos mokymuisi priemonėse (įdarbinime pagal pameistrystės darbo sutartį, neformaliajame suaugusiųjų švietime ir aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijime).

25. Siekiant užtikrinti Europos Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių taikymą remiamojo įdarbinimo priemonėms, atitinkamai keičiami ir patikslinami UĮ 25 str. 5–13 p. nurodyti darbo rinkoje papildomai remiamais asmenimis laikomi asmenys, kad jie atitiktų Reglamento 2 str. 4 p. nustatytą nepalankias sąlygas darbo rinkoje turinčių asmenų apibrėžtį. Pakeistos ir patikslintos darbo rinkoje papildomai remiamų asmenų grupės nemažina bedarbių galimybių dalyvauti remiamojo įdarbinimo priemonėse, nes viena iš siūlomų nustatyti šių asmenų grupių (bedarbiai, kurie paskutinius 6 mėn. nedirbo pagal darbo sutartį arba darbo santykiams prilygintų teisinių santykių pagrindu, arba nebuvo savarankiškai dirbančiu asmeniu) apima didesnę dalį bedarbių, nei ilgalaikiai bedarbiai, nes 6 mėn. termino paskaičiavimas nesiejamas su registracija Užimtumo tarnyboje. Pavyzdžiui, bedarbiui, kuris nedirbo 6 mėn., jam įsiregistravus Užimtumo tarnyboje iš karto galėtų būti organizuojama remiamojo įdarbinimo priemonė. Be to, siūloma papildyti UĮ 48 str. 2 d. 12 p., viena iš papildomai remiamų asmenų grupių – ilgalaikiai bedarbiai (UĮ 25 str. 1 d. 5 p.), kurios pagal Reglamento nuostatas atsisakoma. Ilgalaikiams bedarbiams būtų sudaryta galimybė dalyvauti užimtumo didinimo programoje.

Taip pat tikslinamos Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymo 4 str. 2 d. ir 5 str. 1 d. nuostatos, nes atleisti iš darbo darbuotojai arba atleidžiamų ar atleistų iš darbo darbuotojų nedirbantys darbingi darbingo amžiaus šeimos nariai, įsiregistravę Užimtumo tarnyboje ne vėliau kaip per 6 mėn. nuo atleidimo dienos, nebūtų laikomi darbo rinkoje papildomai remiamais asmenimis, tačiau galėtų dalyvauti ADRP priemonėse kaip kiti darbo rinkoje papildomai remiami asmenys (pavyzdžiui, vyresni kaip 50 metų bedarbiai arba bedarbiai, kurie paskutinius 6 mėnesius nedirbo pagal darbo sutartį ar darbo santykiams prilygintų teisinių santykių pagrindu arba nebuvo savarankiškai dirbančiais asmenimis ir kt.). Užimtumo tarnybos duomenimis 2022 m. remiamojo įdarbinimo priemonėse nedalyvavo nei vienas asmuo, turintis teisę į papildomas užimtumo garantijas pagal Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymą.

UĮ 35 str. 7 d. nustatoma, kad įgyvendinant remiamojo įdarbinimo ir paramos darbo vietoms steigti priemonės, taip pat įgyvendinant paramos mokymuisi priemonės (profesinis mokymas, įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį, neformalusis suaugusiųjų švietimas, aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimas) darbdaviams, sudariusiems pameistrystės darbo sutartis arba trišales sutartis dėl užimtų asmenų, taikomos Europos Sąjungos valstybės pagalbos taisyklės. Valstybės pagalba būtų teikiama darbdaviams įdarbinusiems Užimtumo tarnybos siūstus asmenis arba išlaikantiems asmenų darbo vietas arba įgyvendinant darbo vietų pritaikymo subsidijavimo priemonę, valstybės pagalba teikiama darbdaviams, pritaikiusiems darbo vietą asmenims su negalia, vadovaujantis Reglamento 6 skirsniu. Įgyvendinant vietinių užimtumo iniciatyvų projektus, paramos verslui kurti priemonę, taip pat profesinio mokymo, neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimo priemonės, kai sudaromos trišalės sutartys su užimtais asmenimis bei įdarbinimo pagal pameistrystės darbo sutartį priemonę, nereikšminga pagalba būtų teikiama vadovaujantis 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 str. taikymo *de minimis* pagalbai.

Valstybės pagalbos gavėjų atitikties sąlygos bei kiti su valstybės pagalbos teikimu susiję reikalavimai bus įgyvendinami Užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos aprašo⁴⁶ nustatyta tvarka.

26. Sudarant galimybę socialiniams partneriams priimti sprendimus ir padėti atskiroms asmenų grupėms finansuojant jų dalyvavimą ADRP priemonėse, siūloma papildyti UĮ 50 str., nustatant, kad ADRP priemonės finansuojamos ir iš Ilgalaikio darbo išmokų fondo. Be to, siūloma keisti Garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo Nr. XII-2604 (toliau – GD ir IDI įstatymas) 1 ir 3¹ str., įstatymą papildant 9² str. ir nustatant, kad ADRP priemonės būtų finansuojamos GD ir IDI įstatymo 3 str. 1 d. nurodytiems darbuotojams (darbdavys nemokus dėl bankroto ar restruktūrizavimo) ir 9 str. 1 d. nurodytiems asmenims (darbo santykiai tęsėsi ilgiau nei 5 metus, atleistas pagal Darbo kodekso 57 str.), kuriems įsiregistravus Užimtumo tarnyboje suteikiamas bedarbio statusas, jei Trišalė taryba, atsižvelgdama į prognozuojamą šių asmenų skaičių ir lėšų poreikį ADRP priemonėms finansuoti, bendru sutarimu priima sprendimą, kuriame nustatoma iš Garantinio fondo ir (ar) Ilgalaikio darbo išmokų fondo skiriamų lėšų suma. Trišalės tarybos sprendimas dėl lėšų ADRP priemonėms finansuoti kitiems kalendoriniams metams turėtų būti priimtas ne vėliau kaip iki einamųjų metų rugpjūčio 31 d.

Be to, yra nustatoma pereinamoji nuostata, kad Trišalė taryba bendru sutarimu galėtų priimti sprendimą ir 2024 m. ADRP priemonės finansuoti iš Garantinio fondo ir Ilgalaikio darbo išmokų fondo, neviršijant 1 mln. Eur iš kiekvieno fondo. Nustatytas 2 mln. lėšų limitas, atsižvelgiant į tai, kad nuostatos dėl ADRP priemonių finansavimo įsigalioja 2024 m. liepos 1 d. ir lieka tik pusės metų laikotarpis Trišalės tarybos sprendimui priimti, ADRPP priemonėms organizuoti ir finansiniams atsiskaitymams už jų įgyvendinimą atlikti.

Jeigu metams būtų skiriama po 10 mln. Eur iš Garantinio fondo ir Ilgalaikio darbo išmokų fondo lėšų, papildomai ADRP priemonės galėtų būti finansuojamos apie 4 tūkst. asmenų.

27. Siekiant didinti verslo aplinkos skaidrumą, UĮ 35 str. 4 d. papildyti nuostata, kad paraiškas dėl remiamojo įdarbinimo, paramos darbo vietoms steigti ar pritaikyti ir įdarbinimo pagal pameistrystės darbo sutartį įgyvendinimo gali teikti darbdaviai, kurių vadovas ar kitas atsakingas asmuo per paskutinius vienus metus iki šioje dalyje nurodytų paraiškų pateikimo dienos neturėjo administracinės nuobaudos, skirtos pagal ANK už finansinių ataskaitų (konsoliduotųjų finansinių ataskaitų), metinės ataskaitos, metinio pranešimo (konsoliduotojo metinio pranešimo), veiklos ataskaitų, auditoriaus išvados, mokėjimų valdžios institucijoms ataskaitos (konsoliduotosios mokėjimų valdžios institucijoms ataskaitos) nepateikimą Juridinių asmenų registro tvarkytojui laiku teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka.

⁴⁶ Užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos aprašas, patvirtintas socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. A-348 „Dėl Užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“.

28. Europos Sąjungos valstybės pagalbos taisyklės (Reglamentas⁴⁷) nustato, kad pagalbos intensyvumas negali viršyti 50 % tinkamų finansuoti išlaidų, bet jis gali būti padidintas iki 70 % tinkamų finansuoti išlaidų didžiausio pagalbos intensyvumo 10 procentinių punktų, jei mokymas suteikiamas neįgaliesiems darbuotojams arba nepalankias sąlygas darbo rinkoje turintiems asmenims, 10 procentinių punktų, jei pagalba teikiama vidutinėms įmonėms, ir 20 procentinių punktų, jei pagalba teikiama mažoms įmonėms. Gali būti finansuojamos išlaidos mokytojams už valandas, kurias mokytojai dalyvauja mokyme, atitinkamai pakeisti 38 str. 2 d. Atsižvelgiant į šias nuostatas siūloma atitinkamai pakeisti UĮ 38 str. 2 d.

29. Darbdaviams, įdarbinusiems asmenis pagal pameistrystės darbo sutartį, ir įgyvendinant įdarbinimo subsidijuojant priemonę, mokamų subsidijų apskaičiavimo metodika skiriasi, todėl siekiant suvienodinti subsidijų skaičiavimo sąlygas ir galimų mokėti subsidijų maksimalių dydžių apskaičiavimą, siūloma patikslinti UĮ 38 str. 2 d. 1 p. ir UĮ 41 str. 2 d., išbraukiant žodžius „ir nuo šios darbo užmokesčio dalies apskaičiuotų draudėjo privalomojo valstybinio socialinio draudimo įmokų dalis“.

30. Siekiant teisinio reglamentavimo aiškumo, papildyti UĮ 38 str. 1 d. ir UĮ 39³ str. 1 d., nurodant, kad įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį organizuojamas asmenims, kurie dalyvauja aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijime.

31. Atsižvelgiant į tai, kad yra sudaryta galimybė derinti mokymosi ir darbo laiką, siūloma keisti UĮ 39³ str. 5 d. ir atsisakyti mokymo stipendijos mokėjimo užimtiems asmenims, nes jie tuo pačiu laikotarpiu mokydami ir dirbdami gaus darbo užmokestį. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano „Naujos kartos Lietuva“ lėšomis finansuojamos priemonės – aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimas, įgyvendinimo laikotarpiu būtų sutaupyta apie 3,5 mln. Eur lėšų, numatytų užimtų asmenų stipendijų apmokėjimui. Šios lėšos būtų panaudotos finansuojant mokymo paslaugas didesniai asmenų skaičiui.

32. Siekiant sudaryti galimybę darbo rinkai besirengiantiems asmenims organizuoti paramos judumui priemonę ir kompensuoti kelionės išlaidas jiems atvykstant dalyvauti konsultaciniuose užsiėmimuose, papildomi UĮ 40 str. 1 d. 3 p. ir 4 d. Darbo rinkai besirengiančių asmenų kelionėms į konsultacinius užsiėmimus kompensuoti reikėtų apie 125 tūkst. Eur. Šias išlaidas numatoma finansuoti iš 2023-2025 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai skirtų asignavimų.

33. Atsižvelgiant į tai, jog UĮ 35 str. 3 d. numatyta, kad ADRP priemonės Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka gali būti taikomos kompleksiskai, derinant skirtingas priemones, siūloma UĮ 41 str. 5 d. atsisakyti nuostatos, apribojančios remiamojo įdarbinimo priemonių derinimą su kitomis ADRP priemonėmis.

34. Siekiant išvengti piktnaudžiavimo pakartotiniu subsidijavimu, siūloma numatyti apribojimus asmenims pakartotinai dalyvauti įdarbinimo subsidijuojant priemonėje dviem atvejais – riboti subsidijavimą to paties asmens pas tą patį darbdavį (UĮ 41 str. 5 d.) ir riboti subsidijavimo terminą per tam tikrą laikotarpį, tokiu būdu išlaikant 12 mėn. pertrauką tarp subsidijavimo (UĮ 42 str. 3 d. 1 ir 2 p.).

35. Atsisakyti UĮ 44 str. 9 d. 5 p. nustatyto reikalavimo subsidijos gavėjui savo lėšomis apdrausti ilgalaikį materialųjį turtą, kuriam įsigyti steigiant darbo vietą ar ją pritaikant buvo naudota subsidija, naudos gavėju nurodant Užimtumo tarnybą. Siūlomas pakeitimas subsidijų gavėjams administracinę naštą sumažins kasmet apie 0,7 tūkst. Eur, taip pat jie galės operatyviau imtis sugadinto už subsidijos lėšas įsigyto turto atstatymo darbų. Užimtumo tarnybos tvirtinamose darbo vietų steigimo sutarčių standartinėse sąlygose bus numatyta pareiga subsidijų gavėjams nedelsiant informuoti Užimtumo tarnybą apie įvykusį draudiminį įvykį ir terminas, per kurį gavė draudimo išmoką subsidijos gavėjai privalės atstatyti sugadintą už subsidijos lėšas įsigytą turtą ir pateikti Užimtumo tarnybai turto atstatymą patvirtinančius dokumentus. Pažymėtina, kad Užimtumo tarnyba vykdo planinius ir neplaninius subsidijos gavėjų patikrinimus įsteigtose darbo vietose. Subsidija susigrąžinama UĮ 44 str. 8 d. 3 ir 5 p. nustatytais pagrindais, jei subsidijos gavėjas nevykdo sutartinių įsipareigojimų ar neteikia informacijos Užimtumo tarnybai.

⁴⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0651-20230701>.

36. Praktikoje susiduriama su sunkumais dėl skirtingo traktavimo nagrinėjant pateiktus prašymus dėl atvykimo išmokos iš užsienio pritrauktiems darbuotojams skyrimo, ar ši išmoka skiriama asmenims, kurie 2022 m. laikomi nuolatiniais Lietuvos gyventojais, bet į Lietuvą atvyko ir joje dirba ar gyvena jau ne vienerius metus. Įvertinus Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 1, 12, 16, 20, 22, 24, 28, 29, 30, 31, 36, 37, 38, 39¹, 40, 44, 46, 47, 48, 48¹ straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 39², 39³ ir 48² straipsniais įstatymo projekto XIVP-1399 aiškinamajame rašte pateiktą šios teisės normos siūlymo argumentaciją, kad atvykimo išmoka bus taikoma gyventojams, kurie nebuvo nuolatiniais Lietuvos gyventojais paskutinius 5 m., nepriklausomai nuo asmens pilietybės, kad siekiama pritraukti ne tik aukštos kvalifikacijos užsieniečius, bet ir susigrąžinti Lietuvos Respublikos piliečius, kurie iš Lietuvos buvo išvykę daugiau nei prieš 5 m., akivaizdu, jog normos tikslas nukreiptas į ateitį, t. y. pritraukti aukštos kvalifikacijos asmenis į Lietuvą, o ne subsidijuoti atvykusius 2021 m. ar dar ankstesniais metais.

Siekiant teisinio aiškumo, siūloma pakeisti 48¹ str. 1 d. 1 p., vietoje žodžio „laikomas“ įrašant žodį „tapo“.

Atsižvelgiant į tai, kad Vizos išdavimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos užsienio reikalų ministro 2017 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 1V-899/V-330 „Dėl Vizos išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Vizos išdavimo tvarkos aprašas), neteko galios nuo 2023 m. liepos 5 d. bei siekiant teisinio aiškumo, siūloma tikslinti UĮ 48¹ str. 1 d. formuluotę išbraukiant nuorodą į Vizų išdavimo tvarkos aprašą ir šiame apraše nurodytus konkrečius atvejus bei nustatant, kad atvykimo išmoką gali gauti visi asmenys, kuriems nacionalinė viza išduota po 2022 m. birželio 30 d., ir atitinkantys 48¹ str. 1 d. nurodytas sąlygas.

37. Atlikti redakcinio pobūdžio pakeitimus ir papildyti UĮ 20 str. 3 d., nustatant, kad užimtiesiems asmenims, gali būti organizuojamas ne tik profesinis mokymas, bet ir įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas, neformalusis suaugusiųjų švietimas, aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimas. Papildyti UĮ 20 str. 5 d. ir UĮ 31 str. 1 d. 2 punktą nustatant, kad darbo rinkai besirengiantiems asmenims gali būti organizuojama paramos judumui priemonė, t. y. kompensuojamos kelionės išlaidos į konsultacinius užsiėmimus. Patikslinti UĮ 43 str. 4 d., įrašant visus asmenis, kuriems skiriama subsidija darbo asistento išlaidoms, UĮ 44 str. 9 d. 2 p. ir 47 str. 3 d. „sutarties galiojimo užtikrinimas“ pakeisti į „sutarties įvykdymo užtikrinimas“. Derinant su UĮ 25 str. dėl darbo rinkoje papildomai remiamų asmenų nustatymo pakeitimais, pakeisti UĮ 41 str. 2, 3, 6, 10 ir 11 d., 42 str. ir 43 str. 1 d. 1 p. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 2, 16, 20, 24, 25, 30², 35, 38, 41, 42, 43, 44, 45 ir 47 straipsnių pakeitimo įstatymu Nr. XIV-1390 buvo pakeistas UĮ 45 straipsnis, panaikinant darbo vietų steigimo subsidijavimą, kurio įgyvendinimo paraiškų vertinimo komisijose dalyvavo savivaldybės atstovai, patikslinamas UĮ 17 str., išbraukiant UĮ 45 str. nurodytą priemonę (darbo vietų pritaikymo subsidijavimas).

38. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo įstatymu Nr. XIV-1722, pakeisti UĮ 2, 16, 25, 30², 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48 straipsnius, patikslinant sąvokas ir institucijos pavadinimą.

39. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymo Nr. IX-2160 pakeitimo įstatymu XIV-1020, pakeisti UĮ 35 str. 4 d. 1 p. ir patikslinti Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymo pavadinimą.

40. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos oficialiosios statistikos ir valstybės duomenų valdysenos įstatymu pakeistas Lietuvos statistikos departamento pavadinimas, nurodyti naują Lietuvos statistikos departamento pavadinimą – Valstybės duomenų agentūra.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 627, 628, 663 ir 736 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu siūloma:

41. Numatyti CPK vadinamąsias „skolininko atostogas“. Pagal CPK 627 str. antstolis turėtų teisę visiškai ar iš dalies sustabdyti vykdomąją bylą arba atidėti vykdymo veiksmus ir skolininkui,

kuris paskutinius 6 mėnesius nedirbo pagal darbo sutartį arba darbo santykiams prilygintų teisinių santykių pagrindu, pradėjus dirbti pagal darbo sutartį arba darbo santykiams prilygintų teisinių santykių pagrindu – gavęs dokumentą iš Užimtumo tarnybos. . Atitinkamai papildyti, numatant, kad: 1) šiame punkte nurodytu atveju sustabdomas išieškojimas iš skolininko darbo užmokesčio ir kitų jo pajamų, išskyrus išieškojimą iš CPK 737 str. nurodytų skolininko pajamų; 2) pinigų sumų išieškojimas iš skolininko gali būti sustabdomas iki 12 mėn. ne daugiau kaip 2 kartus per 5 metus.

42. Pakeisti CPK 663 str. 1 d. nurodytus terminus, kad pinigų išieškojimas negali būti nukreipiamas į skolininko turtą, jeigu skolininkas pateikia antstoliui įrodymus, kad išieškotiną sumą ir vykdymo išlaidas galima išieškoti per 12 mėn. vietoj šiuo metu nustatytų 6 mėn., o išieškant iš skolininkui priklausančio paskutinio būsto, kuriame jis gyvena, – per 36 mėn. vietoj šiuo metu nustatytų 18 mėn.

43. Pakeisti CPK 663 str. 3 d., padidinant šioje dalyje nurodytą sumą nuo 4 tūkst. Eur iki 10 MMA dydžių.

44. Pakeisti CPK 736 str. 1 d. – nustatant, kad atvejais, kai darbo užmokestis ar jam prilyginta išmokų bei davinių dalis neviršija MMA, iš šios darbo užmokesčio dalies išskaitoma 10 %, o išieškant išlaikymą periodinėmis išmokomis, žalos, padarytos suluošinimu ar kitokiu sveikatos sužalojimu, taip pat maitintojo gyvybės atėmimu – 30 % (kaip ir galioja šiuo metu). Kai darbo užmokestis ar jam prilyginta išmoka bei davinių dalis viršija MMA, tačiau neviršija 2 MMA – išskaitoma 30 %, o išieškant išlaikymą periodinėmis išmokomis, žalos, padarytos suluošinimu ar kitokiu sveikatos sužalojimu, taip pat maitintojo gyvybės atėmimu – 50 % (kaip ir galioja šiuo metu). Ir tais atvejais, kai darbo užmokestis ar jam prilyginta išmoka bei davinių dalis viršija 2 MMA – išskaitoma 50 % (kaip ir galioja šiuo metu).

45. Panaikinti CPK 736 str. 2 d. (3 d. laikyti nauja 2 d.).

Įgyvendinus CPK pakeitimus tikėtina, jog: 1) augs šalies užimtumo lygis: nedirbantys skolininkai turės svaresnes ekonomines paskatas įsidarbinti ir įsitvirtinti dėl numatomų „skolininkų atostogų“ ir mažesnių išskaitų; 2) mažės šešėlinė darbo rinka, kadangi dėl mažesnių išskaitų bus mažiau paskatų slėpti pajamas; 3) didės dirbančių skolininkų pajamos; 4) didės skolų mokumas, nes daugiau skolininkų dirbtų ir būtų pajėgūs mažesnėmis dalimis vykdyti finansinius įsipareigojimus; 5) mažės valstybės ir savivaldybių socialinės išlaidos, nes bus mažiau socialiai išlaikomų asmenų bei praradusių paskutinį būstą, ir daugiau dirbančių mokesčių mokėtojų; 6) mažės finansinių įsipareigojimų keliamas psichologinis stresas ir beviltiškumo jausmas; 7) mažės asmenų prarandančių mažos vertės paskutinį būstą; 8) mažės teisėkūros ateityje indeksavus paskutinio būsto išieškojimo sumos ribą.

Siūlomi pakeitimai dėl išskaitų mažinimo bus aktualiausi 88 % (~48 tūkst.) vis dar dirbančių skolininkų (iš viso 55 tūkst. dirbančių skolininkų iš jų 62 % (~34 tūkst.) uždirbančių iki MMA bei 26 % (~14 tūkst.) uždirbančių iki 2 MMA) bei ~126 tūkst. skolininkų, kurie pajamų neturi, kuriems be to aktualios ir „skolininko atostogų“.

Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 95, 362¹, 589 straipsnių ir priedo pakeitimo bei 96¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektu siūloma:

46. Patikslinti ir papildyti ANK 95 str. numatytas baudas numatant proporcingai (įvertinant ekonominę galią) didesnę baudos apatinę ribą nuo 2 000 Eur darbdaviams (fiziniams asmenims, taip pat ir ūkininkams) lyginant su Užimtumo įstatymo projekte didinamomis baudomis darbdaviams juridiniams asmenims už nelegalų darbą nuo 3 MMA. Didinama ir atsakomybė darbdavių (juridinių asmenų) atstovams ar kitiems atsakingiems asmenims – vietoj 1 000 Eur galėtų būti taikoma 1 500 Eur bauda.

47. Numatyti statytojų (užsakovų) ar rangovų fizinių asmenų, statytojų (užsakovų) ar rangovų juridinių asmenų atstovų atsakomybę už nelegalų darbą atliekant statybos darbus.

Baudos bus diferencijuojamos atsižvelgiant į subjektą. Statytojams (užsakovams) fiziniams asmenims, nevykdantiems ūkinės komercinės veiklos, bus taikomos mažesnės baudos – nuo 500 iki 1 100 Eur, o už pakartotinį administracinį nusižengimą – nuo 1 110 iki 2 550 Eur. Poziciją dėl

diferencijavimo išsakė profesinių sąjungų organizacijų ir darbdavių organizacijų atstovai Darbo santykių komisijos prie Trišalės tarybos posėdžiuose.⁴⁹ Pripažinti netekusiu galios ANK 96¹ str., pakeisti ANK 362¹ str., atitinkamai keisti ir MAĮ 40¹ str. Atsakomybė rangovams ar statytojams (užsakovams) fiziniams asmenims ar kitiems atsakingiems asmenims, rangovų ar statytojų (užsakovų) juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims bus taikoma pagal ANK 95 str.

Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 ketvirtojo skirsnio pavadinimo ir 22¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projektu siūloma:

48. Patikslinti STĮ 22¹ straipsnį ir numatyti prievolę dėl Kodo turėjimo visiems statybos darbus atliekantiems asmenims, atsisakant žodžio „statybvietėse“. Statybos darbus galės atlikti tik asmenys, kurie turi Kodą arba, kai jiems Kodas negali būti suformuotas, – Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančius dokumentus. Statybvietėje esantiems kitiems asmenims, neatliekantiems statybos darbų, išlieka pareiga statytojo (užsakovo) ar jo vieno įgalioto rangovo nustatyta tvarka užregistruoti atvykimo į statybvietę pradžios laiką ir priežastį ir turėti statytojo (užsakovo) ar jo vieno įgalioto rangovo nustatytą identifikavimo priemonę.

Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos Nr. IX-1768 papildymo 13² straipsniu įstatymo projektu siūloma:

49. Numatyti, kad Valstybinė darbo inspekcija, siekdama vykdyti Valstybinės darbo inspekcijos įstatymo 4 straipsnyje nurodytų pažeidimų prevenciją ir informuoti asmenis, siekiančius įsidarbinti, bei darbuotojus, savo interneto svetainėje vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus nustatyta tvarka viešina informaciją apie darbdavių (juridinių ir fizinių asmenų) padarytus teisės pažeidimus, nurodydama: 1) darbdavio – juridinio asmens teisinę formą, pavadinimą, identifikacinį numerį ir padaryto teisės pažeidimo pavadinimą, jei darbdavio – juridinio asmens vadovas ar kitas atsakingas asmuo yra baustas už padarytą administracinį nusižengimą, numatytą ANK 589 straipsnio 58 punkte nurodytame ANK straipsnyje; 2) darbdavio – fizinio asmens vardą, pavardę, gimimo metus ir padaryto teisės pažeidimo pavadinimą, jei darbdavys – fizinis asmuo yra baustas už padarytą administracinį nusižengimą, numatytą ANK 95, 99 ir 100 straipsniuose, t.y. viešinti svarbiausius – nelegalaus ir nedeklaruoto darbo bei darbo apmokėjimo pažeidimus, nes fizinių asmenų asmens duomenys yra jautresni ir saugomi Bendrojo duomenų apsaugos reglamento bei nacionalinių teisės aktų; 3) darbdavio – juridinio asmens teisinę formą, pavadinimą, identifikacinį numerį ir padaryto teisės pažeidimo pavadinimą, jei darbdavys – juridinis asmuo yra baustas už padarytą teisės pažeidimą, numatytą UĮ 56 straipsnio 1 ir 7 dalyse, 56¹ straipsnio 1 dalyje, 57 straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse, 58 straipsnio 1 dalyje ir 59¹ straipsnyje. Ši informacija (fizinių asmenų – nekopijuojamu formatu) viešinama 1 m., išskyrus informaciją dėl padarytų teisės pažeidimų, numatytą UĮ 56 straipsnio 1 ir 7 dalyse bei 56¹ straipsnio 1 dalyje, kuri viešinama 3 m., nuo Valstybinės darbo inspekcijos administracinio nurodymo įvykdymo dienos arba nuo nutarimo administracinio nusižengimo ar administracinėje byloje įsiteisėjimo dienos. Suėjus atitinkamai 1 ar 3 m. terminui, nurodyta informacija pašalinama iš Valstybinės darbo inspekcijos interneto svetainės.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų Įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Nelegalaus darbo kontrolės ir sankcijų pakeitimai

2 kartus greitesni patikrinimai ir bent 3 kartus didesnės sankcijos.

Darbdaviui skiriant sankciją atsižvelgiama į tai, ar darbdavio bendrosios metinės pasaulinės pajamos praėjusiais finansiniais metais viršija 300 MMA dydį (277 200 Eur). 300 MMA dydis buvo pasirinktas įvertinus juridinių asmenų, baustų už nelegalų darbą, pajamas. Daugiau nei

50% įmonių, kuriose buvo nustatyti nelegaliai dirbę asmenys, per paskutinius 3 m. turėjo mažesnes nei 300 MMA metines pajamas. Nelegalaus darbo kontrolės institucija, skirdama UĮ 56, 57 ir 58 straipsniuose numatytą baudą, jos dydį nustato pagal baudos minimumo ir maksimumo vidurkį, atsižvelgdama į tai, ar yra darbdavio – juridinio ar fizinio asmens – atsakomybę lengvinančių ar sunkinančių aplinkybių. Skiriant nuo 2 iki 3 % baudą nuo 300 MMA, jos dydis atitinka apskaičiuojamą baudos vidurkį, kai bauda skiriama nuo 3 iki 12 MMA (kai nėra ar negalima nustatyti darbdavio metinių pajamų dydžio). Svarbu, kad jeigu įmonė įdarbina nelegaliai dirbusį asmenį bei sumoka jam ne mažesnę nei 3 MMA atlyginimą, jai skiriama tik 3 MMA bauda, nepriklausomai nuo to, kokios yra šios įmonės metinės pajamos.

9 lentelė. Esamų ir siūlomų sankcijų už nelegalų darbą palyginimas.

		Įmonės pajamų negalima nustatyti	Įmonės pajamos mažesnė nei 300 MMA	Įmonės pajamos 300 MMA	Įmonės pajamos 400 MMA	Įmonės pajamos 600 MMA
Siūloma sankcija už 1 nelegaliai dirbantį asmenį	Pirmas pažeidimas	3 – 12 MMA	3 – 12 MMA	2 – 3 % darbdavio pajamų = 7,5 MMA	2 – 3 % darbdavio pajamų = 10 MMA	2 – 3 % darbdavio pajamų = 15 MMA
	Pakartotinis pažeidimas	6 – 24 MMA	6 – 24 MMA	4 – 6 % darbdavio pajamų = 15 MMA	4 – 6 % darbdavio pajamų = 20 MMA	4 – 6 % darbdavio pajamų = 30 MMA
	Pirmas pažeidimas	Įdarbinus – 3 MMA darbuotojui + 3 MMA sankcija				
	Pakartotinis pažeidimas	Įdarbinus – 3 MMA darbuotojui + 6 MMA sankcija				
Esama sankcija už 1 nelegaliai dirbantį asmenį	Pirmas pažeidimas	868 – 2 896 Eur	868 – 2 896 Eur	868 – 2 896 Eur	868 – 2 896 Eur	868 – 2 896 Eur
	Pakartotinis pažeidimas	2 896 – 5 792 Eur	2 896 – 5 792 Eur	2 896 – 5 792 Eur	2 896 – 5 792 Eur	2 896 – 5 792 Eur

Nepaisant planuojamų didesnių patikrinimų skaičiaus ir didesnių baudų – tikėtina, jog tai atgrasys nuo nelegalaus darbo ir darbdaviai dirbins legaliai. Todėl:

- 1) sumažės nelegalaus darbo pažeidimų;
- 2) bus surenkama mažiau baudų.

Darbuotojams numatoma teigiama įtaka, nes dirbant legaliai darbuotojas turi visas socialines garantijas ir darbo teisės apsaugą. O tai gali lemti geresnę darbuotojo emocinę sveikatą.

Darbdaviams tikėtinas teigiamas poveikis: 1) sąžiningesnė konkurencija; 2) daugiau darbuotojų rinkoje – galimybė užpildyti trūkstamas darbo vietas; 3) galimybė plėstis ir pritraukti investuotojų.

Išskaitų sumažinimo ir „skolininko atostogų“ poveikis

Valstybei tikėtinas teigiamas poveikis: 1) mažiau socialiai remtinų asmenų; 2) mažiau bankrotų dėl negrąžintų skolų; 3) auganti ekonomika dėl dirbančiųjų skaičiaus didėjimo.

Skolininkams numatoma teigiama įtaka – didės paskatos grįžti į darbo rinką ir joje įsitvirtinti, dirbti legaliai, užsidirbti, mokėti mokesčius, ir grąžinti skolas. Skolininkams išliks galimybė skolą grąžinti anksčiau, savanoriškai⁴⁸.

Kreditoriams galimas teigiamas poveikis, nes 1) atsiras galimybė atgauti skolas (tvaresnė skolų grąžinimo sistema), 2) bendra grąžintina suma padidėtų ilgalaikėje perspektyvoje, tačiau 3) daugiau dirbančių legaliai ir užsidirbančių – daugiau potencialo atsakingam skolinimuisi ir grąžinimui bei mažiau negrąžinamų skolų; 4) mažiau bankrotų (sutaupyta laikas ir išlaidos teisinėms procedūroms).

Neigiamas poveikis galimas tam tikriems kreditoriams, nes pailgėtų skolų grąžinimo laikotarpis.

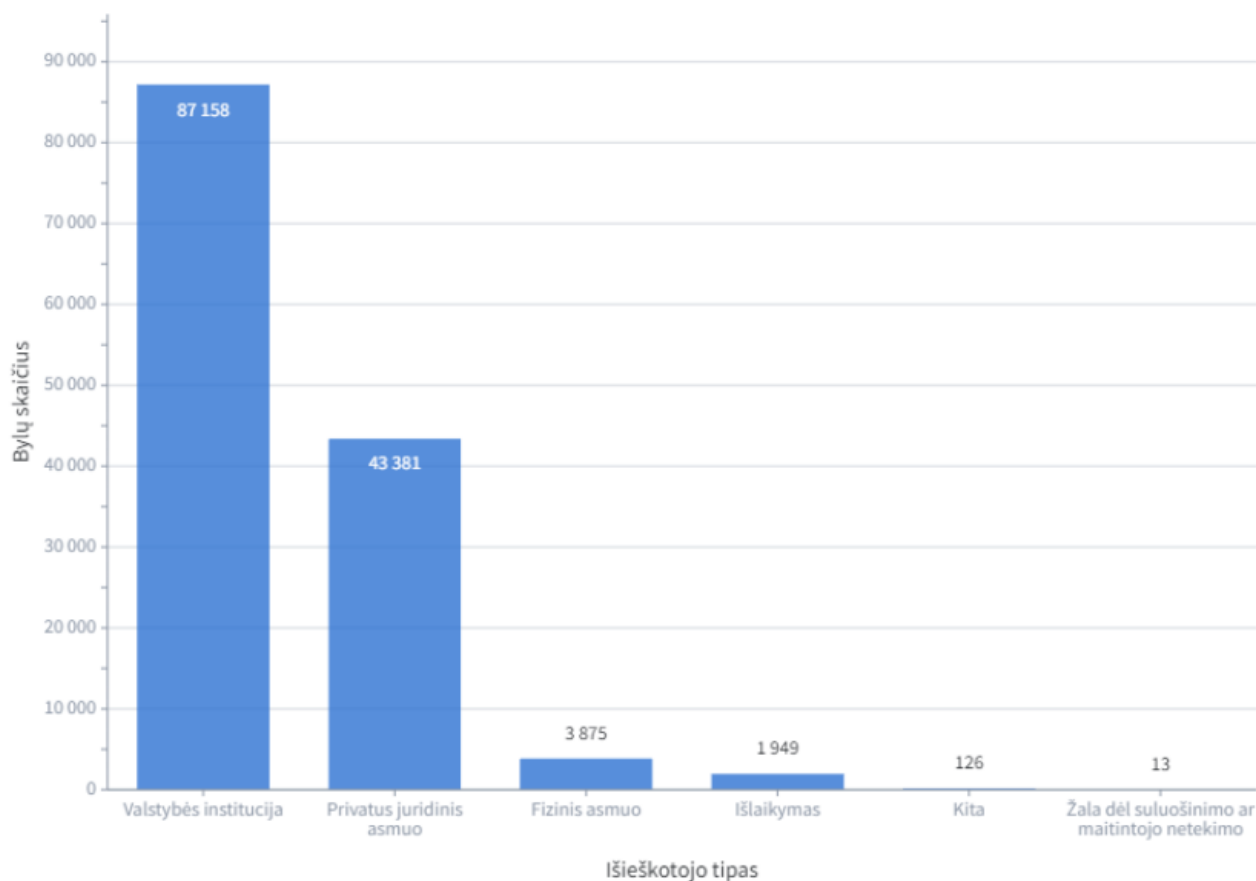
Tačiau:

- Dauguma kreditorių (~95,5 %) nėra socialiai jautrūs (biudžetinės įstaigos, komunalinių paslaugų teikėjai, kredito įstaigos ir kiti juridiniai asmenys);
- Socialiai jautriems kreditoriams (~1,5 %; išieškant išlaikymą periodinėmis išmokomis, žalos, padarytos suluošinimu ar kitokiu sveikatos sužalojimu, taip pat maitintojo gyvybės atėmimu, atlyginimą) išskaitų pakeitimai jokios įtakos neturės, nes išskaitų dydžiai liks nepakitę;
- Tik ~3 % 2022 m. laikotarpiu užvestų vykdomųjų bylų sudaro kiti fiziniai asmenys, kuriems pakeitimai turės įtaką;
- Ilgalaikėje perspektyvoje pokyčiai gali turėti netgi ir teigiamos įtakos kreditoriams. Daugiau skolininkų grįžus į darbo rinką ir joje įsitvirtinus – bendra išieškotina suma išaugtų, o išaugęs legaliai dirbančių asmenų kiekis taip pat skatintų ir pačią kredito rinką dėl kylančios paklausos bei rečiau vykdomų priverstinių išieškojimų.⁴⁹ Dėl sumažėjusių išskaitų dydžių skolininkai, tikėtina, galės ne tik patenkinti būtinus poreikius, bet ir apmokėti einamąsias sąskaitas, t. y. sumažės naujų įsiskolinimo ir priverstinio jų išieškojimo atvejų. Po 2018 m. pakeitimų, kuriais buvo sumažintos išskaitos, jau 2019 m. sumažėjo priverstinio išieškojimo bylų. 2019 m. (219 tūkst.) buvo užvesta ~9 % (22 tūkst.) mažiau skolos bylų lyginant su 2018 m. (241 tūkst.). Mažiau priverstinio išieškojimo bylų dėl nemokumo kels kreditorių pasitikėjimą naujais klientais, taip skatinant didesnę kredito pasiūlą.

13 grafikas. Kreditorių tipai 2022 m.

⁴⁸ Grąžindami skolas anksčiau finansiškai pajėgus skolininkai galės išvengti galimų palūkanų ir antstolių išlaidų didėjimo. O finansiškai nepajėgiems skolininkams bus sudaryta paskata grįžti į darbo rinką, joje įsitvirtinti ir grąžinti susikaupusias skolas.

⁴⁹ Padidėjus dirbančiųjų skaičiui Lietuvoje, padidėtų paskolų paklausa. Paskolų rinka Lietuvoje yra sąlyginai maža. Lietuva yra 3 nuo galo Europoje pagal paskolų turinčių namų ūkių dalį. Dirbantys asmenys daugiau skolinasi ir geranoriškai moka įmokas. Tokia praktika yra daugiausiai Europoje paskolų išduodančiose šalyse Suomijoje ir Liuksemburge. Jose išskaitų neliečiamos „grindys“ yra didesnės nei Lietuvoje.

Igyvendinus siūlomus pakeitimus, skolininkams po išskaitų liks daugiau pajamų. Nedarbą „skolininkų atostogos“ ir sumažėję išskaitos skatins grįžti į darbo rinką ir joje įsitvirtinti, o dirbančius – didinti legalias pajamas.

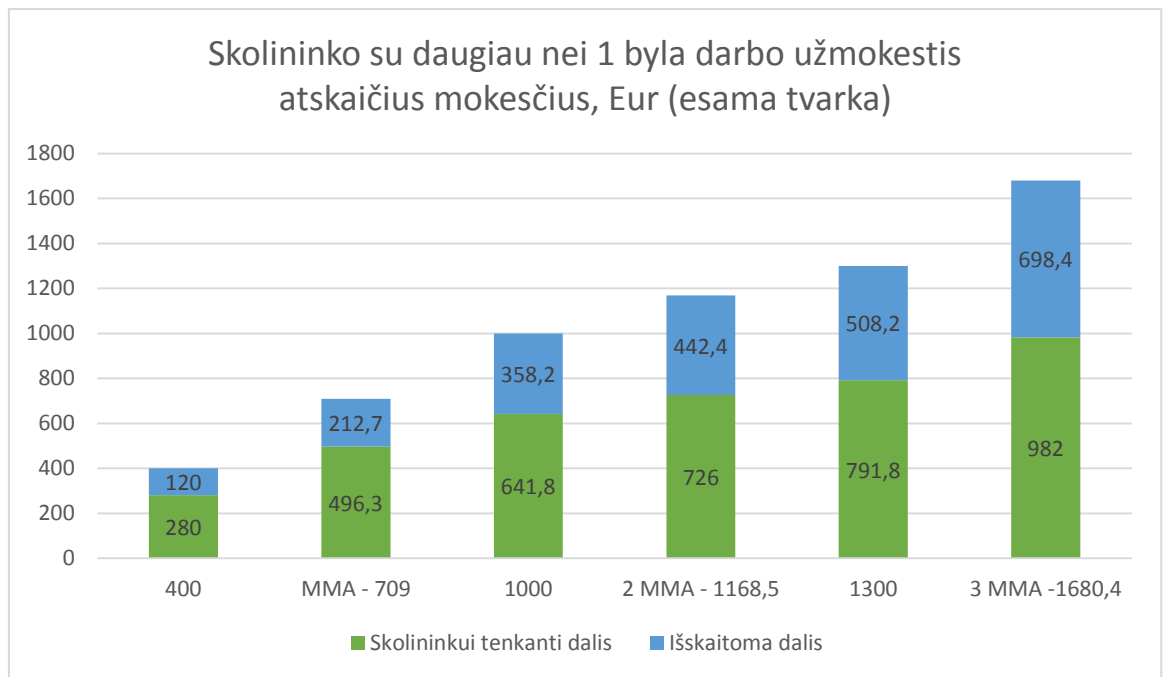
1) Iš pajamų neviršijančių MMA bus išskaičiuojama 10 %. Tai tiesiogiai paveiks visus skolininkus, o ypač ~17 % skolininkų, kurių pajamos iki MMA. Iš visų skolininkų ~68 % turi daugiau nei 1 bylą. Didžiajai daliai (išskyrus išieškant išlaikymą periodinėmis išmokomis, žalos, padarytos suluošinimu ar kitokiu sveikatos sužalojimu, taip pat maitintojo gyvybės atėmimu, atlyginimą) išskaitos sumažės 1,5 karto arba 3 kartus (nuo 20 % arba 30 % iki 10 %). Iš MMA (2024 m. 709 Eur atskaičius mokesčius, jei bus pritarta neapmokestinamojo pajamų dydžio didinimui) būtų išskaičiuojama 70,9 Eur (141,8 Eur mažiau (turint daugiau nei 1 bylą)).

2) Iš pajamų tarp 1 ir 2 MMA bus išskaičiuojama 30 %. Tai paveiks ~7 % skolininkų, kuriems išskaitos sumažės mažiau nei 1,7 karto (nuo 50 % iki 30 %). Iš 2 MMA (1 168,45 Eur) bus išskaičiuojama 208,74 Eur (233,69 Eur mažiau).

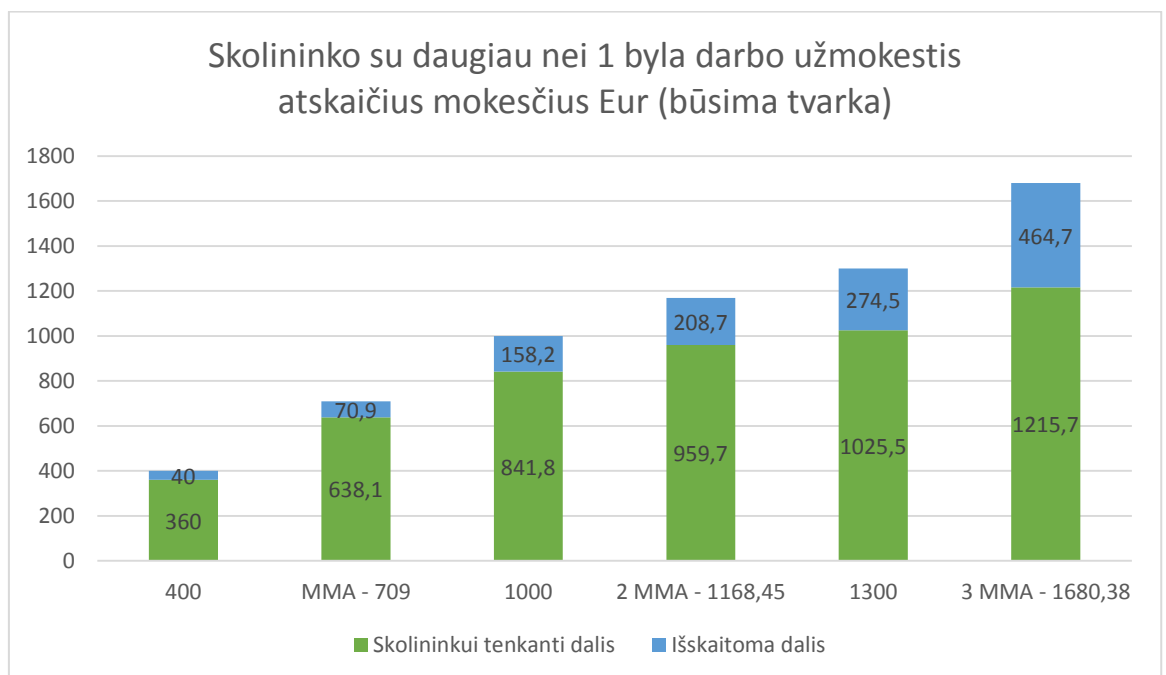
3) Iš pajamų viršijančių 2 MMA bus išskaičiuojama 50 %. Tiek uždirba tik ~3% skolininkų. Jiems tarifas nekinta, tačiau 50 % išskaičiuojama nuo mažesnės pajamų sumos. Iš 3 MMA (1 680,38 Eur) bus išskaičiuojama 464,7 Eur (233,69 Eur mažiau).

Poveikis yra progresinis – daugiausiai pajamos po išskaitų augs mažiausiai uždirbantiems – tokių pajamų iš ūkinės veiklos gaunančių skolininkų yra daugiausia (~17 %). Netiesiogiai teigiamas poveikis bus visiems darbingiems skolininkams, kurie pajamų šiuo metu neturi ar jų draudiminės pajamos yra 0 Eur. Mažesnės išskaitos motyvuos dirbti ir įsitvirtinti legalioje darbo rinkoje.

14 grafikas. Išskaitos ir liekanti darbo užmokesčio dalis atskaičius iš skolininko su daugiau nei 1 byla (esama tvarka).

15 grafikas. Išskaitos ir liekanti darbo užmokesčio dalis atskaičius iš skolininko su daugiau nei 1 byla (būsima tvarka).

Sumažinus išskaitų dydžius legaliai dirbančiam skolininkui dirbančiam bent už MMA liekanti suma nuo 15 Eur per dieną padidės iki 21 Eur per dieną. Tai skatins dirbti legaliai bent už MMA.

Įvedus papildomą išskaitų pakopą (30% nuo pajamų tarp 1 MMA ir 2 MMA) bus didesnė paskata daugiau uždirbti legaliai ir įsitvirtinti darbo rinkoje, nes šiuo metu dauguma skolininkų turi atiduoti daugiau nei 50 ct nuo kiekvieno euro uždirbto virš MMA.

Užimtumo tarnyba vykdys atvejo vadybą, padės vengti piktnaudžiavimo atvejų ir nustatys koks „skolininko atostogų“ laikotarpis yra reikalingas kiekvienu konkrečiu atveju. Vieniems skolininkams gali prireikti trumpesnių, o kitiems ilgesnių „skolų atostogų“ tam, kad integruotųsi į darbo rinką ir ilgainiui pakeistų savo elgseną. Toks laikotarpis galės būti nuo 0 iki 12 mėn.

Ilgalaikiai bedarbiai gali nespėti įsitvirtinti darbo rinkoje pirmos darbo patirties metu ar per 3 mėn. laikotarpį, kadangi gali būti praradę darbo įgūdžius. Be to, asmuo gali būti atleistas 3 mėn. bandomojo laikotarpio metu, todėl turės ieškoti kito darbo, kol įsitvirtins.

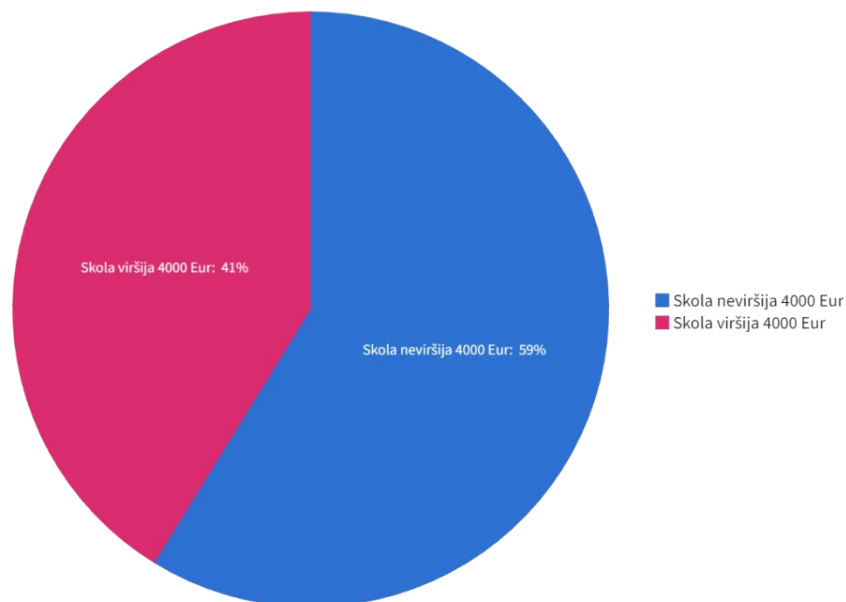
Paskutinio būsto išieškojimo sumos ribos indeksavimas ir padidėjimas

Pagal esamą tvarką (CPK 663 str.), iš paskutinio būsto galima išieškoti, jei skola viršija 4 000 Eur ir skolininkas neįrodo, kad skolą grąžins per 18 mėn. Todėl paskutinį būstą šiuo metu teoriškai galėtų prarasti iki 41 % skolininkų (81 tūkst.⁵⁰).

Pakėlus skolos ribą iš kurios galima išieškoti iš paskutinio būsto iki 10 MMA bei panaikinus išimtį ribos netaikymui, kai skola viršija būsto vertę:

- 1) sumažėtų teisėkūros, nes nereiktų sumos indeksavimo ateityje;
- 2) daugiau skolininkų nepraradus mažos vertės būsto, būtų mažesni mokesčių mokėtojų kaštai socialiniam būstui ar būsto nuomos kompensacijoms.

16 grafikas. Skolininkų skaičius pagal tikimybę prarasti paskutinį būstą (esamas reguliavimas⁵¹).

Poveikio *ex post* vertinimas

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atliks šiame CPK keičiamo teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą (toliau – *ex post* vertinimas). Atliekant *ex post* vertinimą, turės būti įvertinta, ar išskaitų iš skolininko darbo užmokesčio ir kitų jo pajamų dydžių pakeitimas padidino į darbo rinką grįžtančių nedirbančių ir pajamų negaunančių skolininkų skaičių ir prisidėjo prie nelegalaus darbo ir nedeklaruotos savarankiškos veiklos mažėjimo. *Ex post* vertinimo laikotarpis – 4 metai nuo siūlomų CPK pakeitimų įsigaliojimo dienos. *Ex post* vertinimas turės būti atliktas per 9 mėn. nuo *ex post* vertinimo laikotarpio pabaigos.

⁵⁰ Skaičiuojant riziką nebuvo vertinta ar asmuo faktiškai turi paskutinį būstą ir jo / jos galimybė skolą per 18 mėn. grąžinti.

⁵¹ Nevertinant atvejų, kai skola viršija paskutinio būsto vertę.

Darbdavių (juridinių ir fizinių asmenų) padarytų nelaimingų atsitikimų darbe, darbuotojų saugos ir sveikatos, norminių darbo teisės aktų pažeidimų viešinimas

Kitų ES valstybių narių, turinčių vadinamuosius „juoduosius sąrašus“, poveikio vertinimas rodo, kad ši priemonė yra veiksminga ir proporcinga užtikrinant pažeidimų prevenciją, skatinant sąžiningą konkurenciją, skaidrumą ir gerą darbdavių reputaciją. Kitos ES valstybės narės akcentuoja ir šių sąrašų platesnes panaudojimo galimybes kreipiantis dėl finansavimo, įdarbinant užsieniečius, dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose.

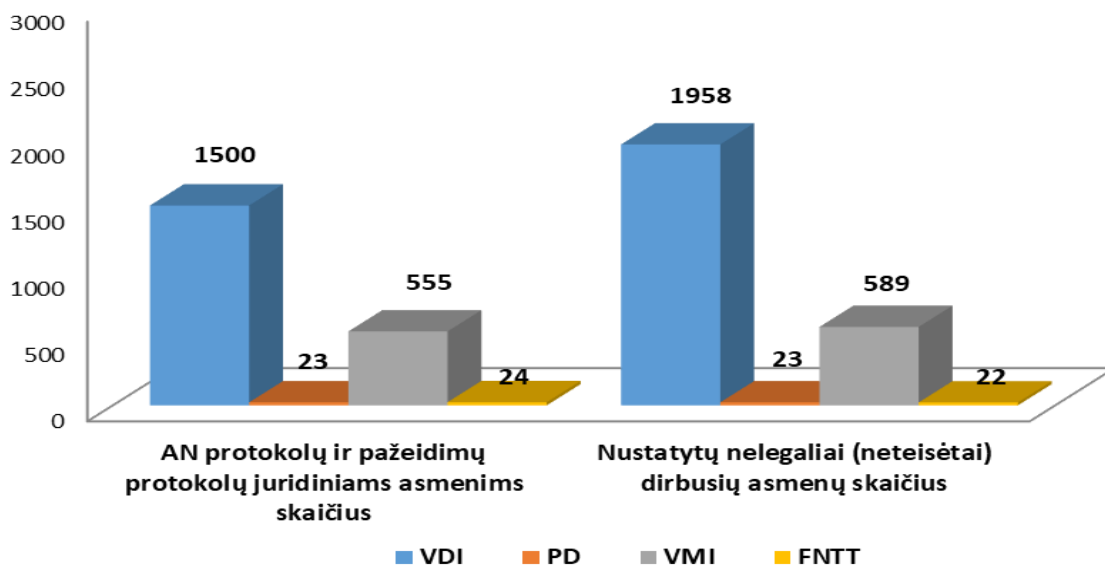
Geruoju pavyzdžiu seka ir daugiau ES valstybių narių integruojant šią priemonę į nacionalinę teisę bei įtraukiant jau į turimą priemonę kitus darbo teisės pažeidimus.

Pakeitimais siūloma viešinti informaciją apie darbdavių (juridinių ir fizinių asmenų) padarytus teisės pažeidimus vienus metus., t. y. gerokai trumpiau nei kitose ES valstybėse narėse, ir trejus metus dėl darbdavių (juridinių asmenų) nustatytų nelegalaus darbo atvejų – šį ilgesnį laikotarpį siejant su MAĮ 40¹ str. 1 d. 2 p. numatytu analogišku laikotarpiu.

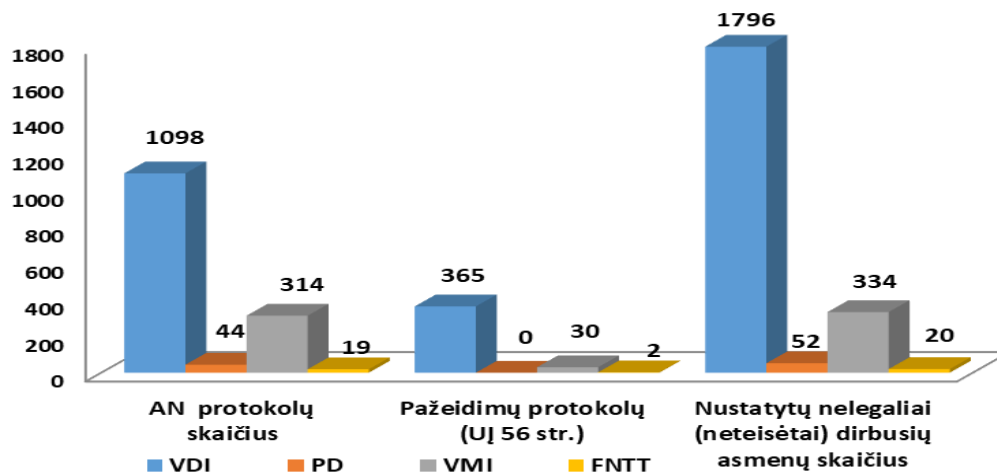
Baudžiamųjų bylų statistika (<https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>) rodo, kad nėra poreikio įtvirtinti reguliavimą ir viešinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 292¹ str. pažeidimus, kadangi pažeidimo mastas yra minimalus. 2017 m. buvo gauta 1 byla pagal BK 292¹ str., kuri buvo tais pačiais metais išnagrinėta. 2018 m. taip pat gauta ir išnagrinėta 1 byla, 2019 m., 2020 m. ir 2021 m. baudžiamųjų bylų pagal aptariamą straipsnį negauta. Ankstesniais laikotarpiais nuo šio straipsnio įsigaliojimo bylų taip pat nebuvo.

2022 ir 2021 m. kitų UĮ 55 str. nurodytų institucijų nelegalaus darbo kontrolės apimtys yra žymiai mažesnės lyginant jas su Valstybine darbo inspekcija. Taip pat lieka galioti MAĮ 40¹ str. pateikti minimalūs patikimo mokesčių mokėtojo kriterijai.

17 grafikas. 2022 m. Kitų nei VDI UĮ 55 str. nurodytų institucijų nelegalaus darbo kontrolės apimtys.

18 grafikas. 2021 m. Kitų nei VDI UĮ 55 str. nurodytų institucijų nelegalaus darbo kontrolės apimtys.

Nuo 2006 m. birželio 30 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d. pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą galiojo toks reikalavimas: „administracinę nuobaudą už šiame straipsnyje ir šio kodekso 41³, 41⁴, 41⁵ straipsniuose numatytus pažeidimus paskyręs organas (pareigūnas), nepažeisdamas asmens duomenų teisinės apsaugos reikalavimų, taip pat įstatymų saugomų valstybės, tarnybos, komercinės, profesinės ir kitų paslapčių apsaugos reikalavimų ir laikydamasis kitų įstatymuose numatytų apribojimų ir draudimų, apie šios nuobaudos paskyrimą paskelbia per visuomenės informavimo priemones.“ Ši pareiga buvo numatyta visiems – ir teismams, ir kitoms institucijoms. Valstybinė darbo inspekcija skelbdavo savo interneto svetainėje dėl Valstybinės darbo inspekcijos priimtų nutarimų. Kadangi tuo metu nutarimus dėl nelegalaus darbo priimdavo teismai, jie šiuos sprendimus ir skelbdavo nuasmenindavę duomenis.

6. Galima priimtų įstatymų įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Įstatymų priėmimas kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Galima priimtų įstatymų įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Užimtumo įstatymo projektas darys teigiamą įtaką sąžiningam, atsakingam ir skaidriam verslui ir jo plėtrai: 1) bus užtikrinamos vienodos konkurencijos sąlygos; 2) sumažintas darbo rinkos šešėlis; 3) skatinamas visuomenės nepakantumas nelegaliam darbui; 4) bus sumažinta administracinė našta paramos darbo vietoms steigti ar pritaikyti subsidijų gavėjams.

Siūlomi pakeitimai, kuriais išplečiama nelegalaus darbo sąvoka, t. y. nelegaliu darbu būtų laikoma ir fizinio asmens darbas, kai neturi Kodo arba Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančių dokumentų, poveikio sąžiningam verslui neturės. Jau ir dabar galiojantis reglamentavimas įpareigoja statytoją (užsakovą) arba jo vieną įgaliotą rangovą užtikrinti, kad visi statybvietėje esantys (STĮ projekte keičiama į statybos darbus atliekantys) asmenys turėtų Kodus. Darbdavio ir priimančiosios Lietuvos įmonės pareiga užtikrinti, kad darbuotojai ir komandiruoti darbuotojai turėtų Kodus, išlieka nepakitusi.

Darbdavių (juridinių ir fizinių asmenų) padarytų nelaimingų atsitikimų darbe, darbuotojų saugos ir sveikatos, norminių darbo teisės aktų pažeidimų viešinimas darys teigiamą įtaką sąžiningam, atsakingam bei skaidriam verslui ir jo plėtrai, renkantis verslo partnerius, rangovus, subrangovus, taip pat pritraukiant ir daugiau investuotojų.

Plečiantis tarpvalstybiniam darbo jėgos judumui, ši viešai prieinama informacija galėtų būti aktuali ir už Lietuvos ribų įsisteigusiems subjektams.

8. Ar Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Kartu su Užimtumo įstatymo projektu teikiami Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 627, 628, 663 ir 736 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 95, 362¹, 589 straipsnių ir priedo pakeitimo bei 96¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 ketvirtąjo skirsnio pavadinimo ir 22¹ straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 40¹ straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymo Nr. IX-1541 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo Nr. XII-2604 1 ir 3¹ straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 9² straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymo Nr. IX-1768 papildymo 13² straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 7 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymo projektai.

10. Įstatymų projektų atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas.

Įstatymų projektai atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimus. Patikslinta sąvoka „darbo asistentas“ Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta įvertinta ir jai pritarta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Terminologijos pakomisės 2023 m. kovo 29 d. posėdyje. Sąvokos „darbdavio bendrosios pasaulinės pajamos“ ir „skaidriai dirbantis asmuo“ suderintos Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta ir joms pritarta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Terminologijos pakomisės 2023 m. spalio 3 d. posėdyje.

11. Įstatymų projektų atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisei.

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisei.

12. Įstatymų įgyvendinimui reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

1) Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turės parengti ir iki 2024 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priimti Garantinio fondo nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 495 „Dėl Garantinio fondo nuostatų patvirtinimo“ ir Ilgalaikio darbo išmokų nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. liepos 5 d. nutarimu Nr. 576 „Dėl Ilgalaikio darbo išmokų fondo nuostatų patvirtinimo“, pakeitimus.

2) Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turės parengti ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras iki 2023 m. gruodžio 31 d. priimti: i) Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. A1-348 „Dėl Užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“, ii) Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. liepos 21 d. įsakymo Nr. A1-394 „Dėl Darbo rinkos paslaugų teikimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“, iii) Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymo Nr. A1-316 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimus.

3) Lietuvos Respublikos vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius iki 2024 m. birželio 30 d. turės priimti Informacijos apie juridinių ir fizinių asmenų padarytus teisės pažeidimus viešinimo Valstybinės darbo inspekcijos interneto svetainėje tvarką.

4) Užimtumo tarnybos direktorius iki 2024 m. birželio 30 d. turės parengti, suderinti su teisingumo ministru ir priimti Skolininkų prašymų sustabdyti pinigų sumų išieškojimą nagrinėjimo tvarką.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti.

Remiamojo įdarbinimo ir paramos judumui priemonės bus finansuojamos iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai skirtų asignavimų.

Jei bent 2 000 asmenų pradėtų dirbti legaliai, valstybės biudžetą papildytų apie 6,5 mln. Eur per metus sumokėdami įmokas ir mokesčius.

Įgyvendinant darbdavių (juridinių ir fizinių asmenų) padarytų nelaimingų atsitikimų darbe, darbuotojų saugos ir sveikatos, norminių darbo teisės aktų pažeidimų viešinimą bus automatizuotas duomenų ir informacijos perkėlimas iš Valstybinės darbo inspekcijos informacinės sistemos į Valstybinės darbo inspekcijos interneto svetainę. Papildomų lėšų šiai priemonei įgyvendinti ir administruoti nenumatoma.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 627, 628, 663 ir 736 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui įgyvendinti reikės neesminių Antstolių informacinės sistemos bei Užimtumo tarnybos informacinės sistemos pakeitimų. Preliminari lėšų suma, reikalinga informacinių sistemų keitimui: Antstolių informacinei sistemai – apie 10 000 Eur, o Užimtumo tarnyba informacinės sistemos atnaujinimus įtrauks į vykdomus informacinės sistemos atnaujinimo projektus.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Rengiant Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 627, 628, 663 ir 736 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą buvo konsultuojamasi su programos „Kurk Lietuvai“ dalyviais – projektų vadovais Roku Keršiu ir Simona Deduchova.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

„Nelegalus darbas“, „nedeklaruotas darbas“, „rangovas“, „užsakovas“, „darbuotojas“, „darbdavys“, „darbo asistentas“, „bauda“, „paskutinis būstas“, „skolininkas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.